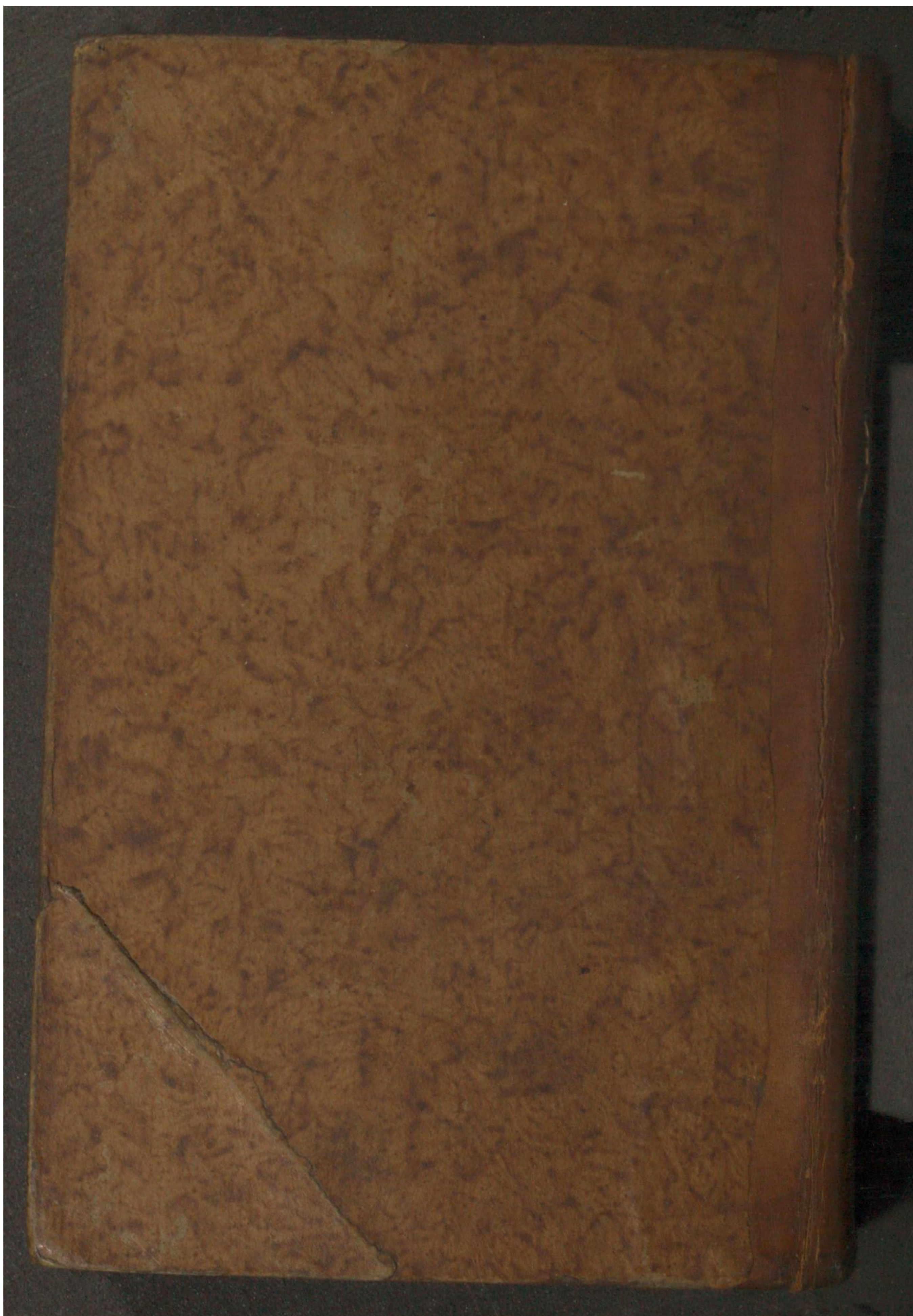




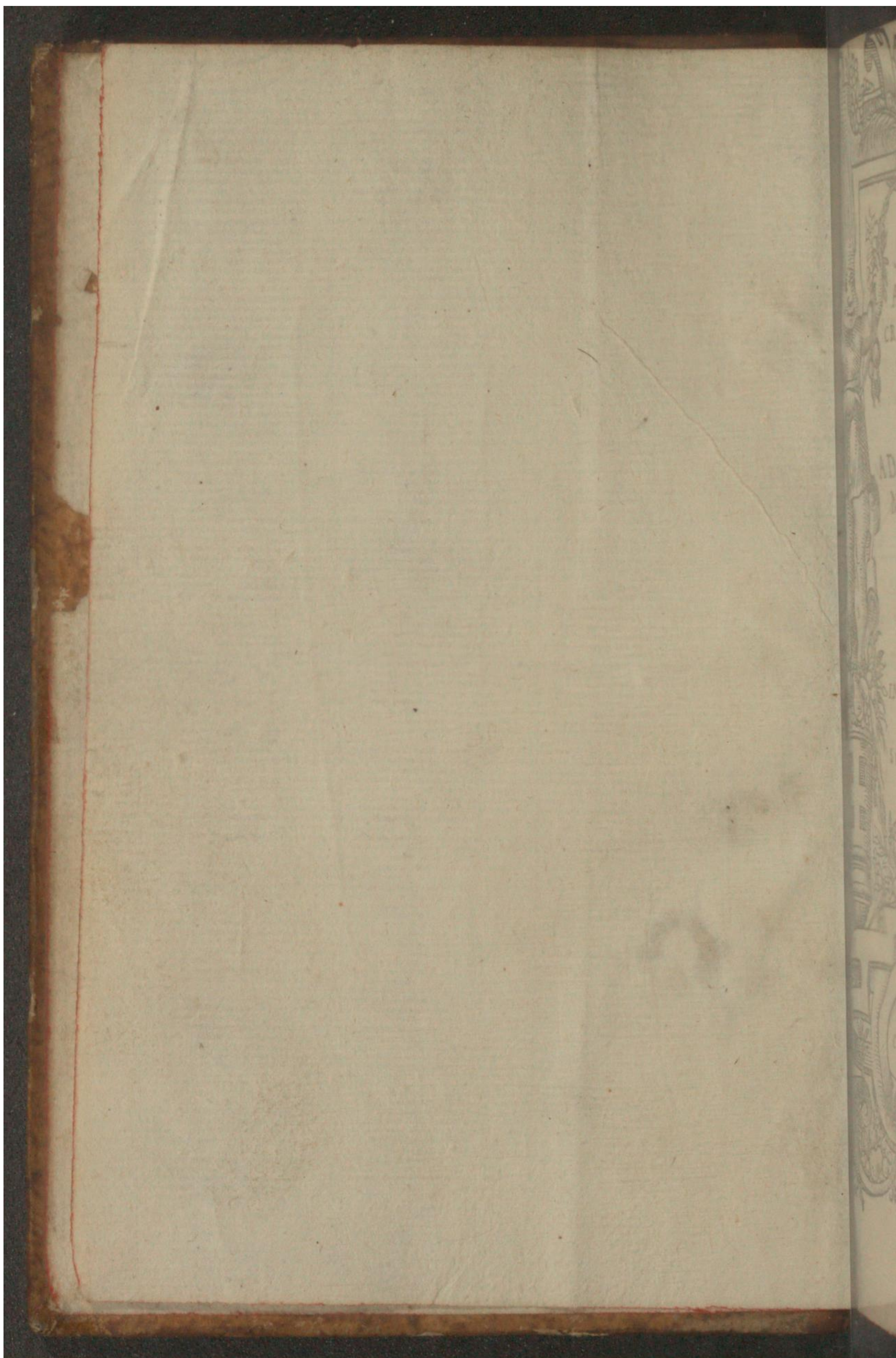








PETITAEUS Ambianus (Antonius)



ANT. PETITÆI AMBIANI CRISIMEROLOGION, SEV DIERVM CRISIMORVM *RATIO.*

AD AMPLISSIMVM MEDICORVM PARISIENSIVM *ORDINEM.*

PARISIIS.

IN ÆDIBVS ROVILLII,

VIA IACOBÆA,

SVB SIGNO CONCORDIÆ.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

1566.

IN ANTONII PETITAEI CRISIMEROLOGION: HENR. MONANTHOLII RHEMI

EPIGRAMMA.

NIL habuit Phœbi ingenioſa obſcuriùs vſquam
Ars, criſimóque die, terrificáque criſi.
Queis dubium eſt medicus: doleatve incertior æger
Ille quidem cauſæ, ſed necis iſte ſuæ.
Iam nihil obſcurum eſt, opere hoc Petitæus vtrũqu
Non ſinit eſſe inter ſpémque, metúmque diu.

Αὐτοῦ εἰς Ἀντ. Πετιταίου
Ἐπίγραμμα.

Ὡς ταῦτ' ἰητροῖς, ἰητρῶν πατρὶ διδῷς εἰ
κτήματα, πρῶτ' ἀποδῷ δαφνιακὸν στέφανον.



AMPLISS. MEDICORVM APVD PARISIORVM LVTETIAM collegio, Antonius Petitæus, S.



OMnes qui antiquorũ ſcripta, diurna nocturnáque manu verſant (viri amplißimi) ita ſe cõparare debẽt, vt ſingula, vel obſcurè dicta, dilucidè explicẽt: vel prolixiùs enarrata, reſcindãt: vel controuerſa, componant: aut, quæ deficiũt, ſuppleãt, ac deniq; in vſus cõmunes ſemper aliquid conferant. Neque profectò is, qui rei medicæ haud ignarus, diligenter anteacti ſtudii theſauros abdit, ſibi, & muſis canens, recto iudicio vti videtur, cùm de ſua exiſtimatione, aliis cognitionẽ non conſtituit, dum honeſtißima laborum præmia conſequi, & doctorum cenſuram nõ refugere debet. Quid prodeſt iugi librorum lectione ſeſe macerare, ac turbulento meditationum æſtu, vigiliiſque aßiduis, ſeipſum per multos annos conficere, & in vmbra delitẽſcere, nec famæ, ac publicis etiam

ſtudiis conſulere? Quid magis exoptandum cuiquam eſt, quàm vt plurimis ſua induſtria prodeſſe, & velit & poſsit? Proinde, quùm ego in id ſtudiorũ meorum rationem, cogitationéſque omnes conferrem, conatus ſum tempus illud, quod mihi liberum, & à ſcholæ noſtræ officiis vacuum erat, iis rebus inueſtigandis impẽdere, quarum notitiam, ad ſtudioſorum non mediocrẽ vtilitatem pertinere arbitrarer. Cùm igitur medicorum ſcripta percurrerem, plurimáque ſeſe vndique offerrent, in quibus meam facilè collocarem operam: inter veterum monumenta, nondũ ſatis explicata, & difficilia omnium iudicio ſemper habita, vna de criſi & criſimis diebus πραγματεία, digna viſa eſt, in qua accuratiùs tractãda, optimus quiſq;, & veræ artis ſtudioſiſsimus, ſeſe exerceret. Itaq; cum hoc Criſimerologion, iampridem meditatus eſſem, & apud me deſcriptum aliquandiu retinere, & perpolire cogitaſſem, amicis aliquot clariſsimi veſtri ordinis, oſtẽdi: quod vbi accuratè perlegiſſent, cunctationi meæ ſtrenuè occurrerunt, méque adhortati ſunt, vt, antequam veſtri collegii ornamentis afficerer, ſubitò edendum curarem. Studioſis, & his potiſsimùm, quibus ſolida medicorum antiquorũ doctrina cordi eſt, hos noſtros labores, nec inutiles fore, nec ingratos

tos

os affirmabant: cùm præsertim, hæc de crisimis diebus θεωρία obscurior, nondùm veterũ scriptis satis illustrata esset. Illud etiam addebãt, sine horum dierũ notitia, artẽ medicam mancam esse, & medicos plurimùm in medendo aberrare, & ægros plurimos, vitæ periculum subire. Quis enim victus rationem, pro morbi & criseως ratione, vel tenuiorem, vel pleniorem, rectè præscriberet, ignoratis diebus crisimis? quopactò, an symptomata formidãda sint, an nõ, dignoscere- tur? Quid turpius medico, quàm vt ex inspe ratò æger syncope prehendatur? Quãto magis, crisima symptomata vulgi instar pertimescere, ac conari opem ferre, aut instante Criseως tempore ægrum remediis fatigare? Quapropter horum cohortationibus, hæc non solùm in lucem prodire passus sum, sed etiam vobis dicare mihi audendum fuit, quæ, quãuis mihi minimè satisfaciant, cùm, quibusdám præceptoribus nõ displicere videam, reliquis, qui saltem, vel solam iuuandi voluntatem, conatúsque semper meritò probare solent, grata fore confido. Quod si fortè nimium confidẽter, ne dicam licenter, tenuia hæc, amplissimo ordini vestro dicasse videbor, veniam mihi dari exoptem. Quis enim ignorat, non nisi maxima tanto ordini consecranda esse? Quis vestri colle-

gii ornamenta, aut animo æstimare pro di
gnitate, aut oratione cõsequi posset? Verũ
men animũ meum spes iudiciorũ æquitati
sustẽtat, & confirmat: hæc sanè effecit, vt c
natum operámque satis arduã, non posse n
probari persuasum habeam, nec à seuerior
iudicii (dum de iudiciis multa propono) c
sura, mihi metuendũ esse existimẽ. Accipie
tis igitur (viri prudẽtissimi) laborem hun
nostrum eo animo, quo reliquorum studi
fauere soletis: ac, pro summa vestra erudi
tione eundem illum, qui se vestro iudici
committit agnoscetis, qui non minus fauo
re, atque ornamentis vestris illustrari, quàn
censura vestra confirmari cupit. Sanè qui
dem laboris tædia, & contracta ex longi
meditationibus fastidia, molliuntur, cùm a
tis, cui multos annos dedimus operam, ant
stites, vigilias nostras, recto atque illustri be
neuolẽtiæ iudicio insigniunt, ac ingenii fœ
turam, propitiis suffragiis comprobãt. Mul
tum etiam est, inquit ille, à laudatis viris lau
dari: at ego non laudari, sed vel probari à vo
bis, has nostras lucubratiunculas plurimi
profecto faciam: nec amicis quotidiano pe-
nè conuitio vrgentibus paruisse, me pœnite
bit; & maiorem ad alia quæ molimur, elu-
cubranda, & ea quæ habemus perpolienda,
alacritatẽ, iniicietis. Ex Parisiensi Acade-
mia, anno à Christo nato 1566. Cal. Maiis.

CAPITVM LIBRI PRIMI Elenchus.

Σιγὴ, καὶ Ελπίς.

ELENCHVS CAPITV[LORUM]
LIB. SECVNDI, IN QVO DE CAVSIS [...]
DIERVM CRISIMORVM AGITVR.



ANT. PETITÆI AMBIANI, DE RATIONE DIERVM CRISIMORVM LIBER PRIMVS.

Dies Crisimos à veteribus medicis experientia, deprehensos esse, & quinam sint.

CAP. I.



Dmirãdus Hippocrates non primus solùm, sed etiam excellenter, crisimorum dierũ naturam, experientia (cui fidendum est) deprehendit, atque causam generationis ipsorum indicauit. Archigenes diligenter in artis operibus versatus, & huic superior Heraclides Tarentinus, ac insuper Philotimus, & Diocles, aliique veteres, qui ante hos ab Hipp. diuino multis iam annis elapsis, ingenio præstanti fluxerunt, huiusmodi dierum differentiam esse, obseruarunt, ac eorum speculationem quandam collegerunt. Tandem sequutus est Galenus, qui cùm multos annos in eorum obseruatione consumpsisset, vt cætera omnia que vsu, & expe-

Hippocrates primus naturam dierum crisimorum cognouit.

Experientiæ Hippocratis fidendum.

Galen. lib. 1. κρισ. ἡμερ.

rientia cognita habebat, ingenuè patefacere, ac literis mandare consueuerat, iniquissimum esse arbitratus, veritati tenebras offundere: Ita quę de Crisimis diebus veritati consentanea esse accuratissima experientia, peruestigatione, ac iudicio, deprehenderat, ea quoque scriptis tradere, non dubitauit. Ipse equidem cum statim ab adolescentia Philosophiæ studio captus, primùm se ad eam contulisset, mox patris euidenti insomnio monitus, ad medicinæ studium venisset, & vtrique studio re magis, quàm verbis incumberet, ab eo etiam tēpore Crisimos dies obseruare se incœpisse scribit, vt ex sua ipsius experientia quidpiam de eorum controuersia certò statueret, & ipsorum differentiis patefactis, ortā inter antiquos, & suæ tempestatis medicos, de ipsis litem dirimendam non altercandi studio: sed cognitionis & scientiæ verique inueniendi cupiditate, susciperet. Sunt autem crisimi dies in quibus firmę, & plurimæ, cum perspicua excretione, aut abscessu insigni, mutationes fiunt: siue qui primariam vim morbos iudicandi habent, sed per accidēs quoddā. hi sanè dies Græcis nō solum κρίσιμοι, sed etiā κριτικαὶ ἤτοι κρινοῦσαι ἡμέραι dicūtur, ἀπὸ τοῦ κρίνειν, quod iudicare & decernere significat, vnde & iudiciales dies, seu iudicatorii, iudiciarii, plerisq; decer-

Gal. paterno insomnio monitus, ab adolescentia medicinæ studio se tradidit, ac ab ipsa ætate dies crisimos obseruauit.

Vbi supra.

Duplex crisimorum dierum definitio.

Qua ratione Græci hos dies nuncupare soleant: Crisimorum, siue Criticorum Etymon

decernentes, ſeu decretorii, aliis Critici, & Criſimi Græcis vocibus pro Latinis vſurpatis, dicũtur. Nos modo his, modo illis vocabulis, in ſequentibus vtemur. Per criſimos autem dies, non ſolum propriè dicti accipiendi ſunt, in quibus morborum iudicationes fiunt, & qui ſeptimanas ſingulas terminant: cuiuſmodi ſunt ad 40. vſque diem, hi ſex veri Criſimi: 7. 14. 20. 27. 34. 40. verum etiam intelligendi ſunt hi, quos Hippoc. & Galen. Ἐπιδήλους & θεωρητοὺς, hoc eſt, indices, & contemplabiles vocant, in quibus Criſis futuræ in alio quopiam Criſimo propriè dicto die, ſignũ aliquod apparet, & qui primos ſingularum hebdomadarũ quaternarios finiunt: hi etiam ad 40. vſque numero, ſunt ſex 4. 11. 17. 24. 31. 37. hi verò, quanuis ſua natura indices ſeu prænuntii ſint, fit tamen nonnúnquam vt iidem ipſi Criſimi etiam deprehendantur.

Quibus nominibus hi dies, apud latinos efferri ſolẽt.

Indices interdum criſimi deprehenduntur.

Dierum criſimorum differentiæ. CAP. II.

TOT dierum criſimorum differenti
ſunt, quot & criſεων exiſtunt. Et qua
uis criſes ipſę diebus ſingulis, tam cr
ſimis, quàm non criſimis eueniant: numer
tamen inter ſe pares non ſunt, neque ſimili
ter fidæ. In criticis ſiquidem diebus plure
fiunt, & magis fidæ ſunt. In non criticis pa
ciores, & minùs fidæ. Sic criſes quæ in illi
fiunt, bonæ vt plurimum ſunt, cum mitior
bus, leuioribuſque ſymptomatis, perfectæ
& indicibus diebus, & contẽplatoriis præi
dicatæ. Quæ verò in his, contrà, malæ ſunt
cũ ſæuioribus ſymptomatis, & maiore cun
certamine, deficientes, ſeu imperfectæ, no
præindicatæ, ſed ἐξαιφνίδιον τε καὶ ἀδοκήτως, i
eſt, repente, & ex improuiſo ſuperuenientes
nõ indoctos modò, ſed & peritiſsimos arti
ces fallẽtes. Itaq; quilibet dierũ numerus, a
decernẽdum idoneus exiſtimari non debe
Experimento ſiquidem comprobatũ eſt, i
quibuſdã diebus magis quàm in aliis ęgro
tãtes à morbis cum ſubitis mutationibus l
berari aut interire. Quemadmodum igitu
ſex in vniuerſum criſεων ſunt differentiæ
vna enim τελεία, id eſt abſoluta, alia πε
βεβαία, ἀσφαλὴς, fida, firma, ſecura: aliqua ἀκι
δυνος, ſine periculo: alia σαφὴ, manifeſta
quædam εὔσημος indicata: alià ἀγαθὴ bon
ſe

Gal. lib. 1. κρισ. ἡμερ.

Indicationes ſingulis diebus accidũt.

In Criſimis diebus plures fiunt criſes.

In criticis diebus criſes fiunt bonæ, fidæ, indicatæ, manifeſtæ, ſine periculo.

In non criticis cõtrariæ, tùm peritis tùm imperitis medicis ſeſe prodentes.

Quilibet dierum numerus ad decernendum idoneus non eſt.

Gal. com. 36. lib. 4. aph.

Sex Criſεων differentiæ.

ſeu laudabilis: ita nonnulli dies plurimos iudicãt τελείως καὶ πολλάκις, πιςῶς βεβαίως καὶ ἀκινδύνως, alii σαφῶς: quidam προδήλως, alii ἀγαθῶς. Abſoluta autem dicitur iudicatio, quæ in morbo nihil facit reliqui: firma, fida, ſecura, certa μηκέτι ἐπανερχομένη, ſiue quæ non amplius redit. Tuta quæ ſine periculoſis ſymptomatis accidit. Manifeſta vocatur ea, cui excretio quædam, vel abſceſſus inſignis, & conſpicuus adeſt. Cum bonis & laudabilibus ſignis accidit, quæ ab indice præmonſtrata eſt: bona denique eſt illa, quæ in ſanitatem deſinit. Contrà vero, vt iudicatio alia ἀτελὴς id eſt imperfecta, ἄπιςος infida, κινδυνώδης periculoſa, ἀσαφὴς obſcura, ἀσήμος non premonſtrata, πρὸς κακοῦ ad malum: ita dies aliqui ἀτελῶς καὶ σπανίως, quidam ἀβεβαίως ἀπιςῶς: alii μετὰ κινδύνου: aliqui ἀσαφῶς aut ἀσήμως, vel κακῶς decernũt. Imperfecta autem Criſis vocatur, cum ex morbo fuerit quidpiam relictum, infida ſeu incerta ὅταν ὑποτροπάζει, ſiue cum morbi recidiua contingit. Periculoſa, quæ cum grauibus ſymptomatis accidit. Obſcura quæ citra excretionem, vel abſceſſum quempiam euidentem contingit. Sine ſignis fieri dicitur, quę à nullo priore die fuerit indicata. Mala quę πάντως εἰς ἀπώλειαν τελευτᾷ τοῦ κάμνοντος. Cũ igitur hæc ita ſe habeãt maximam eſſe dierum inter ſe diffe-

Iudicatio abſoluta, fida, firma, ſecura, certa, tuta, manifeſta, indicata, bona ſiue laudabilis. Gal. L. 1. κρισ. ἡμερ.

Imperfecta. Criſis, periculoſa, obſcura, non indicata, mala.

rentiã, neque omnes dies vim iudicandi habere, constare existimo. Alii etenim sunt in quibus nemo vnquam, aut rarissimè iudicatur, vt 12. & 16. alii in quibus sæpissimè crises fiunt, vt 7. & 14. alii verò in quibus morbi cum sæuioribus symptomatis, & maximo periculo iudicantur, vt 6, & 8. Cæterum sex supra cõmemoratæ iudicationum differentiæ ad duas reuocari poterunt, si tot earũ differentias, quot dierũ crisimorũ constituere voluerimus. Dierũ enim crisimorũ duæ in vniuersum differentiæ existunt. Alii siquidẽ Crisimi, sunt in quibus crises sæpius fieri solent, & iudicationis conditionibus prædictis dotati sunt. Alii verò non crisimi dicuntur in quibus crisis interdum vi morbi accidit. Verùm non sat est rarò uidisse diem aliquem iudicantem morbos, vt is crisimus dicatur: sed oportet in illo crebro iudicationes fieri, præterea vt crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnon præmonstrata. crebro autem iudicare uideri non possunt, primi & rari dies, eòq; crisimi simpliciter dicendi non sunt: sed cũ adiectione crisimi rarò, aut etiam casu quodam iudicãtes. Ne si absolutè crisimi vocentur, confusio pariatur, & dierum crisimorum historia interturbetur. Primi autem dies vocantur ii, quos primus quaternarius

Sex Criseôn differentiæ ad duas reducta.

Crisimorum dierum duæ inuniuersum differentiæ.

Quæ requiruntur vt crisimus dies verè dicatur

Primi dies qui.

L. 1. Criseôn.

rius terminat. hi crebro non iudicant, quia pauci morbi adeò acuti exiſtunt, vt quatuor primis diebus iudicari poſſint. Rari verò ii dicuntur, in quibus raro contingit iudicationem fieri, quales ſunt octauus, & decimus, & quartus in acutiſſimis. Quis igitur vel ſeptimum, vel undecimum, uel decimumquartum, vel alios quoſdam eis ſimiles non dixerit decretorios, cum omnes notæ iudicationum in eis adſint?

Die 4. rariores ſiunt criſes.

Rari dies

Dignitatis dierum cognitionem, ad morborum & curationes, & ſolutiones multum conferre.

CAP. III.

EST autem criſimorum dierum natura quædam propria, & eximia: quare ipſorum cognitio ad curationes & ſolutiones morborum, non leue momentum adfert. Ad curationes quidem, quoniam ſi parùm fidis & minus dignis diebus, iudicationem eueniſſe medicus nouerit, ægroto timens, cautius ipſi cibum exhibeat: ne ſi forte incautius nutriuerit, magnopere lædat. Ad ſolutiones verò, quia ſi fidis, & præcipuis diebus quempiam iudicatum aduerterit, ipſum ægrotum non adeo ſuſpectum habeat, aut ipſi timẽs, tenuem victus rationem etiam poſt biduum, à morbi ſolutione, præſcribat. Contingit enim interdũ, vt tanquam ſoluto integrè morbo, ægri confidant, cibenturque inde negligentius,

Criſimorum dierũ natura quædã eximia eſt. L. 1. κριτ. ἡμερ.

Non ſeruatæ poſt ſolutiones exacta victus ratione, multo grauior q̃ initio morbus reuerti ſolet.

Tutũ eſt ad biduum vſq. diligentem victus rationem ſeruare, quanuis morbus iudicatus ſit.

& eius quæ per circuitum repetit acceſsionis occaſionem præbeant, ſicque cum quaſi fidè ſolutus ſit morbus neglectui, deſpectuiq; habitus fuerit, multò hic quàm anteà grauior euadit. Proinde tutum erit, etiamſi morbus iudicatus fuerit, aſſuetã, & tenuem uictus rationẽ non immutare ad duos uſq; dies, ut dicit Gal. Poſt hos dies plenius cibãdus æger, ita tamen ut mutatio illa quæ ἀθρόως fit, uitetur. Nã quàm formidãda ſit omnis repentina in ratione uictus mutatio, quiuis dignoſcere poteſt ex Philonis filiæ hiſtoria lib. 1. epid. aſcripta. Cui cùm copioſa ſanguinis è naribus accidiſſet eruptio, qua ſeruari debuiſſet, ut ſeruati fuerant, quibus eo ſtatu aliqua excretio contigiſſet, quia tamen intempeſtiuius die ſeptimo cœnauit, obiit mortem. Quod Hippocrates laconica ſui uernaculi idiomatis breuitate ſic explicat: φίλωνος γὰρ τῇ θυγατρὶ ἐκ ῥινῶν λαυρὸν ἐῤῥύη, ἑβδομαίη δὲ οὖσα ἐδείπνησεν ἀκαιρεστέρως, ἀπέθανεν.

Gal. cõmẽ. in lib. 1. περὶ διαιτ. ὀξέων

Periculoſa in ratione victus omnis ſubita mutatio

Hip. ſtatu 3. lib. 1 epid.

Dies iudicatorius ad iudicationis firmitatẽ conducit.

Dies itaque ſtabilit & confirmat iudicationem, eamque magis fidam & ſecuram facit. Nam ſi vniuerſis aliis ſignis æqualiter progreſſis decretorius tantum dies deſideretur, & deficiat, multum ſane de criſεως fide deciditur: ſin aliis decernendi ſignis non admodum integris perfectiſque decretorium diem addideris, ſecuræ ſolutio-

Gal. li. 2. prognoſt. & li. 1. κρισ. ἡμερῶν

nis

nis morbi ſpem quandam concipies. Idcirco Hipp. lib. 3. prognoſticῶν dicebat: Quibus febres ceſſant, neque cum ſignis ſolutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet. In Græcis codicibus, Galeni commentarius in hanc ſententiam, reſtituendus videtur: alioqui Galenus non ſolùm his, quæ à nobis dicta ſunt ex eius doctrina, repugnaret: ſed etiam ſibi ipſi in eodem commẽtario, contradiceret: hunc etiam Galeni locum Laurentianus Græcos codices ſequutus, ſic vertit: Quoties neutrum exiſtat ex his quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, non vbi alterum adſit, alterum deſit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere conſueuerunt, quanquam in diebus accidat decretoriis. At verò conſtat, vt hæc non ex ratione leuent, quæcumque & neque cum indiciis ſolutionis, neque in diebus deſinant decretoriis. Itaque ſi negatiuæ loco copulatiua particula initio commentarii ſubſtituatur, ſenſus erit legitimus, ac Galenus ipſe à contradictione vindicari poterit: quod obiter dictum ſit. Cæterum citata hæc Hippoc. ſententia, non parùm confert ad victus rationem probè inſtituendam; ſi enim perfectè ſanatus ſit æger, ei vt ſano præſcribenda erit victus ratio: ſin minus circũſpectè agendum,

Hipp. l. 3. prognoſt.

Galeni locus in Græcis exemplaribus emendãdus

V καὶ pro οὐχ.

Gal. à contradictione vindicatur.

Accidit enim vt interdum melius se habere æger, citra tamen rationem, videatur, quem si morbo liberatum esse existimet medicus, ac tunc pro arbitrio, victus ratione vti ęgro permittat, magni mali autor erit. Proinde intelligere licet, nō alium esse, qui accuratè dies crisimos cognoscat, & qui rectam victus rationem instituat: sed in vnum & idem ambo coire necesse est, futurum alioqui vt alterum ab altero corrumpatur, cum alterum ab altero stabiliatur.

Quando medicus magni mali autor est.
Gal. L. 2. Crisιων·
Crisimos dies cognoscere, & victus rationem instituere, mutuis stant auxiliis.

Cur Hippocrates aliter de Crisimis diebus in Epidemiis, aliter in Aphorismis, & Prognosticis scripserit.

CAP. IIII.

CVM duplex esset dierum crisimorum cùm vsus, tùm natura, eorum quoque duplicem disciplinam instituit Hippocrates. In Aphorismis siquidem & prognosticis eorum qui secundum quat rniones & hebdomadas inuicem connexi sunt, mentionem fecit. In primo verò Epidem ωμ non solùm eos dies qui per quaternarios & septenarios inuicem implicantur: sed & intercidentes etiam quosdam dies percurrit. Ipse equidem eos dies qui per quaternarios, & septenarios inuicem cōplexos, surgunt, ab intercidentibus natura differre deprēhēdit, quòd illi natura sua, si medicus, æger, ministri, in nullo delinquāt, & ritè ex-

Crisimorum dierum cum vsus, tùm natura duplex Galen. lib. 2. κρισ. ἡμερ.

terna·

terna comparata ſint, de morbis decernunt. Intercidentes verò nunquam, niſi erratis quibuſdam cõmiſſis. Quin, vſu etiam differre voluit. Nam illi ad futuram iudicationem: intercidentes ad præteritam referuntur. Ad iudicationem futuram prænoſcendam, ſolos quaternarios circuitus agnoſcere ſufficiet. Quippe nullo errato commiſſo, ſi inſultus, qui per quaternarios fiunt prȩuideris, & quarto (verbi gratia) die ſigna quædã in vrinis, aut deiectionibus, aut ſputis apparuerint, iudicationem ſeptimo die futuram, prænuntiare poteris. Item, ſi vndecimo, 14. ſi 17. vicesimo. Sicque per ſolos quaternarios de futura iudicatione, omiſſis intercidẽtibus, iudicium feres. Si verò de iam facta iudicatione, iudicium ferendum ſit, cùm quaternionum, tùm etiam dierum intercidentium vim & facultatem perſpectam habere oportet, & aduertere, num ſecurior ea ſit iudicatio quæ hoc, quàm quæ illo die intercidente euenit: vt (exempli cauſa) an ſecurior ea ſit quæ quinto, quàm quæ tertio, quȩ item nono, quàm quæ octauo. Cùm igitur varium vſum, variamq; naturam dierum criſimorum deprehẽdiſſet Hippocrat. variè etiam de his diuerſis in locis ſcripſit: & alibi aliter docuit. Et hoc ſanè Hippocrati item viro veri ſtudioſiſſimo, videtur accidiſſe: ſi

Futura Criſis vt præcognoſcenda.

De præterita criſi quomodo ferendum iudicium.

Hippocrates de criſimis diebus duplicem diſciplinã reliquit.

quid ex his quæ in primo epid. habentur, licet colligere. quo in loco multos dies in vnum congeſſit, quorum in Prognoſticis & Aphoriſmis nullam rationē habere comperitur. Priùs enim libros Epidemiων ſcripſit, dùm adhuc ſpeculationes artis experimentis exploraret, nec in vniuerſum ſententiā in his ferre, & quid tenēdum eſſet ſtatuere, auderet. Aliter verò poſt multos annos elapſos, quæ ipſe longa experientia obſeruauerat, paulò certiora ſcripſit, cùm Aphoriſmos & Prognoſtica ſcriptis mandauit: Demonſtratum nanque à Gal. eſt Epidemiων libros Prognoſtico prius & Aphoriſmis ſcriptos eſſe, & memoriam rerum priùs obſeruatarum ſuggerere, ſiue illos commentariorum vim habere, in quibus cùm ſemel ea latiſſimè primùm tractantur, quæ tractanda ſuſcipiuntur, ſi iterum etiam commētari volumus, ac inter commentandum nonnulla eorum quæ iam ſcriptis mandata ſunt, repetere, cōſilium eſt: multa eorum quæ latè dicta ſunt, inculpatè omittūtur. Quamobrem cùm Hippoc. Epidemiων libros ante prognoſtica & Aphoriſmos velut commentarios conſcripſerit, mirùm non videbitur, ſi quoſdam criſimos dies in Epidemiis recenſuerit, quorum in Aphoriſmis & prognoſticis non meminerit. Meritò igitur illic quidem

Lib. 2. κρισ. ημερ.
Epidemiων libros ante prognoſtica & aphoriſmos ſcriptos eſſe, & commētariorum vim habere.

dem omnes dies criſimos adſcripſit, in his verò eos tãtum, qui inſigni facultate dotati ſunt, & naturæ ſuæ ratione perfecti & inſuper non mediocrem vſum ad futuri ſtatus, iudiciique prænotionem exhibent. Cur itaque Hippocrates, non vnam in omnibus libris ſuis decretoriorum dierum doctrinam tradiderit: iam liquidò conſtat. Porrò cùm dixerimus aliter Hippocratem in prognoſticis, & Aphoriſmis de diebus Criſimis, aliter in Epidemiis præcepta tradidiſſe, qui dies tùm pares, tùm impares in Epidemiis ab Hip. Criſimis aſcribantur, quos in Aphoriſmis & Prognoſticis ademit, ſequens Tabella indicabit.

Dies pares ex prognoſticis	ιδ. κ. 14. 20.
Dies pares ex Aphoriſmis.	ιδ. λδ. 14. 34.
Dies pares ex primo Epid.	δ. ϛ. η. ι. ιδ. κη. λ. μη. ξ. π. ρ. 4. 6. 8. 10. 14. 28. 30. 48. 60. 80. 100.
Impares dies ex prognoſt.	ζ. ια. ιζ. 7. 11. 17.
Impares ex aphoriſmis.	γ. ε. ζ. θ. ια. ιζ. κα. κζ. λα. 3. 5. 7. 9. 11. 17. 21. 27. 31.
Dies impares ex Epidemiis.	γ. ε. ζ. θ. ια. ιζ. κα. κζ. λα. 3. 5. 7. 9. 11. 17. 21. 27. 31.

Aduertendum etiam eſt numerum dierum in Græcis codicibus varium reperiri. Nam codices Hip. & Germanici, & Venetiani lib. 1. Epid. Galeni item cod. ibidem habent π. ρ. id eſt 80. 100. verùm in codicib. Gal. tùm Aldino, tùm Oporino, parium dierum numerus lib. 2. κρισ. ημερ. his deſignatur notis δ. ϛ. ι. ιδ. ιη. κ. κδ. κη. λ. λδ. μ. ξ. π. ρκ. vbi poſt. π. i. 80. ſtatim ρκ. id eſt 120. numerat, non 100. ibidē ordo alius margini codicis Baſiliēſis ſic aſcribitur δ. ϛ. η. ι. ιδ. κη. λ. μη. ξ. π. καὶ ρ.

Quinam dies in prognosticis & Aphorismis Crisimi & contemplabiles sint, eorumque κόσμος ad 120.

CAP. V.

Hippocrates de diebus criticis præcepta tradens in prognosticis, sic inquit: Febres siue sanus ab his quis euadat, siue pereat, iisdem numero diebus, iudicantur. Vt enim saluberrimæ febres, quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel citius quiescere solent: ità malignissimæ quæque, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel citius interficiunt. Primus itaque earum insultus ita finitur, secundus quaternarius in septimum diem producitur, tertius in vndecimum, quartus in decimumquartum, quintus in decimumseptimum, sextus in vicesimum. Hi autem ex acutissimis morbis per quatuor in viginti ex additione proueniunt. Verùm huiuscemodi supputatio, per dies integros fieri non potest, quoniam nec annus, nec menses ipsi integris numerantur diebus. Deinde eadem ratione, atque additione primus circuitus ad quatuor & triginta, alter ad quadragîta, tertius ad sexaginta dies perueniet. hoc loco per quaternarios & septimanas ad 20. numerando, ipsum procedere constat: vbi à 14. in 17. vnum definit quaternarium. hæc quidem ex Prognosticis. In Aphoris-

Hipp. lib. 3. Prognost.

mis

mis verò cùm prædixiſſet acutos morbos diebus 14. iudicari, mox infert: Septenorum quartus index eſt, alterius ſeptimanæ octauus initium. Contemplatorius autem rurſus vndecimus, hic enim quartus ſecundæ ſeptimanæ. Contemplatorius iterum decimus ſeptimus: hic enim quartus eſt à decimoquarto, ſeptimus autem ab vndecimo. Atque in his duobus libris omnes dierũ decretoriorum circuitus hebdomadis, & quaternionibus aſcribit, è quibus ſanè locis euidentiſſimum fit, tres ſeptimanas Hippocratem innuere, quarum ſecundam à prima ſeparandam eſſe voluit. Nam dixit, alterius ſeptimanæ octauum diem initium eſſe. Tertia autem ſecundæ ſeptimanæ copulatur, ait enim 17. eſſe quartum à 14. 7. ab 11. quod nõ fieret, niſi 14. dies bis numeraretur, & poſtremus ſecũdæ ſeptimanæ dies, tertiæ quoque initium exiſteret. Hãc autem & ſeparationem & connexionẽ in quaternariis obſeruãdam eſſe etiam innuit. Eos quoq; quaternarios ſua lingua ἐπιδήλους & θεωρητὰς, id eſt, contemplabiles & indices nominat, quòd quæ futura ſint in diebus criſimis præcipuis indicent, & quòd in illis quales hi futuri ſint, medicus contemplari poſsit. Nam quartus indicat 7. in 11. medicus contemplatur quid futurũ ſit 14. & 17. index

Hip. Aph. 24. lib. 2.

Septimanæ numerando inuicẽ connectandæ, aut à ſeipſis diſiungendæ in ordine dierum à 14 ſurgentium.

Cur indices & cõtemplabiles dicantur.

index eſt 20. Septimanæ vt ſeparantur & copulantur: ita quaternarii cōiungendi aut ſeiunctim numerandi erunt. Prima itaque ſeptimana vt à ſecunda ſeiungitur, ita tertius quaternarius à ſecundo ſeparabitur. Nã tertius quaternarius ſecundæ ſeptimanæ initiũ exiſtit, ſic etiam & ſeptimus quaternarius à ſexto ſeiungitur, quoniam quartæ ſeptimanæ, quę à tertia ſeparãda eſt, initium exiſtit. Reliqui omnes quaternarii cōiunguntur, ſiue diem vnum habent cõmunem. Siquidem quaternarii ipſarum ſeptimanarũ inuicem coniũgendi ſunt, tantum verò ſeiunctim numerandi erũt, vbi ipſæ ſeptimanę ſeiunguntur. Quemadmodũ igitur ſecunda ſeptimana à prima diducitur, nam ab octauo incipit die, & tertia ſecundæ copulatur, dies etenim 14. ambabus communis eſt, finis nempe vnius & initium alterius, vt etiam quarta ſeptimana à tertia ſeparatur, ea enim à 21. incipit, ita ſecundus quaternarius primo cõiungitur, dies namq; quartus finis eſt primi quaternarii, & initium ſecundi. Tertius verò quaternarius ratione ſeiũctionis ipſarum hebdomadarum à ſecundo dirimitur, quartus cum tertio cõmunem habet diem, nempe vndecimum, quintus item quarto copulatur ratione diei (vtpote 14.) ſecũdæ & tertiæ ſeptimanæ cõmunis. Sextus quinto con-

Prima ſeptimana ĩtegrà eſt, & primo quaternario tantum cum ſecundo coniungitur.

Secunda vltimo ſuo quaternario cum tertia copulatur.

Tertia non 21. ſed 20. terminatur, & à quarta ſeptimana ſeparatur.

Quaternariorum connexio & ſeparatio.

nectitur, quoniam 17. finit quintum quaternarium, & inchoat sextum. Septimus à sexto diducitur, quarta etenim septimana à tertia, quæ 20. die terminatur, seiungitur. Incipit enim à 21. die. Octauus quaternio, à septimo non separatur in 24. die. Nonus à 28. die, incipit, & ab octauo quaternario ratione separationis quintæ septimanæ separatur. Decimus quaternarius nono coniungitur in 31. die. Vndecimus decimo cõiungitur in 34. die ratione coniunctionis septimanarum. Duodecimus item, copulatur vndecimo in 37. die. Nam iuxta Hippocratis doctrinam qualis est numerandi modus ad 20. diem, talis est à vicesimo ad quadragesimum. Quinta igitur septimana à 28. die incipit, & separatur à quarta. Sexta verò septimana, quintæ copulatur in 34. die, quo tempore finit quinta septimana, & inchoat sexta. Verùm obiiciet fortasse quispiã quòd in prognostico sic scripsit: postea verò eodem modo iuxta eandem additionem, primus circuitus 34. dierum est: secundus 40. dierum, tertius 60. dierum. Ergo videretur ipse Hippocrates malè post 20. diẽ, 34. annumerasse, quum ante ipsum 34. ex præcedentibus cõstet, 24. & 27. decretorios intermedios existere. Respondemus Hippocratem citato loco statim post 20. diem 14. annumerasse

Qualis numerandi modus ad 20. vsque diem talis à 20. ad 40.

Quinta septimana cum sexta vltima sui parte connectitur. sexta a septima etiam separatur. sic ad 18. septimanam & eius finem nempe 120. diem progrediendum.

Obiectio.

Solutio.

numeraſſe, & eius meminiſſe, vt innueret eadẽ via poſt 20. nobis progrediendũ eſſe, qua ante viceſimum procedebatur. Nam quemadmodum ex eius doctrina duas primas ſeptimanas eſſe ſeiungendas, & tertiam cum ſecunda coniungendam, & ſecundam ab 8. & tertiam a 14. die incipere ſupra oſtendimus: ita hoc præcitato loco Hip. docet a die 34. qui 14. eſt à viceſimo, quo die finitur quinta ſeptimana, ſextam etiam ſeptimanã incipere. Deinceps vero poſt 40. ex 20. ſæpius aucto, iudiciũ feret medicus per circuitus perfectos, vt ſexageſimũ 80. 100. centeſimũ viceſimũ: hic vero cum quatuor conſtet menſibus, radix efficitur alterius ordinis qui per menſium quaterniones atque hebdomadas numeratur. Morbi enim in longius procedentes neque quarternariis primis, neque ſeptenariis, qui quaternarii etiam vltimi dicuntur, neque item intercidentibus diebus iudicantur: ſed ſolis maximis & perfectiſsimis circuitibus, qui ſoli in productis morbis vim ſuam retinent. Alii autem decretorii dies imbecilles, plane obſcurantur prout temporis progreſſu Criſεων vehementia paulatim remittitur & langueſcit. Quod docet Gal. dum ſic ſcribit. Optimum eſt enim per differentias in morbis abs tempore ductas, tantum earum exiſti-

Circnitus perfecti.

120. dies quatuor menſes complectens alterius ordinis initium.

Non ſolum primorum quaternariorum ſed & vltimorum vis in morbis inueteraſcentibus obſcuratur & amittitur.

Gal. l. 3. prognosticon

mare esse numerum, quanta decretoriorum circuitio habetur: vt breuissimus quidem primo circunscribatur quaternario, postea vero is qui secundo, tum qui tertio, deinde qui quarto, mox qui quinto, ac demum qui sexto, qui quaternarius in diem vicesimũ deuenit: postea verò aboleri quaternarios, fieríque per septenarios iudicationes, deinde etiam hos aboleri procedente tempore: ita vt per vicenos dies morborum efficiantur solutiones: postea ad mẽsium numerum deuenire. Quæ quidem Galeni dicta sic accipienda videntur, nisi morbus sit complicatus, aut recidiua contingat, aut mutatio in acutum morbum fiat. Cæterum animaduertẽdum erit, talem esse numerum accessionum in intermittentibus febribus, qualis est numerus dierum in continuis. Vt enim per continuas quartus dies septimi index est: ita in intermittentibus quarta accessio septimæ index erit. Idcirco tertiana exquisita septem periodis, non diebus septem, natura sua iudicari solet.

Ga. locus quo modo intelligendus.

Vt ĩ febribus cõtinuis dies numerantur: ita accessiones in intermittẽtibus, Gal. 4. Aphoris. & 3. prognost.

Κόσμος ſiue dierum Criſimorum, per minores, maiores, & perfectiſs. periodos, in 120. auctorum, concinnitas.

ORBI INITIVM. ima ſeptimana. 3.4. 4.5. 6.7.		Decima ſeptimana. 61.62.63.64. 64.65.66.67.	
Secunda. 10.11. 11.12.13.14.		Vndecima. 68.69.70.71. 71.72.73.74.	
Tertia. 5.16.17. 17.18.19.20.	ἀκριβῶς τελεία περίοδος	Duodecima. 74.75.76.77. 77.78.79.80.	Summè pe ctus circu
Quarta. 22.23.24. 24.25.26.27.		Decimatertia. 81.82.83.84. 84.85.86.87.	
Quinta. 29.30.31. 31.32.33.34.		Decimaquarta. 88.89.90.91. 91.92.93.94.	
Sexta. 35.36.37. 37.38.39.40.	Summè perfectus circuitus.	Decimaquinta. 94.95.96.97. 97.98.99.100.	ἀκριβῶς τελ περίοδος
Septima. 42.43.44. 44.45.46.47.		Decimaſexta. 101.102.103.104. 104.105.106.107.	
Octaua. 49.50.51. 51.52.53.54.		Decimaſeptima. 108.109.110.111. 111.112.113.114.	
Nona. 55.56.57. 57.58.59.60.	ἀκριβῶς τελεία περίοδος	Decimaoctaua. 114.115.116.117. 117.118.119.120.	Maximus perfectiſsim circuitus.

Quinam dies in Epidemiis veris Crisimis ascribantur, & cur intercidant.

CAP. VI.

Lib. 1. sect. 3.

HIppocrates in Epidemiis aliam dierum Crisimorum doctrinam instituens, sic omnium ordine meminit: Quæ diebus paribus exacerbantur, paribus, iudicantur, quorum verò accessiones diebus imparibus fiunt, diebus imparibus iudicãtur: Est autem primus iudicatorius circuituum qui diebus paribus iudicant, quartus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, vicesimusoctauus, trigesimus, quadragesimus octauus, sexagesimus, octogesimus & cẽtesimus. Primus verò iudicatorius circuituum qui diebus imparibus iudicãt, tertius quintus, septimus, nonus, vndecimus, septimusdecimus, primus & vigesimus, vigesimusseptimus & trigesimusprimus. In hac sententia primum diem ex paribus quartum esse ait, deinde 6. mox in pluribus exemplaribus scriptus est octauus, deinceps decimus. In aliis 14. post sextum numeratur: deinde vicesimus, & post hunc in quibusdam 24. in aliis 34. ab hoc quadragesimus, deinde 60. deinceps 80. & centesimus. In morbis autem qui diebus imparibus iudicãtur, primũ ait circuitum esse tertium, deinde quintum, mox septimum, dinde nonum,

Lib. 1. Epid.

De dierũ citatæ Hip. sententiæ numero, varia reperiuntur exemplaria Græca.

postea vndecimũ, deinde 17. postea 21. mox 27. à quo tricesimũprimũ. Hac itaque oratione constat Hippocratem non solum hos dies qui magnam decernendi vim habent, & in quibus si nullum committatur erratum, semper iudicatio fit, enumerare: sed etiam vnà cum veris his diebus παρεμπιπτούσας ἡμέρας, recensere. Continentur enim inter crisimos veros intercidentes dies, ita vocati, siue prouocatorii, cuiusmodi sunt tertius de morbis decernens, dum iudicationem eam quæ quarto die fieri debet præuertit, & quintus, dum illum qui ex quarto die in quintum excidit iudicat, sunt etiam intercidentes ex paribus diebus ad vicesimum vsque procedendo, sextus, octauus & in quibusdam codicibus decimus, & decimusoctauus, sextus enim plurimos egrotantes ad malum iudicat, dum futuram iudicationem in septimo, anticipat. Nonus quoque quosdam iudicat, raro octauus, & 13. Præterea 18. & 21. iudicant, minus tamen quàm 17, aut 20. ratione quaternionum & hebdomadarum. tertius quoque & quintus, iuxta Galeni sententiam, meritò iudicant, non quod τῆς σεληνιακῆς περιόδου λόγῳ id est ratione lunaris circuitus, vim & facultatem decernendi sortiantur: sed quod vel tertius τῶν παροξυσμῶν βίᾳ id est accessionis violẽtia, iudicationem

Id est intercidẽtes dies.

Intercidẽtes ratione motus materiæ potius quã lunaris circuitus, de morbis decernũt. l. 3. χρισ. ἡμερ

quarto die futuram præoccupat, vel profecto quod dum natura quarto die lassa, nec vsquam concitata conquiescit, quinto tandem ad iudicationem commouetur. 5. enim crisimo vero tardius decernere 3. vero paulo magis anticipare, experientia comprobatur. Ambo autem idcirco vim decernendi habent, quod cum sint vero crisimo proximi, eius ipsius excipiunt accessiones, quæ de eorum numero sunt, quæ naturam stimulãt, & veluti prouocant, eam nec consistere, nec conquiescere permittentes, verum concitantes, irritantesque, & quasi dixeris pugnam indicentes, vnde cum in morbis acutis accessiones fiant, in imparibus diebus, in ipsis fiunt iudicationes. Tertius itaque & quintus coincidunt, quòd iudicationes cum accessionibus fiunt, huius rei causa haud obscura est. Nam perturbationis vehementia, naturam, ea quæ ipsam molestãt, etiam ante tempus propellere compellit. Tempus autem actionis huius tum incipit vbi primum alteratrix facultas cessat. Tunc enim facultas expultrix functionem suam obit, rebus omnibus secundum naturam factis, cum alteratrix functionem suam obire desiit. Verum aliquantò ante perfectam coctionem, quæ noxia sunt & molesta amoliri & propellere cogitur, vt & aliquando etiam com-

Cur. 3. & 5. coincidunt.

Expultrice facultate a magno humorum vitio & copia, in morborum insultibus irritata, præmatura fit iudicatio.

pleta iam & abſoluta coctione cunctatur, ac præ imbecillitate ſuum lenté munus obit. Vtraque vero hæc in ventriculo claré perſpicere licet. Irritatus enim & ſtimulatus, coctionis tempus non expectat: ſed protinus etiam id quod benignum eſt & familiare, vna cum eo quod moleſtat, excernit. Haud aliter ac plerunque etiam eius quod iam ſatis concoctum eſt, ſuperfluum præ imbecillitate cunctatur expellere. At cum is ſecundum naturam habet, perfectæ coctionis tempus idem ipſe eſt, & terminus expulſionis excrementorum, quem neque anteuertit, neque cum iam præſens adeſt, retardat. Cæterum vt in ventriculo, ſic in ſingulis totius corporis partibus facultas quædam alienorum expultrix eſt, quæ eadem criſes in morbis efficitquæ idcirco tum optimæ contingunt, cum iam omnia in animantis corpore fuerint concocta. Criſim autem præuenire (ſic enim προεκρήγνυσθαι quaſi prærumpere dicas, appellare conſueuit Hippocrates) perniciosum eſt. Nam tum benigna & vtilia vna cũ his quæ etiam moleſtãt excernũtur, fitque hoc natura incitata, vel ab exteriore quopiã, vel ab iis quæ in ipſo corpore concluſa detinentur. Extrinſecus vero eſt, cùm medicus, qui parum recte quid fecerit, tùm vero & ægrotus & miniſtri, nec non & alia

l. 3. de natur. facult. 5, locor. malè aff.

Criſes quando optimæ contingunt

l. 3. Criſ con. Hip, eodem ſenſu προκρίνεσθαι protulit l. 2. epid. & libr. περιχυμων.

quæ propriè exteriora nominantur. In ipſo verò corpore ſunt morbi ipſi, horũ cauſæ, & acceſsiones, iam verò & nonus etiam in medio duorum criſimorum ſeptimi, inquam & vndecimi collocatus, vel non factam in ſeptimo iudicationem, vel in vndecimo futuram ſibi vendicat, ſed rarius quidem ſeptimi, frequenter verò vndecimi. Etenim peculiaris & propria ſeptimi diei iudicatio nunquam ad nonum, niſi fortè multis erroribus commiſsis peruenit. At vndecimi diei iudicatio, contrà ſe habet. In hoc enim fit iudicatio etiã, cùm omnia ritè acta fuerint, & noni diei violenta fuerit acceſsio. Porrò quod eiuſmodi dies propter vehementiſsimas acceſsiones intercidant, euidenti demonſtratione hinc colligi poteſt, quod in productis morbis nõ ſimiliter eueniant. Nam in productis vt acceſsionum vehementia langueſcit, ita & dierum intercidentium numerus minuitur. Sic rurſus acceſsionis vehementia iudicationem alio quàm ſtatu, tempore fieri compellit. Quare in omnibus ferè diebus peracutos morbos iudicari videre liceat, quod in ſecũda ſeptimana non euenit, & in tertia adhuc minus, in quarta rarius, quoniam morbi peracuti primis ſeptem diebus finiuntur. ſupremus enim ipſorum dies decernere natus ſeptim⁹ eſt, ante quem non

Cur ob acceſſionum violentiam dies intercidant.

Criſes in acceſsionibus fiunt humoribus ita concitatis vt veluti ebullientes erumpant.

quartus modo, ſed & alii dies iudicationem excipiunt, in ſecũda autem ſeptimana, aliiſque ſequentibus, cum morbi non ſint adeò acuti, idcirco tam citò ex humorum motu iudicationes non fiunt. In primis etiam morbi diebus iudicationes in imparibus diebus potius euenire, in productis vero potius in diebus paribus cõtingere innuit Hip. dũ ait: Quæ diebus exacerbãtur paribus, iiſdem iudicantur, quorũ vero acceſsiones diebus imparibus, fiunt diebus imparibus iudicantur, ſed de his lib. ſecundo. Dubitaret hic fortaſſe quiſpiam cur hipp. ſcripſerit acutos imparibus diebus acceſsiones habere, quum acutorum morborum acceſsiones continuæ exiſtant, ac ſi impares quantum ad acceſsiones ſpectat, paribus præferãtur, & grauius affligant. Huic quæſtioni ſatisfacere poteris, ſi duplicem continuarum febrium ſeu acutorum morborum adferas differentiam, vnam eorum quorum vnica tantum eſt acceſsio, ſeu qui à principio vſque ad iudicationem ſemper ſimiles manent, & in quibus tàm pares quàm impares ægros affligũt: Altera differentia eorũ acutorum eſt, qui tertio quoq; die acceſsionũ exacerbationes obtinent: ſeu qui licet in quietẽ febre vacantem, priuſquã omnino iudicentur, non deſinant, aliquam tamen ſenſibilem remiſsionẽ habent, quam

Adeo violenti quid habes acceſsionis vehementia: vt omnibus fere diebus primæ ſeptimanæ criſes accidant quod in 2. nõ ſit & minus in 4. & 5. ſeptimana.

In longis morbis criſes in paribus fiunt, L. 1. epid

An acutorũ morborum acceſsiones continue ſint Dubitatio. Solutio.

Continuarũ febrium ſeu acutorum morborum duplex genus l. 2. Criſeon.

accesſionis exacerbatio excipit: de hac ſecũda acutorum morborum differentia, Hippocratis verba intelligenda ſunt. Porrò cum hæc ita vt ſuprà dictũ eſt, ſe habere non dubitaret Hippocrates, eius cõſilium fuiſſe existimo, non tantum eos dies qui magnam iudicandi vim obtinent, in epidemiis recenſere: ſed ſimul cum veris criſimis, intercidentes (quorum in acutis morbis non exigua etiam habenda ratio eſt) enumerare. Iccirco mirum quoque non videbitur, ſi in Epidemiis aliter, quàm in Aphor. & Prog. ſcripſerit, duplicemque doctrinam de hiſce diebus tradiderit.

Qui dies ad 40. vſque, præter indices & decretorios veros, ab Hip. in Epid. recẽſentur

indices ſex.	4. 11. 17. 24. 31. 37.
Criſimi ſex.	7. 14. 20. 27. 34. 40.
Intercidentes, tum pares, tum impares decem.	3. 5. 6. 8. 9.
	10. 13. 18. 21. 30.

Quodnam morbis principium aſsignandum ſit CAP. VII.

ANtequam dierum criſimorum hiſtorias percurramus, prius quodnam morbo principium aſsignari oporteat, inquirendum videtur: vt inde dierum ordo, & ſupputatio deriuetur. Principium morbi, ab ægri decubitu conſtituere, rationi non eſt conſentaneum. Etenim fere fit vt imbecillis quiſpiam, ac paulò delicatior & leui de cauſa ſuſpicioſus, ſtatim decumbat: contrà vero robuſtior aliquis, & morbum facilius ferens, vel quia abs ſedibus domeſticis procul abeſt, vel quia in aliquo ciuili negotio occupatus eſt, vel ob alias eiuſmodi cauſas, nondum poteſt decubuiſſe, licet malè affectus ſit, neque etiam primus morbi inſultus principium morbi exiſtit. Nam ferè eſt inſenſibile, & ratione potius contemplabile At, Aſclepiadarum medicina non eſt eiuſmodi: ratione ſiquidem contemplabiles morbos neque dignoſcere, neque curare illi dignati ſunt: at ſenſibiles, & manifeſtos potiſsimum, cum acuti fuerint, in quibus vel maximè dierum decretoriorum conſideratio, neceſſaria eſt. Sane quemadmodum omnium medicorum diligentiſsimus Hippocrates, vniuerſa hæc cùm obſeruaſſet, memoriæ prodidit, plurimos de-repente nullo ſibi

Morbi principium.

Qui tardius qui citius ſoleant decumbere.

lib. 1. κρισ. ημερ.

A ſēſibili & manifeſto initio, dierum criſimorum ratio ineunda.

Iudicationes pendent ab eo tempore quo quis inſigniter febricitat.

antea oborto symptomate, nonnullos vero stantes,& rectos, grauius habentes febricitare incœpisse: ita & iudicationes manare & proficisci ab eo primo die quo febricitant homines, non ab illo quo primum cibos fastidiunt, aut capitis grauitatem sentiũt, aut segnes,& ad motum pigri fiunt, aut eiusmodi quidpiam patiuntur, obseruauit. Proinde cœnatos pleró sque, faciléque se ad cibum habentes, & exercitatos, & lotos derepente morbum corripuisse, Hippocrates de multis ęgris scriptum reliquit: ipse etiam de aliis ægrotis contrà, priusquam ægrotare inciperent, etiam erectos & stantes (quo tempore nondum νοσοῦντας, sed ἐνοχλοῦντας ὀρθοστάδην vocat) grauius habuisse, scribere consueuit. Nam statu 3. lib. 1. Epid. Erasinum, qui iuxta Bootæ torrentem habitabat, à cœna igne correptum fuisse refert. Phreniticum item, qui ordine quartus est æger, statu 3. lib. 3. Epidem. Primo die, febre horrida vexatum iacuisse scribit. Item Caluum in larissa fœmur dextrum de-repente doluisse, ac primo die febre acuta prehensum esse ibidem commemorat. Sic mulierem ex abortiuo fœtu, circum Pantimidem primo die ignẽ prehendisse narrat, Pythiona quoque qui prope Telluris sacrum habitabat, primo die tremore manuum & febre

Quidam de repente morbo corripiuntur alii prius erecti & stantes grauius habent.

Qui ægroti primo morbi die febricitare inceperint Erasinus ægrotus 8. status. 3. l. 1. Epid.

Phreniticus ægrotus 4. stat. 3. lib. 3 Epid.

Caluus in larissa ibid.

Mulier ex abortiuo fœtu. l. 3. epid.

Pythiõ ibid.

acuta

cuta prehensum esse recēset. Sic mulierem llam in Cyzico, quæ gemellas puellas peperit, & quæ non admodum purgata est, primo die febre horrida, acuta, correptam fuisse dicit. Contrà verò lib. 1. Epid. sic scribit: πάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα, πολλοῖσιν ἑτερόῤῥοπα καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν ἀπύροισιν ὀρθοστάδην. id est, mulcis autem ad alteram aurem tumores erant, plurimis ad vtramque non febrientibus & rectis. Hoc loco Gal. ὀρθοστάδην ἀνθρώπους ἐνοχλεῖσθαι. exponit ita à tumoribus fuisse afflictos, vt eas tamen ferrent sine tristitia, obambulantes & consueta obeuntes munera, & vt in vehementibus morbis, iacere opus non habentes. Hipp. etiam lib. 3. Epid. eum qui in Dealcis orto iacebat diutius capitis grauitate affectum fuisse, dextróque tempore dolētem, cum occasione igne prehensum fuisse, ac iacuisse scribit. Sic Apollonius in Abderis, ὀρθοστάδην ὑπεφέρετο χρόνον πολὺν: id est, rectus longo tempore sufferebatur. Item statu 2. lib. 1. Epid. refert Hippoc. In æstate, & autumno, lienterias, dysenterias & tinesmos & diarrhœas, Thasios corripuisse, ac subiungit, ἐγίνετο δὲ ταῦτα πουλλοῖσιν ὀρθοστάδην ἀπύροισιν πολλοῖσι δὲ πυρεττουσιν, id est, fiebāt hæc multis rectis & febre carentibus, multis & febrientibus. Principium igitur morbi id tempus constituendum est, quo febris adeò insigniter

Mulier in Cizico. l. 3. Epi.

ὀρθοστάδην ἐνοχλεῖσθαι quid.

Qui in Dealcu horto iacebat. vbi supra.

Apollonius in Abderis. ibid.

insigniter actiones lædit, vt homo non amplius rectus stare valeat, sed decumbere cogatur. Verùm quispiam fortasse aduersus ea inferret, perperam igitur Hippocratem in Prognosticis docere, ab hora partus cùm nondum febre corripitur enixa, supputationem dierum ineundam esse, nam eò loci principium numerationis fieri vult, non quo die cœperint febricitare mulieres, vt secundo aut tertio à partu, sed eo ipso die quo pepererint. & Gal. ibidem ait principium numerationis tibi fiat, non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdam igitur circa secundum, aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram crisim, at res non ita se habet: sed ex quo pepererint, dierum numerationem fieri oportet. Sic responderi posse videtur morbos potissimum iudicari, quum humorum agitatio adest: verum in puerperis, agitatio humorũ magis partum quàm febrem comitatur: quãdoquidem in partu humores praui, diutius in parturiẽtis corpore accumulati & quiescẽtes, plurimũ in partu commouentur & agitantur. Cùm autem humorum turbationis, & excretionis motus, in ipso partus tempore initium adsit, æquum erit sequentes dies ab eo partus die deriuare, ac futuram iudicationem per

Obiectio

l. 3. Prognost.

Solutio.

In causa antecedente existentes humores, febris causa coniunctam induunt.

Quamuis in quibusdam parturientibus febris sese non prodat

per excretionem aut abſceſſum ex ipſo partu, non febre numerare. Cùm itaque in diebus ad partum analogiam habentibus humores ad iudicationem ſiue excretionem maximè moueantur, ab his ſupputatio exordienda videtur: idque tùm in partu naturali tùm non naturali obſeruandum. Neque tamen duplex ſupputatio ineunda, vna à die partus, altera à die febris: vt nonnulli exiſtimarunt, rem enim nō ita ſe habere vult Galenus: ſed ex quo pepererint numerationem fieri oportere dierū ait his verbis: καθ' ἣν ἡμέρην ἀποκυήσει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαριθμήσεως γινέσθω σοι, μὴ καθ' ἣν ἤρξατο πυρέττειν. verbi gratia ſi quæpiam enixa ſecundo à partu die febre corripiatur, & illius febris iudicationem vndecimo die futuram medicus prænouerit, duplici ſupputatione vtendum non erit. Alioqui enim ratione febris iudicatio XI. die expectanda eſſet, ratione verò partus in 10. at decimum de morbis non decernere conſtabit ex his quæ poſtea dicemus. Præterea ſi medicus præuiderit febris futurā criſim 17 die, ratione partus 16. die eueniret, alia in 19. recideret, quę 20. expectatur: atqui hoc fieri nō poſſe, nec hos dies criſimos eſſe infra oſtēdemus: idcirco duplici cōputatione vtendū nō erit. Cæterum partus non iudicat citam aut tardam criſim, ſed ſola morbi ſpecies, cum

ſed ob dolorum aliorū ſymptomatū. pregnāti cōtingētium vehementiā quodammodo obſcuretur, ſedatis tamen vehemētioribus doloribus febris ipſa tandem ſeſe profert ac pro ratione humoris eam committentis ſtatis temporibus recurrit aut continuè enixam infeſtat.

Duplici ſupputatione vtendum non eſt, vt vna à febre, altera a puerperio fiat.

Recentiorū opinionis refutatio.

Rationes.

Consideratio à febre, supputatio quæ vnica est, à die partus sumitur.

vehementia, more, motu & aliis. Verùm ne videamur ab Hipp. discedere, dicemus considerationem quidem à febre sumendam esse, supputationem verò, quam vnicam esse diximus, à die puerperii exordiendam. Considerandum enim erit an morbus peracutus sit, an acutus: si non exactè peracutus sit morbus, qui 7. die desinat, is dies non à febre, sed à die partus 7. erit: si vero secundò à partu die, febre exacte peracuta corripiatur mulier, febris hæc quarto die, aut tertio à partu desinet: si autem acutus sit qui intra 14. iudicari debeat, dies erit 14. à partu non à febre: Quæ quidem intelligenda videntur in his febribus, quæ agitatis & commotis adhuc humoribus 2. aut 3. die à partu prehendũt: In his etenim motus humorum febrem committentium, motum in puerperii die factum comitari potest, in aliis verò minimè, si febris acuta fiat. Nam si die 6. à partu mulier in febrẽ 7. die iudicãdam incidat, 7. ille dies à partu numerãdus non erit, humorum enim motus validissimus qui in partu fit, tãdiu non durat, vt eum sequi possit iudicatio febris: his accedit quòd 7. hic dies secundus esset dies febris, quo quidem die morbus ex sua natura non iudicatur. Doctrinæ Hippo. hæc consentanea esse patet, ex historia Philini vxoris lib. 1. Epid. quam 14. die à partu

In Thaso Philini vxor statu 3. l. 1. Epid,

um purgata rectè eſſet, & cætera bene ha-
erent, ignem cum rigore eam prehendiſſe
arrat Hipp. Deinde dies criſimos, & præter
os ſextũ recenſens à 14. die, vigeſimo eam
biiſſe affirmat, ex qua quidem hiſtoria cõ-
at Hippocratem non exordiri ſupputatio-
em à partu, ſed à die febris, alioqui ſextus
uiſſet 19. & ſeptimus viceſimus, & dies in
uo obiiſſet 33. at triceſimuſtertius non eſt
riticus, ſed 34. Verumenimvero enumera-
onem criticorum dierum interdum, licet
riſsimè, à febre, ſiue morbo, nõ à partu ex
rdiri negãdum non erit. vt conſtat libro 1.
pid. ex hiſtoria vxoris Epicratis, hæc cùm
liam peperiſſet, ſecundo die à partu febris
cuta eam inuaſit, & ab eo die, omnem de-
uxit ſupputationem. Hipp. hiſtoriæ initium
iuſmodi eſt. Epicratis vxor, quæ ægrotabat
pud Archegetem inſtante iam partu, rigo-
e correpta eſt, non incaluit vt ferebant: po-
tridie eadem erant, tertio die filiam pepe-
it, cæteráque rite conſecuta ſunt: poſtridie
partus eam febris acuta inuaſit, cordis dolor
& muliebrium, nulli erãt ſomni: per ſupposi
am glandem hæc leuiora facta ſunt, ſed ca-
put, collum & lumbi dolebant: aluus pauca
biliosa, nõ cõcreta, mera, vrinæ tenues ſub-
nigræ, ſexto die, qua illam febris corripue-
rat, ſub noctem delirauit: ſeptimo omnia ex-

Licet aliquãdo, raro tamen fit, vt iudicatio aliqua factã à die febris computationem, nõ eam quæ à partu fit, ſequatur.

Vxor Epicratis l. 1. Epid.

acerbata, vigiliæ delirauit, sitibūda, deiecti-
nes omnes synceræ, biliosæ &c: atque ita v
que ad octogesimum à febre, non ab ho
partus dies connumerat. In historia etiam
Dromeadæ uxor. L. I. epid. Dromeadæ vxoris, omnem computationem
exorditur à die febris, non à puerperio. si
enim ait: Dromeadæ vxorem quæ filiā er
enixa, cæteris rite consecutis, postridie rig
cœpit, febris acuta. Primo die ex præcordi
laborare cœpit, fastidiosa, horrens, implac
da: sequentibus diebus, somnum non cœpi
spiritus rarus, magnus, præcordia statim r
uulsa, postridie eius diei, quo riguerat, aluum
commodè reddidit, vrinæ crassæ, albæ, tu
bidæ, cuiusmodi sunt quæ in matellis di
steterunt, cum agitantur non subsidebant
nocte non dormiuit, tertiò die cir ca meri
diem riguit, tandem sexto die illam mo
tuam fuisse affirmat. Quo fit vt manifestum
sit Hip. docere nos dierum crisimorū enu
merationem à febre, vel à morbo esse in er
dum inchoandam. Neque tamen sibi con
Hippocrates à contradictione vindicatur. tradicit, nec mirum esse debet, si secus acci
derit in his duabus mulieribus. Nam quē
admodum nonnunquam, licet rarò, accidi
vt 13. iudicentur morbi acuti, & anteuertā
14. qui eorum terminus est, itémque contin
git vt in 21. protendantur morbi, qui 20. di
iudicandi erant: ita in enixis accidit vt criti

dies, qui à puerperio numerandi forent, ipsa febre nonnunquam, quamuis rarissimè, numerentur. Quod autem sæpè fit arte medica, vt verum est accipiendum, quamuis non semper eodem modo id eueniat, sed raro aliquando aliter accidat, vt testatur Gal. com. 58. lib. 6. aphor. dicens. Si quis verò aliquando vidit omentum quod exiguo tempore extra prodierit, & deinde ad suum locum reductum, non putruerit, perpetuum quidem non esse probabit Hippocratis enuntiationem: illud tamen seruabit, quod magna ex parte solet accidere, & commune est huic aphorismo, ad alios ab Hippocrate dictos perpetuum quoddam ex figura dictionis ostendente, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed raro aliquando aliter accidant. Itaque si quis contentionis æstu historiis citatis sibi repugnare Hipp. probare conaretur, promptum facilè esset respõdere, rarum quidem hoc esse, aliud sæpissimè accidere consueuisse. Quinetiam Hipp. id solum quod plerunque oculis vsurpauit, pronuntiat, nulla habita ratione eius quod raro accidit. Non sunt igitur morborum principia ex contemplabili quopiam, & rationi innixa coniectura, sed ex ipsa energia, & actione auspicanda, cùm primum scilicet æger ipse morbum sic se in-

Quod sæpè vt verum accipiendum est.

Hinc illud vniuersale medicorum in multis veritatem habet.

Hippocrates quod crebro oculis usurpauit, enunciat, omittẽs quod raro fit.

uadentem adeò manifestè sensit, vt præsen
tem quempiam, & obuium quemuis med
cum consulere deliberarit, ac cum adeò in
insigniter febricitat, vt amplius erectus st
re non possit, sed coactus, nisi locus aut te
pus impediat, decumbat. Cæterum numer
tionis principium in recidiuis, non à recid
uæ, sed à prioris morbi principio deriuan
dum erit, si morbus non ob alicuius part
intemperiem, sed ratione causæ material
relictæ reuertatur, tum enim recidiua ead
cum præcedente morbo existimanda est, a
vna dierum crisimorum supputatio ineũd
à die quo primùm aliquis morbo correptu
est. Quod Hippocrates in historia Anaxio
nis obseruauit. Item febres ob inflammati
nes ortæ, à die inflammationis, non autem
die febris computandæ erunt. Præterea fe
bris vulneri superueniens, si humorum cō
motionem vulneris ratione sequitur, ab ip
die, quo vulnus inflictum est, numerãda eri
Inflammationes verò internæ, vt quo d
rumpi debeant præsagire possimus, non
morbi, sed ipsius inflammationis principio
quo puris generatio incœpit, supputandum
est. Id autem ostendunt febris, rigor, pondu
pro dolore. vt plurimum 20.30.40.aut 60
die, pro ratione caliditatis frigiditatis, regi
nis, ætatis, temporis, rumpuntur.

Principium recidiuæ à præcipui morbi principio quandó sumendũ.

Recidiua interdum eadẽ cum priore morbo.

Anaxion lib.3. Epid.

Principium à principio inflammationis à quopẽdet febris, sumendum est.

A die vulneris inflicti.

Principium supputationis rumpendæ.

l.2. prognost.

Primi & ſecundi diei hiſtoria. Cap. VIII.

CVm ex prædictis ſatis conſtet, vnde certũ morbi ſumi debeat principiũ, à quo dierum enumeratio exordienda ſit, nunc dies omnes recenſendi ſunt, vt qui critici ſint, qui non critici ex Hippocratis & Galeni doctrina oſtendamus. Primus dies & ſecundus vna quidem ratione, criſimi dici poſſunt, altera verò non. Nam ſi criſis nomen in ea ſignificatione ſumatur, vt morbi ſolutionem ſimpliciter ſignificat, criſimi dici poſſunt: febres enim diariæ, quæ natura ſua vnica acceſsione conſtant, partim in primo, partim in ſecũdo die, ſolutionẽ nanciſcuntur. Verùm, criſimos exiſtimare non oportet, ſi præceps ac ſubita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi ſolutionem præcedens, criſis nominatur, quòd nullã agitationem & perturbationem (quàm Galenus alias ταραχὴν interdum ἀγῶνα alias etiam σάλον appellat) ſolutionem præcedẽtem, in his nequaquam fieri conſpiciamus. Non defuerũt tamen qui primum diem decretorium primum ordine eſſe aſſererẽt, tum quod febres diarias in eo die, ſolui contingeret, tũ quòd Hipp. lib. 1. Epid. decretorios dies recenſens primi etiam diei meminerit. Quin ſuã opinionẽ Hippocratis authoritate ſtabilire conantes, locũ ex lib. Progn. citant de emor-

Primus dies & ſecundus quando criſimi dicendi quando non.

Criſis duplex ſignificatio.

Febres diariæ ad bonũ deſinunt poſt vnicam acceſsionem.

Perturbatio critica quibus nominibus à Galeno vocatur.

Obiectio.

tua facie ſic ſcriptũ κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ ἐν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. die noctéq; iudicatur ſiquidẽ ob eiuſmodi cauſas hæc faciei ſpecies orta ſit: ſed hi plurimùm falluntur. Quãuis enim diariæ in primo die iudicentur, id tamen ſine certamine, aut inſigni perturbatione fit. Hæ enim ſimpliſsimæ ſunt, ac ſine humorũ putredine ſpiritus tantum affectiones exiſtunt, quæ ſine magna ac præcipiti agitatione, vt & hecticæ, permutantur. Neque etiam Hipp. in eo ex Epid. loco quem ad ſuæ aſſertionis confirmationem proferũt, primi vſque diei meminit. Circuitus enim primus, & non diesprimus, apertè ibi ſcriptum eſt, in pariũ ſcilicet impariúmque catalogo, ſic enim legitur α γ ac ſi diceret Hipp. primus ex imparibus eſt tertius. Quemadmodũ igitur in parium catalogo, poſtquam primi circuitus mentionem fecit, quartum diem ſubinfert, ſic in imparium numero, tertiũ. Vbi autem lib. 1. prog. ſcriptũ eſt κρίνεται δὲ τα τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτί, hoc loco κρίνεται, interpretari non debet παύεται, aut λύεται, ita vt morbum ſolui velit Hippoc. aut deſinere vel ad ſalutem vel ad mortem die vno & nocte vna, vt illi falſò interpretantur. Nam ibi κρίνεται dicitur ὡς ἐπὶ τοῦ δοκιμάζεται καὶ ἀναγνωρίζεται. id eſt, loco eius quod eſt probatur ac cognoſcitur ita vt velit

Dilutio.

Diariæ febres ſpiritus affectiones ſunt, ac ſine lucta ceſſãt.

Hippocrates non primi diei criſimi: ſed primi circuitus meminit.

lit Hipp. medicum intra diem, & noctem, ū primum diem naturalem deprehendere, diiudicare posse, an talis facies ab externa ausa, an ab interna prouenerit. Nam si vt eius loci explicatione docet Gal. ab externa causa sola, vt insomniis, euacuatione, at fame, eiusmodi facies extiterit, die & no e, siue spatio 24, horarum corrigetur & endabitur. Si verò à causa interna, vt affeione, in corpore, aut talis permanebit aut eterior euadet. Primus itaque dies propriè risimus non est, ac perperam Hipp. verba terpretantur, qui iis suam opinionem fals stabiliunt, vt contra asserere posint. Prius dies index esse potest, si quis enim prio die, acuta febre corripiatur, at ipsi tamē ullum periculosum signū adsit, sed aliqua octionis nota in vrinis deprehensa sit. Huic ie quarto, & non vltra, morbus ad bonum udicatur, sin omnia contrà, primò statim ie lethalia deprehēdantur, absque vllo coitionis signo, æger ad malum intra diē quar um iudicabitur, quod innuit Hipp. lib. 3. rognost. dum sic scribit: Simplicisimæ amque febres, & signis securisimis nientes, quarto die desinunt, aut prius: malignisimæ verò & quæ cum signis horrendisimis fiunt, quarto die aut prius occidunt. Neque tamen Erasinus ab hoc

Medicus intra diem & noctem deprehendere & diiudicare debet, an facies Hippocratica ab exteriori causa euenerit an interiori.

Primus dies quarti index esse potest.

Hipp.placito excipiendus eſt. quanuis mor-bo acutiſsimo cum ſignis grauiſsimis labo-rarit & die quinto obierit. Ille enim primu diem quietum habuit, vt teſtatur Galenu in com. Eraſinus itaque (infit) quanquam grauia omnia haberet, ad diem tamen quin-tum productus eſt, quod primo die medio-criter haberet. Scripſit ſiquidem in eo ad ver-bum ita: primus dies quietus. Quintus itaq; dies, quo defunctus eſt, 4. eſt, ſi 1. non con-numeraueris. Verùm, ab hoc decreto Phili-ſcus, qui primus eſt conſtitut. 3. 1. Epid. ex-ceptus eſſe videtur: nam quanuis hic pri-mo die acuta febre prehenſus eſſet, ac peri-culoſa cum ſigna tum ſymptomata habuiſ-ſet, extra quartum tamẽ (nam ſexto interiit) iudicatus eſt. Sed Galenus eo loco notat acceſsiones diebus paribus in eo factas fuiſ-ſe, ipſumque, ad diem octauum ſufficere po-tuiſſe, niſi quintus ſanguinis puri ſtillam cum frigidis ſudoribus nec amplius recale-ſcentibus, vrinis item nigris, attuliſſet, quæ omnia ſatis arguebãt eum, acceſsionem ſex-to die futuram perferre non poſſe.

Eraſinus quinto die obiit, quarto tamẽ obiiſſe, quomodo dicendus l. 1. epid.

Philiſcus cur à prædicto decreto excipiẽdus ſit

Tertii diei historia. CAP. IX.

Tertius dies impariũ crisimorum primus est.

PRincipium dierum morbos acutè iudicãtium, & cum perturbatione aliqua immutantium, tertius ab initio dies statuendus venit, non quòd is vllam habeat cum prima septimana cõmunionem, societatemve: sed quod de coincidentium ordine sit. Tertium enim & reliquos intercidentes dictos decernere vult Galenus, ratione motus materiæ, potius quàm ratione motus lunaris: ac illos tantùm dies qui hebdomadam, vel bifariam diuidunt, vel terminant, vi cœlesti nixos, morbos iudicare statuit. Qui septimanam mediam secant, nempe in quibus luna est in medio quadræ, hi indices dicuntur. Qui verò eandem claudũt, & in quibus luna est in fine quadræ, hi crisimi vocantur. Vtrique autẽ vulgò radicales dicuntur, quasi lunæ motui ita annexi sint, vt eandem semper constantiam, ordinémque retineant, nec vnquam nisi ob errores commissos, aut naturæ ignauiam, iudicandi officium intercidentibus delegent. Tertius itaq; accessionis violentia crisim quarto die futuram præuertit, estque imparium crisimorum primus, vt suprà ex Hipp. retulimus, quandoquidem acutissimi morbi, biliosissimi sunt, morbi verò biliosi, diebus imparibus accedũt. Morbi igitur peracuti,

Lib. 3. κρισ. ἡμερ.

Intercidẽtes motu materiæ: indices et decretorii, vi cælesti de morbis decernunt.

Qui indices, qui decretorii, & cur vtrique radicales.

Tertius imparium crisimorum cur primus.

cùm primo die vehementiſsimam habeant accesſionem, iudicabuntur tertio die, qui eſt principiū ſecundæ accesſionis. eam enim quæ tertio die fit accesſionem, proportione reſpondentem primæ, nanciſcuntur. Cum in prima ipſos antecedente turbatione iudicari non contingat. Per vehementiores autem acceſſiones criſes fiunt, & morbi qui imparibus diebus mouētur, citiùs iudicatione terminantur. Idcirco dixit Hip. Sanguinisè naribus eruptiones quarto die in tertiana factas, malas eſſe. Cum enim tertiana vnum ſemper intermittit diem, fieri nequit vt iudicatio in quarto die contingat, quando is vnus ſit ex intermittentibus: altero autem die, hoc eſt, quinto tertiana febris vnà cum rigore iudicabitur. Tertium diem decretorium eſſe Hippocrates etiam experientia comprobauit. Nam lib. 3. Epidimiων, Mulierem in Thaſo tertio die liberatam eſſe ſcribit. Hiſtoria eiuſmodi eſt. In Thaſo mulier auſtera nimium, ex triſtitia cum occaſione, quum recta eſſet, fuit tùm vigil, tùm abſque cibo, ſitibundáque erat, & anxia, habitabat propè filios Pyladæ in campo. Primo die incipiente nocte, timores, verba multa, mœſtitia, febricula leuis, mane cōuulſiones multæ. Cum verò deſinerent conuulſiones multæ, delirabat, & valenter fabulabatur,

Ratio.

Per acceſſiones morbi iudicantur.

Morbi qui ī paribus mouētur, citius criſi finiūtur. Hip. lib. 1. Epid. ſect. 2.

In Thaſo mulier tertio die iudicata. lib. 3. Epid.

labatur, dolores multi, magni, continui. Secundo die eadem nihil dormiuit febris acutior. Tertio quidem die, conuulſiones ceſſauerũt, cωma verò & cataphora, & rurſum vigiliæ infeſtauerunt, continere non potuit, multum delirauit, febris acuta. Nocte eadem ſudauit, ſudore multo calidò per totum corpus, abſque febre dormiuit, omnino mente conſtitit, iudicata eſt circa tertiũ diem, vrinæ tenues, nigræ, æneorema valde rotundum, non ſubſidebant. Circa iudicium muliebria multa deſcenderunt. Verùm obiici poſſet contrarius Galeni locus, vbi aſſerit quartum diem primum eſſe decretorium, dicens: Nunc verò à tertio incipit, qui anticipat quartum, in breuioris temporis morbis: & poſt hunc quintum ſcripſit, vno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cùm quartus dies in Aphoriſmo non ſit ſcriptus, quãuis hic dies ſit primus iudicatorius, non igitur tertius dies inter criſimos primus numerandus erit. His reſpondere facilè poteris ſi ad ea quæ paulò antè diximus attenderis. Dicebamus enim ex Galeni doctrina, dies quoſdam eſſe mediam ſeptimanam diuidentes, in quibus videlicet luna in medio quadræ eſt, indices appellatos, ac quoſdam eandem ſeptimanam finientes, & in quibus lu-

Obiectio.
Gal. com. 36 lib. 4. Aph.
Reſponſio.

na in fine quadræ eſſet, decretorios dictos: alios verò intercidentes eſſe. Illos vi cæleſti nixos, ac à magno validóque initio prodeuntes de morbis decernere oſtendebamus. Idcirco cum ex Galen. in quarto die mutatio ob motum peragrationis lunæ, per primam eius quadram fiat, dies quartus meritò primus decretorius dicẽdus eſt. Hoc modo tertius dies inter decretorios minimè numerandus erit, cum in eo luna non abſoluerit ſuæ peragrationis quadram. Verùm intercidentiũ ratione habita, ſi materiæ motum, & acceſsionum vehementiam circuituúmque numerum conſideres, tertius, primus inter decretorios, recẽſẽdus erit. Quod etiã teſtatur Gal. dicens: Veruntamen ipſum nunc prætermiſit vel ipſe Hippocrates, vel qui primus librum ſcripſit. Si verò omnino Hippocrates illum præteriit. hanc ob cauſam exiſtimo illud feciſſe, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cùm ſudore iudicantur, tertio & quinto die magis, quàm quarto iudicium ſuſcipiunt. Rariores enim ſunt, qui die quarto iudicantur: & hoc à Galeno plurimum experientia deprehenſum eſt, ob hoc ipſum quærente, quoniam dies quartus ab Hippocrate in Aphoriſmo prętermiſſus, Hoc autem videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam ſtatim acceſsionem vehementiſ-

Vbi ſuprà.

Rariores morbi ſunt qui 4. die iudicãtur.

Aph. ſuprà citato.

[v]emẽtiſſimam habent, & reliquas illis proportionales per diẽ tertium. Didicimus autem quòd in vehementioribus acceſsionibus iudicia fiunt, & quòd morbi qui in diebus imparibus acceſsionem habẽt, citius iudicantur: qui verò paribus, tardãt. Ideò ſi in principio aliquis morbus incitatur, hoc magis accidit in diebus imparibus. Si tardare debeat ad dies pares vehementiores acceſſiones transferuntur.

Morbi peracuti 3. die paroxiſmũ proportione reſpondentẽ primo habent.

Qui citius aut tardius iudicentur.

Quarti diei hiſtoria. CAP. X.

QVartus dies primus eſt iudicatorius circuituum, qui diebus paribus iudicantur, ac de ſua natura, ſiue, vt loquitur Galenus. ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ id eſt quãtum in ſe eſt, ſeptimi index eſt per Aph. illum: Quibus die ſeptimo iudicatur, iis vrina rubra die quarto nubeculam habet, & alia ex ratione. De ſua autem natura ita venit intelligendum, ſi nihil rarum, & magnum, ſiue extrinſecus, ſiue ipſa morbi natura, aut etiam ægrotantis habitu intercidat, ſin quid eorum quæ extrinſecus eueniũt. ἀδόκητον ſiue præter omnium opinionẽ, nec expectatum euenerit, aut ſi etiam morbus vehementer ad criſim, vel obſcurè pro-

Quartus primus eſt Criſimorũ pariũ, lib. 1. κρισ. ἡμερ.

4. de ſua natura 7. index Ap. 71. li. 4.

Quartum de ſua natura indicem eſſe quomodo intelligendum.

Aegri natura biliosa, morbus peracutus, anni tēpus, regio, ætas quoque calida ſicca, impediunt, quominus 4. ſit index, Lib. 1. κρισ. ἡμερ.

peret, & moueatur, ægrotantíſque vires aut validæ, aut imbecillæ fuerint, attendendum hic eſt, diſtinguendúmque periturúſve ſit æger ante diem ſeptimũ, an verò poſt ipſum iudicari debeat. Siquidem vbi incommodum aliquod extrinſecus præter opinionem, nec expectatum ſuperuenerit, & morbus non ſimpliciter acutus, ſed peracutus fuerit, ac præter hæc vires ægri imbecillæ, ſignum malum, quod die quarto apparuit, ſeptimum diem non expectat: ſed talis æger ſextanus morietur, præſertim ſi paribus diebus exacerbatus ſit morbus. Quòd ſi nihil extrinſecus erratũ ſit, & morbi motus haud ita velox, & æger validus, ſiquidem manifeſtum in quarto die malum ſignum fuit, ſeptimo die mors expectanda, ſin obſcurum, hunc quoque excedet, ſi acceſsiones paribus diebus fiunt, octauo die: ſin imparibus nono, æger decedet. Fac igitur memineris, vbi quartus dies in acuto morbo difficilia tùm ſymptomata, tùm ſigna, vt tertius habuerit, iudicationem breui expectandam eſſe. Quòd ſi paribus diebus acceſsiones fuerint, in paribus: ſi verò imparibus, in illis. Vbi autem iudicatio, hic & mors in perniciosis morbis. Et ſanè ſexto die periit Philiſcus, quòd acceſsiones paribus fuiſſent diebus. In Philiſco autem lethale ſignum erat,

Vbi Criſis, ibi mors in pernicioſis morbis. Gallenus Lib. 1. Epid.

ex eo

ex eo quòd non solutæ tertio die à sudore, febri nigræ vrinæ, & sitis accesserint, & lingua inaruerit, & tota nocte non quieuerit, vigilaueritque, & delirauerit: atque cũ hæc ita facta essẽt, quarto die cũcta proritata sunt, vrinæque rursus nigræ redditæ. Sic itaque quartus indicat etiam sextum, non sua ratione: sed quia medicus præuidet eum in quo mala signa apparent quarto die, septimum non expectaturum, sed sexto die moriturum, si & morbus celeriter moueatur, & paribus diebus exacerbetur, si enim periculosus est morbus, & præterea vires ægri imbecillæ, homo prius vita fungi præuertet, quàm morbus in longius tempus protendatur. Vult etiam Gal. quartum diem, qui septimi index est, rem nouam ædere. Rei autem nouæ æditio, designatióque patet omnibus. Nam si prima die, & tertia fiat accessio, & secũda haudquaquam facta fuerit, quintam accessionem habituram esse par est, & non quartam. Quapropter si quarta habuerit, mali cuiuspiam alterius generationem demõstrat. Nam si prima & tertia die proportionalem attulerit accessionem febris, atque de nouo quarta paroxysmum fecerit, & æger nigra deiecerit, signum est lethale. Cæterùm cum medium æque ab vtroque extremo, initio inquã, & fine, distet, & eo etiam cum vtro-

Quartus sextum etiam indicat: sed non sua ratione.

Quartũ diẽ rẽ nouã ædere ex grauibus est notis, com. 4. in lib. περὶ διαίτ. ὀξέων.

que conuenienti quadam ſocietate, coniun gatur, fit, vt dies quartus ſeptimi, x I. deci- miquarti, reliqui pariter quaternarii reli- quorum ſuorum ſeptenariorum medii indi ces ſint, & prænuntient quid quoq; ſequen- te ſeptenario futurum ſit. Cum igitur dies quartus medius ſit inter primum & 7. fit vt ſocietatem cum vtroque extremo habeat, vt ſi primus morbũ diſcutere aggrediatur, ei finẽ quartus imponat. Si primus nihil ten tet, ſed quartus morbum indicare aggredia tur, ſeptimus finem imponat. In ſecunda ſe- ptimana, eadem ferè quæ in prima ratio ha benda eſt. In qua ſi primus dies, qui octauus eſt, coctionis vel mediocria ſigna præ ſe tu- lerit, vndecimus de morbo decernere aggre dietur. Si non decreuerit perfectè, in 14. cri ſis trãsferetur. Quartus etiam morbos acu- tiſsimos indicat, nam febres cum iiſdem nu mero diebus iudicẽtur, ex quibus & ſuper- ſunt homines & ex quibus intereunt, ſim- pliciſsimæ febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſ- ſimis, quarto die, aut citius, ceſſant: peſsi- mæ verò ac cum ſignis grauiſsimis factæ, 4. die aut citius interimunt. Sic Periclem in Abderis febre acutiſsima prehẽſum, quar to die circa meridiem ſudaſſe multum cali- dum per totum corpus, ac ſine febre iudica tum eſſe, refert Hippocrates Item Caluum

An vt in 4. criſis 7. futura ſignificatur: ita in indice alio prænoſci poßit, alibi diximus.

Quartus criſimus eſt.

Lib. 3. Prog.

Pericles ſudore iudicatus eſt 4. die. lib. 3. Epid.

Caluus in Lariſſa 4. obiit.

in

in Larissa, quarto circa meridiem periisse acutissimè, narrat. Verumenímuero animaduertendum est rarò cõtingere, vt quis quarto die iudicetur, sed eius diei crisis, aut anticipat in 3. aut postponitur in 5. atqueadeò rarum est, vt in eo die iudicetur febris, vt Archigenes bis tantùm, per vniuersam suam vitam, crisim in 4. die viderit. Galenus verò semel, causa est: quòd febris, aut cõtinua est, aut continens. si cõtinua, accessio in imparibus diebus fit, ac vt cum iisdẽ iudicationes concurrant, necesse est. Cùm autem ne necesse sit, vt cum accessione concurrat iudicatio, ea in tertium aut quintum incidet, non in quartum: si verò febris continens fuerit, hæc rarò accidit, si verò accidat & peracuta sit, vbi nihil erratum fuerit, die 4. iudicabitur, tum enim natura propriis circuitibus, quos in iudicandis morbis, quando proprio vtitur motu, & ab alio non impellitur, seruat, ad iudicationem peruenit. Verùm quoniam febris continens siue synochus rarior est, raro etiam accidit, vt in continẽtibus nullum committatur erratum, ideo raro fit, vt in 4. iudicatio fiat, sed in 3. aut in 5. transfertur. In 3. quidem si moriturus sit æger, ob errores cõmissos, in 5. verò, si pristinæ sanitati restitui debeat.

Cur raro quẽpiam 4. die iudicari contingat.

Ratio.

Quinti diei hiſtoria. CAP. XI.

Quintus dies intercalaris eſt.

QVintus dies ex intercidentium, numero eſt, vt tertius, qui vt criſim quarto die futuram præuertit: ita dum natura, quarto die laſſa,

Quintus vim iudicandi habet ob acceſſiones.

nec vſquã concitata conquieuit, quinto tandem die ad iudicationem cõmouetur. Ambo idcirco vim iudicandi habent, ob acceſſiones: eſt enim acceſſio de numero eorum

Acceſſio naturam ſtimulat.

quæ naturam ſtimulant, & veluti prouocant, eam nec conſiſtere, nec conquieſcere permittens, verùm concitans, irritánſque, & quaſi dixeris, pugnans indicens, vnde in

Criſis acutorũ. cur in diebus imparibus cõtingat.

Lib. περὶ κρισ. ἡμερ. τὸ γ.

Cauſam inuenire difficile eſt cur quotidie aut quarto quoq; die in diuturnis acceſſio fit.

acutis morbis, diebus imparibus criſis. In his etenim acceſſiones ſunt. Quæ igitur cauſa ſit, quamobrem in acutis tertio quoque die vt plurimùm fiant acceſſiones, in diuturnis autem vel quotidie, vel quarto quoque die, inuenire non facilè eſt: quod verò ita eueniat, perſpicitur. Si enim eo quo & deprehendũtur ordine ipſos collocauerimus, ſecunda ab initio acceſſio in tertiũ recidet. Tertia ad quintum, quarta ad ſeptimum,

Natura non ſemper ſtatis tẽporibus inſurgit et morbos indicat.

quinta ad nonũ, omnes in imparibus. Cùm ergo natura non ſemper rato, & ſtato tẽpore inſurgat, morbóſque iudicet, ſed concitata plerumque aliis & aliis cauſis, à quibus in acutis morbis acceſſio maximè continua efficitur (oſtenſum verò eſt, ipſam in impares

res

res incidere) meritò in imparibus diebus permultæ crises acutorum morborum contingunt, non quod hi dies primariam vim decernendi habeant, sed per accidẽs quoddam sic euenit, vt 2. lib. dicturi sumus. Ob errores etiam, crisis in quintum diem illabetur & recidet. vt autem in morbis periculo vacantibus crises tantum tardant, quantum ex erratis interim noxæ ægri acceperint: ita in lethalibus præueniunt & præoccupant. Nam si in lethali morbo, lethale signum quartus dies iudicauerit, & in septimum diem mala præiudicata sit crisis, intereà verò erratum non ita exiguum admissum sit, septimũ crisis nõ expectat, sed morbus iudicio malo iudicabitur. Sed vtrùm quinto an sexto, idem ex ipsius morbi celeritate, tũ ex offensæ magnitudine: necnon ex accessionũ forma, interstinguetur. Nam si imparibus diebus ipsæ accessiones fiãt: & morbus sit peracutus, erratáque haud admodũ exigua in ipso videlicet quarto cõmittantur, nihil mirũ erit, hominem die quinto interire. Si verò in paribus accessiones fiant, nec morbus sit peracutus, nec item erratorum magna noxa fuerit: sextum expectat. Vel an 5. die iudicatio futura sit ex morbi motu cognosces. Nam si febris synochus siue continens fuerit, & nullum erratum cõmissum sit (semper enim hu

Crisis in 5. ob errata illabitur.

Quãdo ob errores ante 7. futura est iudicatio mala an 5. die an 6. euẽtura sit quomodo prænoscẽdũ. Lib. 1. κρισ. ἡμερ.

Ex morbi motu crisis 5. die futura, quomodo cognoscitur.

Li.3. Criseon

ius oportet meminiſſe) in quarto die futurũ eſſe iudicium ſperandum eſt. Si verò continua fuerit, tum magitudinẽ & motum intueri oportet. Fieri enim poteſt vt in tertio autquinto die,iudicium accidat. Tertio quidẽ ſi morbus magnus ſit, & celeriter moueatur. Quinto autem die,ſi non admodum magnus ſit,neque celeriter moueatur. Quippe iudicium cum acceſsionibus concurrere oportet. Hinc eſt quod Hipp.ita ſcriptũ reliquerit,febres vnum intermittentes diem,altero vnà cum iudicio rigorem obtinere de

Hipp. ſect.2. lib.6.Epid.

quinto in ſeptimũ circuitũ. Plurimis etiam quinto ab initio die iudicatũ eſſe morbum

Hipp. lib. 1. Epid.

refert Hipp.dum ſic ait:Iudicationes euariabant,plurimíſque quinto ab initio die iudicabatur morbus, intermittebátque diebus

In Thaſo morbi quinto ab initio die plurimis iudicabantur. ſtatu.3. lib. 1. E-pid.

quatuor, repetebátque & à recidiua quinto die iudicabatur. Alibi ſic ſcribit, ὦτα τοῦ θέρεος ῥήξιες πεμπταίοισιν ὅσι δ' ὅτε καὶ μακρότερα. id eſt, Quẽ

Sect.6. lib.6. Epid.

æſtatis morbi corripiunt, ei quinto die eruptiones iudicatoriæ, accidunt, quibuſdam etiam id tardius fit.ſed duplex ſcriptura eſt: nam legendum eſt,vel ὦτα, vt aures intelligamus: vel ὧ τὰ, hoc eſt, quem: nos vtrunque explicabimus. Si ergo ſecũda ſcriptura probanda eſt, ſententia Hippocratis erit huiuſmodi: Vidi hominem,quem cum morbi æſtiui corripuiſſent,vt tertianæ,ardẽtéſque febres,

Quibus æſtiui morbi accidunt, iis quinto die iudicatione accidunt, Hip.li.6. Ep. ſect.6.

Ex Gal, cõ. nuper.inuẽ: o in hãc ſent

bres,

ores, & herpetes, ſtatim, hoc eſt quinto, aut ſeptimo die eſſe liberatũ. quòd morbi à bi- *Morbi à bile orti, breues ſunt.* li orti breues ſint. Illi autem diſſoluti ſunt, ruptione vaſis cuiuſdam, vt aut ſanguis eruperit, aut per hæmorrhoidas fluxerit. Si legas ὦτα, id eſt, aures: hic erit ſenſus. Excitatus eſt alicui abſceſſus æſtiuo tempore ſecundum aurem, qui cum diſcuti non poſſit, in pus conuerſus eſt: cumq́ue ille ruptus eſſet, quinto, ſeptimóve die liber euaſit. Prę- terea & Metonem quinto die iudicatum *Meto quinto die iudicatus eſt. li. 1. Epid.* fuiſſe refert Hippocrates, cuius hiſtoria eiuſmodi eſt, Metonem ignis præhendit, lumborum grauitas cum dolore. Secundo die cùm aquam bibiſſet multam, venter bene reddidit. Tertio capitis grauitas, deiectiones tenues, bilioſæ, ſubrubræ. Quarto omnia exacerbata ſunt, fluxit bis à dextra nare ſanguis paulatim, nox implacida, deiectiones ſimiles his quæ tertio fuerant die, vrinæ ſubnigræ quæ pendentia ſubnigra haberent, & diſperſa non ſudauit die quinto ex ſiniſtra nare affatim profluxit ſanguis, & merus ſudauit, iudicatus eſt. à iudicio vigil, aliena loquutus, vrinæ tenues. Memoriæ au *Gal. in cõ.* tem mãdãdum eſt, quod in tertii diei enarratione dictum eſt, nempe capitis grauitas, quod copia ſanguinis in cerebrum aſcenderit. Memoria quoque tenendum, ſan-

Largasangui nis e naribus eruptio vt plurimũ libe rat.

guinis è naribus largas & copiosas eruptiones, magna ex parte liberare, ac in Metone, sanguinis eruptionem quarto die, qui iudicatorius est, cæpisse: quinto autem perfectè, vbi sanguis eruperat, sudórque promanarat, esse iudicatũ. Sic in Thaso Philistes diu capite doluit, atque etiam aliquando subsoporatus iacuit. Ex potibus autem cùm febris continua fuisset excitata, dolor nocte exacerbatus est, primùm incaluit. Primo die vomuit biliosa, pauca, flaua primùm, post æruginosa, plura, ab aluo stercora exierunt, nox implacida. Secundo die surditas, acuta febris, hypochõdrium dextrum distensum est, & ad interna procedebat, vrinæ tenues, pellucidæ, habebant enæorema genituræ simile, paruum: circa meridiem valde insaniuit. Tertio die implacidus. Quarto conuulsiones exacerbata sunt omnia. Quinto, mane obiit. Anginosa etiam quæ apud Bitonem habitabat, quinto defuncta est. Cæterum quintus dies prænuntiat futuram iudicationem vel 9. vel x i. Nono quidem, si celeriter moueatur morbus & biliosus sit, vndecimo verò, si tardius. transfertur autem in x i. crisis quoniam 10. decretorius non est. Indicat etiam septimo iudicandum morbum, vt docet Hippocrates lib. de Iudicationibus iis verbis οἷς ἂν ἄρξηται ὁ πόνος πέμπταιος πυρώτης.

In Thaso Philistes die quĩto obiit. Lib. 3. Epid.

Anginosa 5. die defuncta est. li. 3. Epid. Quintus dies index 9. aut 11.

πρώτῃσιν ἡμέρῃσιν, τεταρταῖοί τε μᾶλλον, καὶ πεμπταῖοι πιέζονται. ἐς δὲ τὴν ἑβδόμην, ἀπαλλάσσονται τοῦ πυρετοῦ. Quibus incœperit dolor primis diebus, & quarto, & quinto die magis præmuntur, hi ſeptimo à febre liberantur. Galenus item refert ſe anno quodam vidiſſe permultos, quibus cum quinto die ſanguis è naribus profluxiſſet, ſeptimo vel nono morbus iudicatus eſt.

Quintus futuram 7. iudicationẽ aliquando prænũciat

Lib. 2. κρισ. ἡμερ.

Sexti diei hiſtoria. CAP. XII.

SExtus dies decretorius eſt, non ſimpliciter & abſolutè, ſed cum addito decretorius malus eſt, eius enim maximè proprium eſt, vt cum periculo & obſcure iudicet. Gal. ſextum diem, quanto pauciores in eo iudicantur quàm in 7. tanto quoque malignitate hunc ſuperare comperit: quaſi ex diametro ſeptimo naturam habeat oppoſitam. Etenim plerique ex his, qui in quarto in deterius mutationem accipiũt, ſexto moriuntur. E contrario rurſum, ſi bona contingat in eo die mutatio, ſeptimum expectat. Quod ſi aliquãdo, quod raro tamen fit, bonam tranſmutationem quæ quarto die facta ſit, ſextus dies excipiens iudicare conabitur, difficile dictu eſt, quantam is perturbationem, periculum, quantum denique me

Sextus criſimus eſt non abſolutè, ſed ad malum.

L. 1 κρισ. ἡμερ.

Quantum ſextus malignitate ſeptimum ſuperet.

Multi ex his qui 4. die mutationem in deterius accipiunt 6. moriuntur.

tum adferat, tantum ſcilicet ac ſi homo iam iam moriturus eſſet. Nam ſi in ſomniumferantur ægroti, raro quid ſimile ipſis euenit: iacentque penitus cùm ſenſus, tùm vocis expertes. Et ſi aliqua excretio ipſis accidat, animo conſternãtur, pulſus concidit, decolores fiunt, tremunt, collabũtur, cum contra, ſeptimus dies ſemper pro excretionis proportione ferendi facilitatem adaugeat. Porrò verò cùm ſexto die excretiones contingũt, maligna, acria, fœtidaque multa. & deiiciuntur, & vomũtur, Sudores rari quidem, æquales, de toto manantes corpore, & calidi: quales ſi quando contingunt, concidunt ægroti vt plurimùm, & collabuntur: ac tum timor ſpectatores huiuſce rei ignaros corripit. Eſt cum parotidas etiam malignas, aut icterum, aut alium quempiam abſceſſum, alio certamine ad ſui ſolutionem egentem, ſextus idem dies attulit. Quod ſi & per vrinas idem aliquãdo iudicarit, ne has quidem bonas inueneris nam crudas, decolores, tenues, bonum nullum ſedimentum habẽtes, ſed interdum quaſi teſtaceum, interdum etiam arenoſum, omnino autem inæquale incoctum, & ſola ipſa quantitate iuuantem vrinam comperies, quibus ſexto die ſuperuenerit. Hæc ſunt diei ſexti moderatiſsima leuiſsimaq; opera, ſi quis æger ſaluus ſit euaſurus.

Hinc trium animæ facultatum actiones vitiari contingit.

At ſudor ſyncopticus, ſiue qui cum ſyncope & animi deliquio fit, ei qui criticè excernitur contrarius eſt.

urus. Plurimos autem alios in ſyncopen de
repente coniecit, aut largo ſanguinis proflu
uio extinxit, aut euacuationibus immodicis
vel etiam catoche quadam aut mania mul-
auit. Alios verò in manifeſtam perniciem
coniecit, ičterum inuehẽs, parotidas non bo
nas excitans, & ad hæc maraſmis incurabili
bus irretiens. Et quod demum mali genus,
ille dies non infert? Eſt itaque ſextus veluti
tyrannus, ſeptimus vt rex. Hic ſiquidem bo-
ni inſtar alicuius principis, prouidet & proſ-
picit iis qui à ſe iudicantur, vel ſupplicii
magnitudinem minuendo, vel victoriam
adornando, & conferendo. At ſextum diem
huic contrarium finxeris, & vel pernicie il-
lius, quem iudicandum cœpit, gaudere, vel
eiuſdem ſalute dolere comperies: quærereq;
quomodo animum expleat, & malè ægrum,
qui in ipſum incidit, multet, longóque ſup-
plicio afficiat. Hip. Philiſcum ſexto die ob-
iiſſe refert, ac Dromeadæ vxorẽ quæ filium
pepererat, ſexto die mane riguiſſe, interca-
luiſſe, ac paulò poſt, conuulſiones à capite
cœpiſſe, & celeriter defunctam eſſe. Porrò
ſi in 6. die in peius mutatio fiat, difficile iu-
dicium ſequitur. ſic & Hermocrati cum mor
bus regius 6. die adueniſſet, periit 27. die. ſic
Eurianactis filia cum 6. die iudicata eſſet, &
erupiſſet etiam aliquid ſuppuratum circa ſe

Ga. 7. regi: 6. vero tyranno comparat.

Philiſcus 6. die obiit. l. 1. epid.

Dromeadæ vxor 6. die celeriter defuncta eſt. ibid.

Cum 6. die in peius mutatio fit. difficile iudicium ſequitur.

Hermocrat. l. 3. Epid.
Euryanactis filiæ ibid.
Virgo in Abderis.ibid.

dem, nihilominus 17 die periit. Virgini, vero quæ in abderis habitabat, horror 6. die incœpit, & pluribus diebus cum perseueraret, ægre liberata est in 27. verum obiiceret quispiam sudore calido multo, de toto corpore manante, cum larga sanguinis è naribus eruptione Larissam virginem, sexto die iudicatam esse: historiam referre non pigebit: in larissa virginem febris prehendit causosa, acuta, vigil, sitibunda, lingua fuliginosa, sicca, vrinæ boni coloris, sed tenues, secundo die labor, non dormiuit. Tertio multa excurrerunt ab aluo aquei coloris, sequentibusque diebus talia ex facili percurrerunt. Quarto minxit tenue, paucum, vrina habuit eneorema sublime, non subsedit, ad noctem delirauit. Sexto è naribus sanguis largiter valde effluxit, horruit, sudauitque sudore multo calido per totum corpus, sine febre iudicata est. In febre autem & iam iudicata, muliebria primùm tunc prouenerunt, virgo siquidem erat. Erat autem & perpetuo anxia, horrida, faciei rubor, oculorũ dolor, capitis grauitas. Huic non reuersa est febris, sed iudicata est, fueruntque dolores diebus paribus. Quod autem tempus muliebrium attigisset virgo, manifestum ex his quæ scripsit Hip. ita inquiens: muliebria tũc primùm prouenerunt. Videtur quoque & morbus

Obiectio

Virgo larissa 6. die liberata est. statu 3. l. 3. epid.

Larissæ virginis prima mẽstruorum eruptio, euasionis a morbo causa fuit.

morbus ipſe fuiſſe plethoricus, iudicatuſq; ſexto die, quod & dolores diebus paribus haberet, vt ipſe ſcripſit, Sed admirabile eſt quod morbus non reuerſus fuerit, quum ſextus dies nunquam fideliter iudicet. Nouum itaque hoc & valde rarum in ipſa fuiſſe ſignificauit, vbi ſcripſit. Huic non reuerſa eſt febris, ſed iudicata eſt, tanquam reuerti deberet. Sed & cauſam ſcripſit, quod nõ reuerterit adiiciens: in febre, & iam iudicata muliebria prouenerunt: nempe quod maneret diebus poſt iudicium ipſi vacuatio, ſatis erat ad muniendam quæ ſexto die præceſſerat, iudicationem per ſanguinis eruptionem & ſudores, & maxime quod nulla phlegmone eſſet principis partis, neque maligna eſſet abundantia. Sic Melidiæ cùm horror ſexto die accidiſſet cum magno labore, ideo in vndecimo liberata eſt, quoniã reliqua omnia erant mitiora, nec rigor in ea apparuit, ſed horror, rigor enim a validiore cauſa fit. Cæterum quod dixit Ga. in ſexto, neque bonas fidaſque aut perfectas, ſed periculoſas, & peſſimas fieri criſes, de morbis potiſsimùm biliosis, intelligẽdum videtur: nam ſanguinei morbi nonne ſexto die perfecte, & cum fide ſalutariter, ſine periculo, & cum præcedentibus indiciis ſolui poſſunt?

Cauſa cur 6. die iudicatus morbus non reuerterit.

Melidia l. 1. epid.

In quibus morbis criſes 6. die malè videri non poſſint.

Septimi diei historia CAP. XIII.

Septimus omnium criticorum, I. Omnes criticorum dierum notas obtinet.

SEptimus omnium decretoriorum dierum primus est, non numero videlicet & ordine primus, sed viribus, & dignitate, siue vt græci loquuntur. δυνάμει καὶ ἀξιώματι. Omnes enim decretoriorum dierum notas complectitur. Siquidem plurimos iudicat,& integrè:& cum manifesta excretione, aut abscessu: sine vehementi periculo: & vt plurimũ quartus eum præiudicat. Nam si vt omnino vel vrinarum in eo die vel sputorum,vel deiectionum, appetitus, mentis,sensus, vel alterius cuiuspiam eiusmodi manifesta contingat mutatio : certè quin huic similis in die septimo sese offerat fieri nullomodo potest, bona nimirùm , si ad salutem: mala,si ad malum facta fuerit commutatio. Vt plurimùm igitur bonæ crises sunt , quæ die septimo fiunt: etenim hoc ei præter cæteros adest proprium & peculiare. At verò quamuis septimus vt plurimùm ad bonum iudicet,quidam tamẽ septimo die intereũt: vel in eo die mutationem in deterius nacti, in aliquo sequẽti decretorio die moriuntur. Nam adolescens octauus æger lib. 3. epid. qui in mendacium foro iacebat,septimo obiit, ætate circiter vigesimum. Item mulier illa quæ ibidem ordine decima est, cum primo die

Bona crisis 7. propria & peculiaris est. Licet 7. vt plurimum ad bonum iudicet, quidam tamen in eo moriuntur. Adolescens qui in Mẽdacium foro iacebat, 7. obiit l. 3. epid.

o die igne prehēsa esset, & anxia, sic enim aleni codices græci habent τὸ δ᾽ ἀσσώδης runtamē in codicib. Hippocratis hæc dio non habetur, licet velit Gal. hoc verm malignitatis febris factæ indicium ex ere, septimo obiit. quemadmodum & il- cuius historia ibidem sequitur, septimo biit phrenitica, Euryanactis filia septimo e à quo postremò delirauit, defuncta est.

Mulier ex abortiuo fœtu 7. interiit. ibid.

Altera ex abortiuo fœtu 7. obiit phrenitica ibid.

Locus in græcis codicibus Hip. restit.

Quidam etiam septimo die mutationem in eius nacti, in aliquo sequenti crisimo interierunt. Silenus enim cum septimo obmuiisset die, extremitates non amplius recauissent, nihil minxisset, vndecimo obiit die. c homo ille qui ordine duodecimus est. l. . Epi. vndecimo interiit, quod septimo die mnia exacerbata essent, vrinæ enim oleosæ uerant, verba multa continere se non pouit, vēter proritatus humida & turbida redidit cum lumbricis, nox laboriosa &c. Præerea mulier illa quæ iacebat in mendacium oro, decimoquarto interiit, nam septimo ie riguit omnia exacerbata sunt, vigil. quin o laboriosè habuit. Sexto eadem, ab aluo liquida multa excurrerunt, Septimo riguit febris acuta, sitis multa iactatio circiter occasum sudauit per totum corpus frigidum, extremitatum refrigeratio, & non amplius recalescebant, non dormiuit, parum delira-

Euryanactis filia 7. die a quo postremo delirauit defuncta est

Silenus 7. die in deterius mutationem nactus l. 1. epid.

Homo quidam l. 1. epid

Mulier quæ iacebat in mendacium foro 7. die deterius habuit ideo 14. die obiit l. 3. epid

uit,& rurſus celeriter ad mentem rediit. Decimotertio, nigra, graueolentia, multa vomuit, rigor circa meridiem, muta. Decimoquarto ſanguis è naribus, obiit. Mirùm profecto videri poſsit, quod Hip. nec in primo nec tertio epid. vllius egroti meminerit, qui ſeptimo die ad bonum iudicatus ſit.

Hippocrates in primo & tertio epid. nullum refert qui 7. die ad ſalutem iudicatus ſit.

Octaui & decimi diei hiſt. CAP. XIIII.

Criſis 8. diei ſimilis ferè ei eſt que 6. accidit.

RArò in octauo, & decimo ſoluitur morbus, & nec fidè, nec benè, nec perfectè, ſed& præter hæc obſcurè ſimul, & citra diei prænuntii notas. Quod ſi verò aliquando ſubita morbi ſolutio, in 8. diem aut decimum incidat, ſimilis ferè ei eſt, quæ ſexto accidit. Dùm enim morbus ad ſeptimum, verbi gratia, diem ruit, eóque curſum ſuum deſtinat, & pro ſui ratione, în eodem iudicari debet. Interea tamen vel medię acceſsionis magnitudo, nõ expectato proprio & legitimo tempore, naturam ad criſim inſurgere compellit, vel etiam quidpiam eorum quæextrinſecus eueniunt, ipſam irritat, criſis ſexto die prærumpit, ſeptimóque futuram criſim, ſextus dies præuertit, verũ dum non eſt tanta morbi celeritas, vt a ſextó anteuerti poſsit, præſertim cũ morbus ad malum iudicandus eſt, in 8. protẽditur. Ad hæc criſis

Octauus aliquando inter cidit ac eos qui 7. male iudicandi forent excipit.

crisis quæ 7. die futura est, nonnunquã duos dies attingit. Cui verò diei attribuenda sit eiusmodi crisis, animaduertẽdum erit. nam si vel 4. vel 11. die indice facto, crisis quoquomodo vel septimum vel decimumquartum attigerit, existimare oportet ipsam illorum esse & ad illos pertinere. Sin extra illos dies excidat, vt neque in illis incipiat, neque in iisdem desinat, & perficiatur, constat non amplius dicere licere morbum septimo, aut decimoquarto esse iudicatum. Sed alio quopiam die, nempe eo qui totam crisim in se cõprehenderit. Si verò nullo indice præcedente subito crisis eueniat, duos dies complectens, ad has notas respiciens, vtriusnã sit distingues, ad accessionum rationem, dierum naturam, numerum criticorum temporum, & ipsum criseως tempus. Ad accessionum quidem rationem, sic: Imparibus diebus si æger grauius laborauerit, propria magis diei imparis crisis est, quemadmodum si paribus, illius etiam propria, nam in accessionibus vt plurimum crises fiunt. Ad dierum naturam, hoc pacto: Si ambigatur vtrum ad septimum aut ad octauũ, vel an ad nonum an decimum crisis pertineat. Siquidem, bona perfecta, & sine periculo est, septimi magis est, si imperfecta, mala, & periculosa, octaui. Iam ad numerum criti-

Quando crisis duos attingit dies cuinam adscribenda sit.

Lib. 1. περὶ κρισ. ἡμερ.

Si crisis indicata non fuerit in 4. aut 11. aliove cõtemplabili quæ attendere opportet.

Accessionũ ratio.

Dierum natura.

Temporum iudicandi numerus.

ticorum temporũ (quoniam hæc 3. ſunt propoſita, criticæ acceſsionis principium, criticæ motionis principiũ, & ipſe finis criſεωs) qui dies duo in ſe tempora complectitur, is magis criſim ſibi vendicat. Si verò & ipſum criſεωs tempus, expendatur, vtrius diei longius tempus fuerit, illi ſanè potius criſis adſcribetur. Quin ſi quatuor hæ notæ in vnũ diem introducantur, huic & criſim attribuere par eſt. Sin vna ex his abſit & deſideretur, ſic quoque adhuc etiam adſcribes. Sed iam tamen alterum diem, ipſius criſεωs participem eſſe putandum eſt. Quod ſi æquales notæ fuerint, criſim quoque vtriuſque diei cõmunem eſſe. eſt etiam exiſtimandum. Cæterum tam rarò decimus dies iudicat vt Gal. lib. 1. Epid. ſic dixerit: Inter pares verò non rectè dixerunt 28. & 10. Nam nullo pacto ſunt iudicatorii. Verùm refert Hippocrates in Thaſo Pithiona, qui ſupra Phanum Herculis habitabat, decimo die mortem obiiſſe, Galen. in com. notat in hoc ægro omnia, tum ſymptomata, tum ſigna lethalia ab initio fuiſſe, atque exacerbationes in diebus paribus. Ibidem etiam ſcribit mortem generali criſis ſignificato ſubiectam eſſe. Dicitur enim ſecunda ſignificatione, non ſolum ille qui ſeruatus eſt, ſed etiam is qui obiit iudicatus. Scribit etiam Hippoc. ei mulieri quam

Criſεωs tempus.

Decimus rarò admodum iudicat aut nequaquã. l. 3. prog.

In Thaſo Pythion decimo die defũctus eſt. l. 3. Epid.

Mors, generale criſis ſignificatum amplectitur.

quam primum in Cranone curauit, decimo die sudorem in supernis partibus multis factum esse. Præterea maritus ille Lechus puer eræ apud Sitodochũ, cuius meminit Hipp. lib. 4. Epid. ad quem septimo die ingressus est, die octauo moriebatur, neque meiens, neque egerens. Præcordia dura, & magna, & spiritus densus. Hic moriens, nec frontem quidem sudore humectauit præ dolore.

Mulieri quã in cranone primùm curauit Hipp. 10. die sudor accidit. sect. 3. l. 6. Epid.

Aeger l. 4. epid. 8. mortuus.

Noni diei historia. CAP. XV.

NOnus in medio duorũ decretoriorum, septimi dico & vndecimi collocatus, vel non factam in septimo crisim, vel in vndecimo futuram sibi vendicat. Sed rarius quidem septimi, frequenter verò vndecimi crisim excipit. Etenim peculiaris & propria septimi diei crisis nunquã ad nonum, nisi fortè errores multi commissi sint, perueniat. Nam septimus, vt dictum est, perfectione & dignitate decretoriorũ dierum primus est, & plurimos integrè iudicat. Item bonæ crises huius diei, præter cæteros propriæ & peculiares sunt, vnde fit, vt septimo iudicationes nunquam ad nonum, nisi multis erroribus admissis, perueniant. Nam si multi & magni fuerint admissi, vel ante vel septimo ipso mors potiùs, quàm nono crisis expectanda esset. quod tamen intelli-

Nonus in medio criticorum duorum 7. & 11. collocatus.

7. Crisis nunquam ad 9. nisi ob errores peruenit li. 3. crisewn

Quorum morborum crises 9. assumit.

gendum venit, de iis morbis, qui neque admodum simplices sunt, neque admodũ maligni, sed qui horum medium tenent, nec ita celeriter mouẽtur. Vndecimi verò diei iudi-

Cur à 9. ad 11. transfertur crisis.

catio contrà se habet. Nam hæc à nono, ad vndecimum transfertur, etiamsi in ipso nono, omnia rite facta fuerint, & in eodẽ etiam violenta accessio fuerit, quoniam vndecicimus crisimus est, saltem minor. Nonus, intercidens tãtum. Morbus autem qui ante 9. non ita violẽtos habuit paroxismos, ad 11. peruenire posse videri queat. Idcirco Silen⁹

Aegrotus 2. tempest. 3. l. 1. epid. Hipp. l. 3. prognost. Morbi qui tardius mouentur 11. qui celeriter 9. iudicantur

die nono nequaquam obiit, sed vndecimo: Hip. etiã prodidit plurimos tertia die dolere incipere, vexari mximè 5. liberari nono, aut vndecimo. Cæterùm in animum rursus reuocabis, vt nonum diem hoc loco cõmemorauit, tanquam decretorium, quemadmodum antea indicaui, tertium, non

Hæc Gal. in com. sententiæ Hipp. Herophon 9. iudicatus est l. 1. epid.

per quaternariã aut septenariam circuitionem habentes iudicationem: sed de ratione, qua intercidant. Herophon cùm ex symptomatis per noctem placidè habuisset, minxissétque melioris coloris vrinas, cum alba & pauca subsidentia, doloréśque secundum lienis rectitudinem, in tibiam vtrãque trãsiissent, sequenti die qui nonus erat, cum sudore est iudicatus. Tanti erat, decessisse quę molesta erant ad partes imas, vrinæque con-

coctio. Veruntamen ne ſic quidem potuerunt hæc à morbo prorſus ægrum vindicare, qui die nono ſudauerat. Quare reliquias quaſdam habebat prauorũ humorum, quæ recidiuam quartodecimo die excitabant, à qua omnino eſt die ſeptimodecimo iudicatus. Seruabatur etiam in hoc ęgro iudicium diebus decretoriis.

Vndecimi diei hiſtoria. CAP. XVI.

VNdecimus ſępe de morbis decernit, éſtque decimiquarti index vt 4. ſeptimi, vbi enim hic vndecimus manifeſtum aliquod & omnino fidũ coctionis ſignum oſtenderit, in 14. criſim futurã prænunciat, ſin obſcurum ſignum fuerit, iam aliis ſignis animum oportet attendere. Nam ſi morbus celeriter moueatur, & nihil impediat aliud, forſan etiam & 14. decreuerit: ſin minus, criſis in 17. vel alium decretorium ſequentem incidet. Quod ſi die 11. nihil fuerit indicatum, fieri non poteſt vt 14. decernat. Cõſiderandus verò hic eſt etiam totius morbi motus. Conſideranda & alia omnia cùm ſymptomata, tum ſigna, an ne videlicet 17. an etiam decimooctauo, an vltra criſis futura ſperãda ſit. Cum autem prima ſeptimana bifariam diuiſa ſit, & ſectionem recipiat, quartus qualis ſeptimus futurus ſit, præ

11. frequenter de morbis decernit, minus 14. cuius index eſt

An 11. criſin 14. futuram indicet quomodo contemplãdum.

Si ob erratũ 14. non decernat, criſis 17 eueniet.

Si 11. nihil indicet: 14. non decreuerit.

Hebdomadarum quaternarii suorum septenariorũ medii indices sunt. Lib. 2. κρισ. ἡμερ.

nuntiat, nonne eadẽ secundæ septimanæ ratio erit? si quartus quidem morbos, qui primo die nõ cessarũt, soluere ipse molitur, vndecimus similiter eos quos 7. non discussit? Si verò morbus maior fuerit, quàm vt quarto die iudicari potuerit, hic quidem apparat ad crisim morbum, at finem septimus imponit: pari ratione qui morbi septimo non quieuerunt, eos vndecimus iudicare conatur. Atque sic vel ipse iudicat vel 14. iudicãdum præparat, quo etiam die rursum similis ineunda ratio est, in eandémque considerationem veniendum. Quartus etiam vndecimũ indicare potest.

XI. prenuntius est. Melidia l. 1. epid.

Hinc cum quarto die bonæ vrinæ in Melidia esse incœpissent, sed tenues, & proinde cruditatem, licet non exactam, significantes, ea tertio quaternario, nempe vndecimo die, perfectè iudicata est.

11. die crisis facta 4. die iudicata. Silenus 4. die grauissimis symptomatis cruciatus vndecimo obiit. hip. l. 1. epid. Hæc Gal. in comment.

Hinc etiam Silenus ad vndecimum vsque morbum pertulit. Is cùm ex laboribus & potationibus & exercitationibus intempestiuis igne prehensus esset, vndecimo obiit die. Hic æger iisdem ab initio tum signis tum symptomatis, nisi viribus validis fuisset, septimo periisset die, & sane die illo propẽ obiit, scripsitque de eo: septimo die obmutuit, extrema non amplius recalescebant, nihil minxit. Cõstat itaque ex his eum ad mortem prope deuenisse. At cũ virtus valida esset,

et, ad sequentem iudicatorium diem vndecimum sufficere potuit, quoniam eum qui tertio vel quarto die in pessimis fuerat, tum signis tum symptomatis, septimo die perire oportebat, cum accessiones diebus imparibus magis fierent. Quod declarauit, inquiẽs: Tertio exacerbata sunt omnia. Atq; ab his rursus: Quarto die eadem fuerunt. Cum igitur septimum diem præterire, vt dixi, ob virtutis robur potuerit, octauo die pustulas cũ sudore habuit, rubẽtes, rotũdas, paruas, natura ipsa cum morbo pugnante, atq; ad cutim prauorum humorum superfluitatem propellente: atque ob id nono die haudquaquam obiit, sed vndecimo. Sic homo ille, cuius meminit lib. 1. epid. Hippocr. cum intempestiue cœnasset, febre correptus, vndecimo interiit. Die quinto videbatur manifeste moriturus, cum a prædictis symptomacis vrinæ quoque oleosę excretæ essent: quas & die septimo mixtas ait modo eadem. Obiit autem & hic die iudicatorio vndecimo. Verũ Melidia vndecimo perfectè iudicata est, & ob naturæ robur seruata. Vndecimus etiam acutorum morborum terminus esse potest, si celeriter moueantur, quanuis alias in 14. finiãtur. Neq; enim simpliciter acuti omnes ad 14. prorogantur, sed quidam in 11. iudicantur. Quemadmodũ etiam acuti non ex-

Aegrotus 12 tempest. 3. l. 1. epid.

Melidia 11. die perfecte iudicata est l. 1. epid.

Vndecimus interdum acutorum morborum terminus est.

Non omnes

simpliciter acuti 14. die finiuntur.

actè finiūtur in 20. licet eorum quidam 17. terminentur.

Duodecimi diei, 16, & 19. histor. CAP. XVII.

lib. 1. κρισ. ἡμερ.

IN duodecimo & decimosexto neminem vnquam nouit iudicatum Galenus. Quin si cui aliquando ante se 12. die crisis visa est euenisse, eā certe vel imperfectā, vel infidā, vel periculosam, obscurā sine signis, vel omnino ad malū accidere visam esse & deprehensam asserit, vnde quoniā ipsū duodecimū nūquam viderit iudicātem, alius autē quispiā rarò simul, & imperfectè, cū periculo, obscurè, sinè signis & malè, ipsum eūdem viderit iudicantē, inde probat Gal. nō exiguam esse dierum differētiam, neque numero pares esse crises quæ singulis diebus fiūt, neque æquè fidas bonas &c. Permulti siquidem morbi sunt, qui quibusdam diebus, absolute, pariter & securè iudicantur tuto, manifestè, cū bonis signis. At qui duodecimo, rari adeo sunt, vt à Gal. nulli morbi in eo die iudicati visi sint. Neque etiam morbus subito in decimonono soluitur, si verò in eo soluatur, nec fide, nec bene, nec perfectè, sed & præter hoc obscurè simul, & citra diei prænuntii notas, desinit. Duodecimum decretorium non esse docet etiam Gal. exponens illud Hippoc. Qui incœperunt quinto die

Vnde Gal. colligit non exiguam esse dierum differētiam l. 1. κρισ. ἡμερ.

Morbus in 19. subito nō soluitur.

Hipp. lib. 3. prognost.

die dolere, aliáque iuxta rationem priorum ipsis fiant, his ad decimumquartum morbus iudicatur: Quinetiam (inquit) tertia differentia doloris capitis, quinto incipit die, & ad quartumdecimum, prorogatur. Propterea quod non admodum calidus sit, neque se stinet, indicio est quod incipiat quinto die, & quia adiecto septenario primis quinque diebus omnes fiāt duodecim. Duodecimus verò non sit decretorius, neque etiam fieri posit, vt vnum anticipet diem. Ostensum enim iam est eum esse limitem acutisimorum morborum proprium: itaque merito in quartumdecimū excidit, Cum igitur hoc diebus criticis cōtingat puta vt frequenter, fide sine periculo decernāt, ac cum ipsis frequenter vel plurima & maxima, vel etiam vniuersa decretoria signa concurrerent; æquum sanè esset vel hac sola ratione dierum decretoriorum propriam quādam naturam esse existimare. Cum autem præter hoc de sua etiam natura, aliquid afferāt in medium & conferant, multò sanè magis ipsos secernemus ab iis, qui neque quicquam conferunt, neque cum multis signis decretoriis concurrunt, vt propriam illi quidem, hi verò propriam etiam naturam habeant & ab aliis differant. Quantum itaque dies criticus valeat, clarioris doctrinę gratia ostendamus

Vbi dolor 5. die incipit 7. post nempe 12. die cessaret, at quoniam 12. crisimus non est in 14. transfertur.

Gal. lib. 3. prognost.

Dierum crisimorum natura peculiaris, est qua ab aliis secernuntur.

Quantum dies crisimis valeat hypothesi declaratur.

ac fingamus 12. aut 16. aut 19. quos minimè criticos esse diximus, quempiam iudicari, vt si duodecimo aut 16. aut 19. sudore quidē, sed minimè laudabili morbus fuerit iudicatus, febrisque in ægroto, at non perfectè desierit, imò verò vt etiam sudor nō expectatus euenerit laudabilis, & febris perfectè discussa, & adhæc vt etiam quid aliud boni præter expectationem, vel circa respirationem, mentem, oblata, tolerandique facilitatem, aut aliud quidpiam affuerit (præter expectationem autē dicimus, nam cum dies ex hypothesi crisimus non sit, quidnam boni expectari posit?) proculdubio sine fide crisis erit, ac recidiua timenda, etiam si quid, vel minimum æger peccauerit. Cæterum tres hi dies nēpe 12. 16. 19. ordini dierum malè decernentium adscribūtur. Dierum enim ordo duplex statuitur, vnus eorum est qui perfectè, fidè, crebrò, tutò, manifestè, salutariter, & cum signis iudicant. Alter ordo est eorum qui nec fidè, nec benè, nec perfectè: sed & præter hæc, obscurè, &c. de morbis decernunt. In primo ordine præcipui dies & selectissimi continentur, è quibus septimus primum locum obtinet, quandoquidem nihil ex propositis notis bonæ crisis ei deest, sed eas præ cæteris sibi vendicat. ab hoc decimusquartus sequitur, dehinc

Dierum ordo duplex.

Ordo fœlicium dierum.

9. mox

9. mox 11. deinde 20. his minus decernunt 5. postea 17. his rursus minus iudicant 4. 3. 18. In secundo ordine male imperfecte, &c. iudicantium, & ferè ex aduerso positorum, sextus primus est, huic proximi sunt 8. 10. 12. 16. 19. Inter hos duos ordines decimustertius ambigit. Quod ex sequenti figura constabit. In quo dies ad hunc modum coordinati sunt.

Ordo dierum infœlicium seu malorū.

13. vtriusque ordinis particeps est.

Dierum ad 20. vsque decernentium ordo.

Optimi dies, 7. 14. his proximi, 9. 11. 20. post hos, 17. & 5. deinde 4. quem sequitur 3. ac 18.

Proinde omnes simul boni sunt	3. 4. 5. 7. 9. 11 14. 17. 18. 20.

Medius inter hos est decimus tertius: Μεταξὺ γὰρ πῶς τούτου τοῦ στοίχου τοῦ νῦν εἰρημένου παντὸς τῶν μὴ λυουσῶν ἀθρόως ἡμερῶν, καὶ τῶν λυουσῶν.

Malorum pessimus 6. huic similes sunt 8. 10. deinde sequuntur 12. 16. 19.

Proinde omnes simul mali sunt.	6. 8. 10. 12. 16. 19.

Decimitertii diei 14. & 15. historia. CAP. XVIII.

DEcimustertius, omnium decretoriorum imbecillimus est, sed omnium qui non decernunt fortissimus, tan-

quam in medio quodam virtutis vtrorúmque collocatus. Inter duos prædictos ordines dierum quodammodo mediùs est, ordinem dico dierum planè subito non soluentium, puta octaui, 10.12.16.19. & aliorum dierũ, puta tertii, 4.5.6.7.9.11.14.17.18. & vicesimi, decimustertius maximè mihi videtur esse collocandus: nec scilicet ita vilis & abiectus, vt ii, qui secundo ordine continentur: nec ita rursum soluere morbos natus, vt ii, qui primò ascribuntur. Dies 13. de quibusdam decernit, cum per impares moti, ad ipsum perducuntur, vt plurimum tamen 14. die iudicari dicuntur, cum in hunc vsque diem 13. paroxismus protendatur. Verum cur iudicatio decimiquarti, sit potius dicenda, quàm decimitertii dubitari possit, cum in 13. critica symptomata appareãt, si enim decimatertia nocte, decretorio more, accessione correptus fuerit aliquis, dein 14. febre solutus, non 13. sed 14. iudicatus dicetur. Cum etiam septimus qui quoad symptomata, respondet decimotertio, & quamuis sudores solutorii morbi, in totum & integrum diem octauum exciderint, tamen septimo æger iudicatus dici debet. Cur igitur pari ratione 13. iudicatus non dicetur? Hic scrupulus eximi poterit si indices dies considerentur, & eorum quatuor quæ à nobis cap.

13. Duorum positorum ordinum medium tenet.

Cur vt crisis quæ 7. & 8. occupat. septimi potius dicitur non 8. ita etiam quando crisis 13. & 14. occupat non dicitur 13. sed potius 14

Dubitatio.

cap. 14. dicta sunt ratio habeatur: quatuor lico nempe rationis accessionum, dierum naturæ, criticorum temporum numeri, & ipsius crise ωs tẽporis. Iudicandi autem tempora tria esse diximus, nempe principiũ accessionis, principium motionis, & finem iudicationis. Hæc autem tria si in vnum diem concurrant, omnis proculdubio de die crisimo dubitatio tolletur. Decimusquartus dies, medium est totius mẽsis. In eo enim septimana tertia incipit, & secunda desinit. Is naturam septimi maximè imitatur, acutorúmque morborum terminus, existit, nam scripsit Hippoc. acutos morbos intra diem 14. iudicari. Hinc mulierem illam quæ in littore habitabat, trimest. partu grauidam, 14. iudicatam esse cõmemorat lib. 1. epid. Idem mulierem quæ iacebat in mendacium foro enixam primum laboriosè masculum, 14. obiisse refert. Verum obiiceret quispiã, cum è morbis qui pro confesso apud omnes acuti habentur, nonnulli 14. excedere deprehẽdantur: quosdã enim ex his qui acuto morbo laborarunt & 17. & 20. fuisse iudicatos apud ipsum Hipp. in lib. epid. comperire licet. Cheriõ vicesimo prorsus iudicatus. Herophon die 17. iudicatus est. Philini vxor 20. obiit. Omnes acuto morbo correpti. Quomodo igitur si hæc ita habent, viden-

Solutio.

Critica tempora tria.

Decimusquartus 7. naturam imitatur.

Mulier quæ in littore habitabat 14. iudicata est. lib. 1. Epid.

Mulier in mendacium foro iacens 14. mortua est. l. 3. Epid.

Obiectio.

Aegroti acuto morbo laborantes tamen vltra 14. iudicati, Cherion. Herophon. Philini vxor

túrque acuti quidã morbi 14.diem excedere, in Aphorismis hunc ipsum diem terminum acutorum fecit? Promptũ & facile esset respondere rarum quidem hoc esse vt, videlicet acuti morbi, post 14. iudicentur: at alterum sæpe accidere consueuisse, nempe, vt acuti morbi 14. iudicentur. Hippocrates autem id solùm quod plerunque oculis vsurpauit, enuntiat, nulla habita ratione eius quod raro accidit. Verùm ea enuntiatio altiorem quendam habet intellectum, si quis eam diligenter, & vt par est, expẽderit. Nam qui morbi exquisitè acuti ad 17. aut etiam vicesimum exciderunt, hi planè tanquã submersi, lentè tardéque moueri incœperunt, tum horum alii quidem in primo quaternario, alii in secundo exactè acutorũ motum assumẽtes, in 17. & in vicesimum etiam exciderunt, intra 14. suum & hi quoque iudicantur. Certum namque est eos morbos, qui in dierum quaternario vehementiam nancisci incœperunt, deinde 17. iudicantur, decimumquartum suum diem non excedere. Siquis igitur vel 5. vel 7. morbi die Phrenitide corripiatur, ac tum postea vel 17. vel vicesimo iudicetur, hunc certum est, intra suum 14. esse iudicatum. Morbi itaque acuti, aut intra 14. iudicantur, aut si hunc diem excedant, fieri non potest quin antequam

Solutio.

Hipp. id tantum enũtiat quod crebrò oculis vsurpauit.

Morbi primis diebus tardi, 4. die vehementiores facti, 17. iudicantur. vel 14. inita computatione a 4.

transeant

ranſeant 14. aliquam recipiant iudicatio-
nem, vel ad bonum, vel malum, vel ſalutem,
vel mortem. Idem teſtatur Gale. & ipſa re- *Com.23.l.2. aph.*
rum natura ſuffragatur ei ratiocinio, quo
dicitur acutos morbos habere terminum iu
dicationis 14. diem. Nullus enim inuentus
eſt vnquam, qui ab initio velociter moue-
retur, hunc tranſgredi terminum, qui ali-
quam ex dictis non acciperet mutationem:
ſicuti quidam leues, ac parui circa primos
dies exiſtentes, quarto aut quinto die con-
tinui, vehementes, & acuti fieri incipientes
ad 17. terminarũt. Alii verò ſexto, aut ſepti
mo die exacui incipientes ad 20. termina- *Morbi continuatum acumen 14. dies non excedit.*
runt, ita vt morbi, continui acuties, nun-
quam poſsit plures, quàm 14. obtinere dies.
Ex iis verò qui motus habent inæquales,
multi extenduntur vſque ad aliquod tem-
pus exterius præfinitum. Dico autem inæ-
quales habere motus, eos qui aliquot die-
bus fuere vehementiores, poſtea ſine aliqua
ſignificatione torpuerunt, deinde rurſus ad-
ducti continuitatem acceperunt. Siquis vt
dixi, faciat in ægrotãtibus obſeruationẽ: om
nes inueniet, qui duas integras ſeptimanas
velociter mouentur, nũquam ad exteriorem
progredi terminũ. Quanuis igitur nonnun-
quam 17. aut 20. deſinat morbus acutus, ta-
men intra ſuum 14. iudicatum eſſe compe-

riemus, ſi ſupputationẽ ineamus ab eo die, quo citatior, & vehemẽtior morbus fieri incipit, vt verbi gratia, ſi morbus aliquis primis diebus quietior fuerit, ac deinde ſuperuenientibus quibuſdam ſymptomatis 4. aut 7. die citatior fieri incipiat, nonne hunc intra 14. iudicatum eſſe dices? nam à 4. ad 17. dies, à 20. totidem eſſe numerando cognoſces. Quod probari poteſt hiſtoria adoleſcẽtis in Melibœa, qui decimo die παρέκρουσεν ἀτρεμέως. κόσμιός τε καὶ ἥσυχος. id eſt, Delirauit quietè, moderatus, & taciturnus ιδ, παρεκρούσθη, πολλὰ παρέλεγεν· id eſt, Decimoquarto, mente motus eſt, multum delirauit. κ ἐξεμάνη. id eſt, Viceſimo valde inſaniuit. τῇ κδ ἀπέθανε. id eſt, Viceſimoquarto obiit. Si igitur à 10. die quo adoleſcẽs ille incœpit delirare, ſupputationem ineas, intra 14. ſuum iudicatum eſſe comperies. Decimusquintus dies, neque criſimis, neque indicibus, neque prouocatoriis annumeratur, quãuis rarò admodum eueniat, vt cuiuſdam præcedẽtium dierum criſis in ipſum recidat. cum 13. quidpiam commune habet, eius enim iudicationes nonnunquam excipit, quando morbi ſegni, lentóq; motu mouẽtur tales morbos Gale. appellat νοσήματα κωλυόμενά τε καὶ βραδέως κινούμενα. decimumquintum tertiæ ſeptimanæ principium eſſe volebant Diocles & Archigenes

Exemplum.

Adoleſcens in Melibœa licet 24. die obierit 14. tamen iudicatus dici poteſt, l. 3. epid.

nes. Hic enim 28. iudicatorium esse ponebat, ille 21. morborum acutorum terminum constituebat.

Decimiseptimi & decimi octaui historia.
CAPVT XIX.

DEcimusseptimus cùm non solum frequenter, sed & firmiter quoque decernere ita natus sit, vt nec coincidẽtibus decretoriis, sed validis & primis ascribatur, ipsum ex illorũ ordine esse, qui analogiam ad 14. retinent, & verisimile, & rationi consentaneum est. Si igitur 14. ita connectitur cum secunda & tertia septimanis, vt illius sit finis, huius verò principium: sic vtique fiet vt decimusseptimus quinti itidem quaternarii finis sit, et idem etiam initium sexti. Itaque si coniunctum quaternionem quartum cum quinto salutarem, & benè decernẽtem ponamus, id est, si diem 14. tertiæ septimanæ initium statuerimus, & eiusdem terminũ 17. habuerimus, sanè sic salutarem circuitum à 14. quidem, iuxta Hippocratis doctrinam, incipientem. in decimumseptimũ verò finientem, (qui quidem 17. vicesimi erit index, vicesimus verò crisimus 17) iudicatorium esse constat ex iis, quæ Hippocrates scripsit, primo Epid. in secunda siquidem constitutione hæc scriptis mandauit: Causi paucissimis contigerunt, & quibus

17. dies proportionem habet cum 14. sibi proximo decretorio.

Iuxta hipp. doctrinam 17. circuitũ esse salutem à 14.

17. Vicesimi index, 20. verò decretorius est.

contigere, minimè omnium inter ægrotan
tes laborauêre: neque enim hæmorrhagia,
niſi admodum pauca, & quidem paucis cō-
tigit, neque item deliria, reliqua omnia fa-
cilè tulerunt, & his quidem iudicabantur
morbi, bono admodum ordine. Plurimis
cum intermiſsione intra dies decem & ſe-
ptem. Deinde ſub finem tertiæ conſtitutio-
nis, accuratiùs adhuc de his, qui decimo ſe-
ptimo die iudicati ſunt, ita ſcribit. Quod ad
criſes, inquit, attinet, eæ ex his quæ experien
tia colligebamus, partim ſimiles erant, par-
tim diſsimiles, vt in illis duobus fratribus li
cet deprehendere, qui eadem hora febricita
re incœperunt. Decumbebant, inquit, ad E-
pigenis theatrum, fratres duo, horum natu
maiori, morbus ſexto die: iuniori, ſeptimo
iudicatus eſt. Inde eadem ſimul vtrique ho-
ra reuerſus eſt, intermiſit dies quinque. In
ſumma, ab recidiua vtrique ſimul decimo-
ſeptimo eſt iudicatus. Verū ne fortaſſe hoc
ſatis habeat fidei, quò diem 17. criſimum eſ
ſe credamus, quod ſcilicet, duo quidam eo
ipſo ſint iudicati, adhibeamus animum iis
quæ deinceps dicuntur. Plurimis ſexto die
morbus iudicatus eſt, intermiſit ſex, & ab
recidiua quinto iudicatus eſt. Iam hoc di-
gnam fidem facit, quod & in 2. aëris con-
ſtitutione decimoſeptimo permultos obſer
uauit

Locis ex ipſo Hip. indicatis 17. iudicatorium eſſe oſtenditur.

Fratres duo 17. fidè fuerunt ſecundo iudicati. lib. 1. Epid.

uauit esse iudicatos. Et in 3. non solùm duos fratres, sed & pleró∫que alios, quos quidem sexto die primùm dicit iudicatos, deinde sex intermissionis dies habuisse, ac rursum item quinto iudicatos, quod est die a morbi initio decimoseptimo. Sed & his etiam addens hæc, dicit. Quibus septimo die morbus iudicatus est, ii septem quoque dies remissiones habuerunt. Post recidiuam tertio iudicati sunt: & hoc est, hos etiam in vniuersum 17. iudicatos. Et item rursum. Quibus autem quinto die iudicatus est, remisit septẽ, inuasit rursum & prehendit tres. Intermisit vnum, vno iterum prehendit, iudicatus videlicet & his quoque morbus est, in summa decimoseptimo. Quinetiam & alios quosdam 6. die iudicatos scribit. Intermisit, inquit, sex, prehendit tres, tum vnum intermisit diem, & altero rediit decimo videlicet septimo die, quo eodem & iudicatus est. Et verò alios etiam quosdam sexto die iudicatos commemorat, quibus dies septem morbus cessauerat, tum post recidiuam quarto die, hoc est in summa, decimoseptimo fuisse iudicatos. Cæterũ his omnibus dictis, quamquam sufficientibus ad pulchrè ostendendum decimiseptimi vires & potentiam in decernendo, non contentus Hippocra. Subintulit. Neque cuiquam eorum, qui hoc mo

Aliis exemplis ex Hipp. petitis 17. iudicatorium esse confirmatur.

Tandem 17. fidè iudicabatur morbus.

Decernendi vim 17. inesse quomodo Hip. innuit.

do ægrotauiſſent, morbi recidiuam factam animaduerti.

Decimusoctauus rarò iudicat.

Decimuſoctauus dies (qui rarò apud Hippocratem & Galenum iudicat) iuxta Archigenis opinionem, ita ſe habet ad 21. vt 17. ad vigeſimum, quemadmodum autem vigeſimus magis iudicat, quàm 21. ita 17. potius quàm 18. Quin dies qui à 17. ſurgunt validiores ſunt, ac fidei plus habent, quàm qui à decimooctauo manant, ídque duplici nomine, primùm, quod illi experientia non ſolùm frequẽter, ſed & firmiter decernere ſunt deprehenſi: deinde quod huius ordinis dies, teſtimonio ſuo ſeſe inuicem iuuent. Si enim 17. validè iudicare intellexerimus, profecto hic 20. teſtimonio ſuo iuuabit, certóque ſignificabit ipſum frequenter iudicare pari ratione vbi viceſimum criſimum eſſe cognouerimus, Is ſanè fidem fecerit, teſtetúrve, 24. 27. 34. 37. 40. 60. alióſque eius ordinis dies criſimos eſſe. Vtrum verò ordinẽ qui à 17. an qui à 18. ſurgit experientia ipſa comprobet in Epid. Hipp. declarauit, ac tertium ordine ægrotũ poſt tres aëris cõſtitutiones adſcriptum Herophontẽ decimoſeptimo iudicatũ fuiſſe ait. Philini vxorẽ viceſimo die obiiſſe. Deinde & poſt hãc vxoris etiam Epicratis, meminit, de qua ſub totius hiſtoriæ finẽ hunc in modũ ſcribit,

Dierum ordinem qui à 17. ſurgit. validiorem eſſe eo, qui a 18. emanat. idq; bifariam experimentis & aliorum dierum teſtimonio.

Exemplis é 1. epid. petitis, ordinem dierum à 17 validiorum eſſe.

Herophon. Philini vxor Epicratis vxor.

bit, Quadragesimo pauca, biliosa vomuit. Octogesimo integrè iudicata est, & febre liberata. Post hanc sexti ordine ægroti Cleonactidæ meminit, sub orationis finem hoc adscribens. Octogesimo riguit, febris acuta eũ prehendit, multùm sudauit, minxit, hypostasis rubra, læuis perfectè iudicatus est. Decimus itẽ æger est Clazomenius, quẽ & ipsum quadragesimo iudicatũ ait, Atqui quadragesimus dies ex ordine decimiseptimi est, queadmodũ & octogesimus. Non solùm igitur ex eo quod permultos in ordine decimiseptimi iudicatos fuisse cõmemorat, manifestum est ipsum eum ordinem altero esse validiorem. Sed & ex eo etiam quod neque decimioctaui neq; vicesimiprimi, 25.28. Imò neque etiam 32.35.42.63. nec octogesimi quarti meminit. Ex ordine autẽ 18. ne vnus quidem toto primo Epid. libro sit, qui tutò iudicarit, nedum perfectè salutariter, vt non occidat, id magnæ cuidã, & insigni alterius ordinis dignitati & excellentiæ attribuendũ est. An igitur in primo Epidimiωn sic in tertio verò aliter? Certè & illic eos in summã complectens, quos tota constitutione recensuit, dixit omnes ferè qui incolumes euaserunt, 80. iudicatos. Alios verò, quorum particulatim nominatímque meminit, quadragesimo. Tertius ægrotus lib. 3. Epid. qui

Cleonactides

Clazomenius.

Alterius ordinis excellentia vnde arguitur.

In toto primo Epid. ne vnusquidem in ordine 18. perfectè iudicatus est.

Hip. in assignando ordide dierum constans fuit nec aliter in primo, aliter 3. Epid. scripsit.

Exempla 3. Epid.

Qui in Dealcis horto iacebat. in Dealcis horto decumbebat, quadragesimo die pituitosa deiecit, alba, copiosa, sudauit largiter, per totũ, perfectè iudicatus est. Alios ratione vicesimi sæpius iterati iudicatos esse ait: vt in Heropyti historia cernere *Heropytus.* licet, qui centesimo vigesimo die integrè iudicatus est. Itẽ quosdã 24. die, & 27. & adhæc 34. iudicatos bene simul & tuto & integrè scripsit. Vicesimoquarto quidem Abderites Nicodemus, vicesimoseptimo die virgo in Abderis quam & ipsam cum largè sudasset, perfectè febre fuisse liberatã dicit. Anaxion octauus æger ab aëris constitutione lib. 3. Epid. 34. die integrè prorsus febre liberatus est, & fide iudicatus est, verùm neminem vsquam toto illo libro 3. Epid. comperias, qui in aliquo die eorum qui ab ordine 18. surgeret, seruatus sit, neque enim solũ nemo in his diebus seruatus est, sed ne mortuus quidem si Delearcis vxorem exceperis, quæ 21. interiit: at in dierũ ordine, qui à 17. sunt, permulti quidem seruati sunt, & nonnulli vita functi, vt ei mulieri accidit, quæ in Cyzico gemellas cùm peperisset, decimoseptimo die mortua est. Et ille in Libya adolescens, qui omnium vltimus ab Hippoc li. 3. Epid. descriptus est, 24 obiit. Tertius ab initio Hermocrates 27. Apollonius qui in Abderis decumbebat, decimustertius ægrotus ab aëris statu

Nicodemus Abderites. Virgo in Abderis. Anaxion.

Nemo in ordine qui est à 18. lib. 3. Epid. seruatus est, nec etiam mortuus, præter delearcis vxorem, quæ vicesimo primo obiit. Mulier in Cyzico. Adolescens in Melibœa.

hermocrates

Apollonius.

ſtatu deſcriptus 31. Nullus denique neque in primo Epid. neque in tertio aut à morbo liberatum eſſe, aut interiiſſe legitur, in toto illo dierum ordine, qui à 18. manat: at verò omnes illis diebus iudicati eſſe comperiuntur, qui iudicatorii habētur, nempe illis qui in ordine 17. ſunt. Vnus tantum 21. obiiſſe comperietur. Ex Hippocratis igitur doctrina colligere licet decimumſeptimum de ordine decimiquarti eſſe & quandam affinitatem cum illo habere. Ex illo verò, decimūoctauum excidere. Cōſtat etiam ex eiuſdem doctrina dierum à 17. ordinem validiorem eſſe, eo qui à 18. ſurgit. Cùm fieri non poſsit vt dies ſibi proximi (cuiuſmodi ſunt 17. & 18) criſimi ſimul eſſe valeant. Si igitur 17. criſimus ſit, de ordine criſimorum decimuſoctauus excidet.

Omnes in ordine dierum à 17. manantium. lib. 1. & 3. Epid. mortui comperiuntur.

17: & 18. æque criſimos non eſſe.

Viceſimi diei hiſtoria. CAP. XX.

VIceſimus dies criſimus dies eſt radicalis, & morborum acutorum quibuſdā diebus haud citato motu procedentium, aut imperfectè iudicatorum terminus ab Hippoc. lib. de iudicationibus conſtituitur, ipſe etiam hunc ipſum diem ſexti quaternarii, & tertiæ ſeptimanæ finem ſtatuit. Vt enim 17. primi in tertia ſeptimana quaternarii finis eſt, & alterius initiū: ad vi-

20. dies morbos acutos lente procedentes iudicat, aut imperfectè iudicatos, ſuperiudicat

cesimum sanè diem huius ipsius septimanæ finis deueniet, quo rationi consentaneum esse putauit Hippocrates ita 20. diẽ experientia explorare, vt decimũseptimum experientia quoq; antea explorasset, & ne fortè quispiam de eo dubitaret, aut vicesimo primo postponeret, postquã crisimũ esse comperit, talem eum esse scriptis mandauit. Quamob rem post illa quæ de 17. Epide. primo scripsit, de vicesimo hunc in modum scribit. Quibus autem pone aures parotides subortæ sunt, his morbus vicesimo die iudicatus est. Subsedere autẽ omnibus, nec in pus versæ sunt, sed ad vesicam declinarunt. Atque id quidem satis esse posset, verùm postea iterum dicit: Quibus septimus dies crisim attulit, iis nouẽ dies morbus interquieuit, rediit, ab recidiua quarto iudicatus est, in summa scilicet vicesimo. tum iterum deinceps. Quibus verò septimus dies decretorius fuit, iis sex dies morbus intermisit, deinde rediit, inquit, tum septimo est iudicatus. hoc est, in totum vicesimo. deinde paulùm progressus: Sunt, inquit, quibus vndecimo die crisis superuenit, recidiua decimoquarto. Crisis vicesimo perfectè subsecuta est, tum ordine etiam subdit: Si verò, inquit, nonnulli vicesimo rigebant, hisce morbus iudicabatur quadragesimo. Ex Hippocratis igitur

Hip. experientia comperit 20. diem validum crisimum esse.

Hipp. Loci quibus indicauit 20. decretorium esse.

igitur doctrina inferre licet 20. non 21. ordinem 14. sequi. Satis nouerat Hippoc. vsu & experientia edoctus, quod si quis validis decretoriis, hoc est, iis, qui in quaterniones & septimanas surgunt, decimumseptimum adscripserit, eundem & 20. & 40. adscribere coactum iri. Et item vt vicesimum quartum, ita & 31. Rursum si quis vicesimum adscribat, statim & 14. & 17. & 40. adscribere cogetur. Et sanè si quis quadragesimum validis decretoriis adnumeret, certũ est etiam & hunc huic ordini necessario adscribere, debere decimumseptimum, & 20. Qui verò vicesimumprimum validè iudicantibus adnumerat, pari ratione etiam 18. & 42. adscribere cogetur, illum quidem vt vicesimi primi indicem, hunc vt septimanas sex explentem. Neque integræ septimanæ supputãdæ, & connectendæ erunt, vt nonnulli ad rationem solum, non adeò ad experientiam animum appellentes, existimarunt. Oportebat enim quadragesimumsecundum esse decretorium, si dierum supputatio secundum integras septimanas fieret. Sic & 84. decretorius erat inueniendus, non autem octogesimus. His itaque diebus animum adhibere oportet, vt qui decretoriorum dierum ordinem planè doceant. Nam si Cleanactides totius corporis concussione acutáque febre

Hip. eos dies qui a 17. & 20. per quaternarios surgunt, crisimos esse voluit, non eos qui a 18. & 21.

Septimanæ non sunt integre numerande. hinc post 14. orta est inter medicos dissentio de supputatione.

20. Numerus magnã vim & dignitatem habet.

infestatus, tandem sudore largo octogesimo iudicatus est, constat sanè numerum 20. magnam quãdam vim & facultatem obtinere. Hoc enim sæpius in se ducto & aucto octogesimum sicuti & 40. & 60. & centesimum vicesimum fieri contingit, vt post dicemus.

20. Quid præter alios eximium obtinet.

Vicesimus ex tribus septimanis conflatus, hoc (præter alios qui præcedunt) eximium habet, vt ἀκριβῶς τελεία περίοδος. id est, summè perfectus circuitus sit, quoniam si componatur semper, & in sese ducatur, haud alio amplius egebit circuitu. Atqui ne vni quidem eorum qui vicesimũ præcedunt, hoc accidit. Si enim septimus seipsum augeret, certè is in 14. 21. 28. 35. & 42. produceretur. Decimusquartus pari modo, & 18. pareret, & 42. & alios circuitus. Et si quaternarius etiam ipse in seipsum duceretur, & bis, ter, aut quater augeretur, 12. & 16. validos decretorios efficeret. Cherion qui apud Demenetum habitabat, in vigesimo tãtum seruatus est. Euryanactis filia & Philini vxor periere.

20. τελεία περίοδος ex 3. septimanis constans. Septimus seipsum non auget.

14. ἡμιτελὴς περίοδος. 2. septimanis constans. Quaternarius in seipsum non ducitur. Cherion 20. perfectè iudicatus. Euryanactis filia 20. periit. l. 3. epid. Philini vxor 20. interiit. lib. 1. Epid.

Dierum qui post 20. sunt ad 40. vsque historia.
CAPVT XXI.

NVnc mihi adhuc propositum est, ex Hippocr. & Gal. doctrina, quinam à vicesimo ad quadragesimũ vsque dies sint crisimi, percurrere. Archigenes sa-

nè quidem Dioclésque vicesimumprimum ante omnes potissimùm primo loco dignati sunt. Et verò Archigenes ipsum vicesimo præposuit. Hippocrati tamen sicut & Galeno, aliter visum est. Hip. enim vsu & experientia edoctus vicesimo primo decernendi vim ademit. Neque enim in primo Epid. Neque in tertio alicuius ægroti meminit qui in vicesimoprimo iudicatus sit, si Delearcis vxorem excipias, quam vicesimoprimo obiisse scribit, sed quoniam secundus, quartus & sextus Epidem. libri vel ipsius Hippocratis sunt, vel Thessali eius filii, horum etiã paucis meminerimus, in secundo libro 20. dies & 40. crisimus comperietur, nõ autem 21. nec alius quiuis qui ab illo ordine manat. In quarto verò Epid. omnium sic dierũ meminit, vt raro quidem ad 20. perueniat, excedat autem semel & progrediatur ad 24. hinc licet cognoscere 20. simul vt & vicesimumquartum de morbis decreuisse, non tamen vllum ex alio ordine alium. Quinetiam in sexto Epid. paucos quidem cùm ægrotos, tùm aëris constitutiones percurrit. At nec hic quidem quemquam in alterius ordinis diebus iudicatum esse videtur agnoscere. Quod si & quinti quoque Epid. cuiuslibet tandem ille sit, meminisse par est, & hic etiam quinquaginta sunt vniuersi ægroti, ve-

Archigenes 21. preposuit vicesimo.

Hip. vim decernendi 21. aduenit.

In primo & 3. Epid. vnus tantum comperitur qui 21. die iudicatus sit.

In 2. epid. 21 Crisimus non comperitur.

In 4. Epid. 21. non meminit, neque in sexto.

In 5. Epid. licet 50. sint ægrotihorum nullus 21. iudicatus est.

ti, ve-

ti, verùm neque decimooctauo, neque vicesimoprimo, neque vt paucis expediam, alio vllo huius ordinis die ipsorum quisquam fuit iudicatus. Et licet concedatur vicesimumprimum crisimum esse, quod in ipso quidam iudicati visi sint, nonne fieri potest vt crisis in duos dies protendatur, ac 20. & 21. etiam occupet? Cùm autem duos dies crisis occupat facilè est cuiquam pro arbitrio, huic aut illi crisim attribuere. Cũ alioqui arduũ sit sine accurata distinctione cui è duobus diebus debeat ascribi iudicatio dignoscere. Vicesimiseptimi similis est ratio. Siquidem hunc etiam Galenus vicesimooctauo anteponit. Diocles & Archigenes illi postponunt 27. inter alios præcipuus est. In eo morbi iudicantur cùm sit finis mensis. Virgo in Abderis per sudorem 27. iudicata est. Habet quoque & tricesimusquartus vim non contemnendam. Nam Anaxion per sudorem 34. iudicatus est: & ipso etiam magis quadragesimus. His verò minus decernũt vicesimusquartus & tricesimusprimus, & multò his adhuc minus tricesimusseptimus. Ita vt in dierum decernentium, & eorum qui non decernunt medio collocatus esse videatur, sed magis quidam esse ex eorum numero qui non decernũt. Alii dies qui inter 20. & 40. intercedunt, iudicãdi vim nullam obtinent,

Iudicatio interdum duos dies occupat vt 20. & 21.

27, post 21. magis aliis morbos iudicat.

Virgo in Abderis 27. iudicata l. 3. epid

34. Dies, potentiam essatu dignam habet: Anaxion 34. iudicatus.

Nicodemus in Abderis 24. iudicatus est.

λζ 37. medius est.

tinent, sunt autē duodecim sequentes. Nempe κϐ Vicesimussecundus, κγ 23. κε 25. κς 26. κθ 29 λ tricesimus, λϐ 32 λγ 33. λε 35. λς 36 λη 38. λθ 39. Sed qui dies sunt ad decimum quartū vsque, magnas in morbis fluctuationes & perturbationes adferunt. Proximè sunt qui ad 20. qui post hunc ad quadragesimum succedūt vniuersi: hi paulatim vehementiam, laboriosúmque certamen remittunt, vt & qui post 40. sunt omnes prorsus languent, coctione potius, & abscessibus, quàm crisibus morbis finem imponentes, & solutionem adferentes. Fiunt tamen in his diebus iudicia per excretiones, sed rarò, nec laboriosum certamen habent: & vt plurimùm crises pluribus diebus soluuntur, maximè cùm in abscessum vertuntur, quod exemplis desumptis è primo & 3. Epid. Probari potest. Dies enim qui post decimūquartum sunt vehementiam suā remittunt: vt in Clazomenii historia apparet, cui tumores secundū aures die 27. cū dolore coxæ vehementi adfuerūt, & quadragesimo tandē liberatus est. Hic decimus est ęgrotus tēpestate 3. Primi Epid. Qui in dealcis horto iacebat, signis coctionis 24. die apparētibus excretionibus, id est sudore quadragesimo iudicatus est. Et Anaxion Abderites 27. die cocta multa eduxit. In vrinis hypostasis mul

Inter 20. & 40. diem 12. dies non decernentes.

Dies post 40 coctione potius morbos & abscessibus quam crisibus termināt lib. 1. κρισ. ἡμερ.

Exemplis probatur dies a 14. vehementiā suā remittere.

Clazomenius

Qui in Dealcis horto iacebat.

Anaxion Abderites.

ta, alba: tandem 34 sudauit per totũ, & prorsus iudicatus est. Cõtrà, dies qui sunt ad decimumquartum magnas in morbis adferũt perturbationes. Primùm enim constat Phreniticum illum, cuius meminit Hipp. lib. 3. Epid. sicuti & Caluum Larissæum vtrunq;, inquã die quarto obiisse comperias, & Philistem Thasium. sicut & Erasinũ octauum cõst. 3. primi Epid. & Anginosam 5. die tres illos, inquam obiisse. Philiscum sexto, adolescentulum, qui in mendacium foro iacebat, septimo: Silenum qui secundus est: constitu. 3. primi, vndecimo: Mulierẽ illam quæ iacebat in mendacium foro, decimoquarto obiisse. Diem autẽ mortis cuiuslibet horũ, magnas perturbationes antecessisse, citatis historiis tùm. 1. tùm 3. Epid. comperies.

Quo dierum numerus augetur, eo morbi magnitudo minuitur & contrà.
Dies ad 14. vsque magnas agitationes adferre Phreniticus. l. 3. epid.
Caluus in larissa.
Philistes in Thaso.
Erasinus.
Anginosa.
Philiscus.
Adolescentulus.
Silenus.
Mulier iacẽs in mendaciũ foro.

Dierum à vicesimo ad quadragesimum ordo.	
A 20. die ad 40. v m mẽtione di gnam habent.	κζ. 27. post hunc λδ. 34. & ipso etiam magis μ. 40. his minus decernunt κδ. 24. & λα. 31. & his multò minus λζ. 37.

λζ. 37. In dierum decernentium, & eorum qui non decernunt medio, collocatus esse videtur, sed magis quidẽ esse ex eorum numero qui non decernunt.

Non decernentes sunt duodecim.	κβ. 22. κγ. 23. κε. 25. κς. 26. κθ. 29. λ. 30. λβ. 32. λγ. 33. λε. 35. λς. 36. λη. 38. λθ. 39.

Quadragesimi 60. 80. 100. 120. historia.

CAPVT XXII.

40. Interdũ acutorum, interdum diuturnorũ terminus est.

QVadragesimus dies interdum quidẽ diuturnorum planè morborum intermissionem habẽtium: interdum verò acutorum terminus statuitur, cùm morbi ii, qui ex decidẽtia acuti sunt, exactæ solutionis longissimum terminum habeant, diem quadragesimum. Nonnulli verò etiam cum febre continua semper ad hunc vsque diem protendantur. Hac vtique ratione Hippocrates 1. Prognost. hunc in modum dicebat: Bonam autem respirationem existimare oportet, magnam vim ad salutem habere in omnibus morbis acutis, quicunque cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Non enim in acutis simpliciter, etsi potuisset, dixit: sed cũ hoc additamẽto καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, id est, in quadraginta diebus iudicantur, quod scilicet acuti quidã sunt, qui vt integrè soluantur, in eum diem protrahuntur. Acuti igitur simpliciter vltra decimumquartum iniudicati non progrediuntur.

Qui verò in quadrageſimum recidunt, hi ipſi interdum ſunt, qui non perfectè intra decimumquartum ſunt iudicati, interdum verò hi, qui ab ipſo ſtatim initio tardè mouentur, licet ad 40. vſque febrem cõtinuam comitem habeant, tales morbos Gal. vocat νοσήματα ἀργῶς ἕως τῆς τεσσαρακοστῆς ἐκτεινόμενα κολυόμενά τε καὶ βραδέως κινούμενα, ſiue ὑποβρύχια καὶ μολυνόμενα, alias ὑποβρύχια βραδέως τε καὶ οἷον μεμολυ-μένως κινεῖσθαι ἀρξάμενα. Veteres interpretes ęgritudines ſepultas in profundo corpòris vertũt, nonnulli tamen medici poſt 14. ne numerandos quidem eſſe exiſtimarunt morbi dies. Quoniam is terminus eſt acutorum, præſertim ſi morbus, motus inæquales habeat, vt ſi diebus aliis vehementiam ſumat, deinde ſenſim eam remittat, rurſúmque poſtea augeatur, & motum continuum ſumat. Quinetiam & tertiũ illud genus lentorum, ac ſubmerſorũ planè morborũ eſt, qui acutis opponuntur, quadrageſimũ habet decretoriũ. χρόνιον ἢ χρονίζον νόσημα dicetur. Alii verò medici quamuis numerare morbi dies poſt 14. ſoleant, indiſtinctè tamen iudicationis plures dies, cui dierum placet, adſcribunt. Accidit enim vt morbi inueteraſcentes, cũ iudicationis turbationẽ vehementem, tum alterationis breuitatem remittant, duos ſæpe dies vel etiam tres occupent, quo caſu perfacile eſt

Tria morborum genera ad 40. mouẽtur.

L. 2. κρισ. ἡμερ.

Etiam poſt 14. diem acutorum morborum dies numerandos eſſe.

Criſis ad 2. aut 3. dies interdum protenditur.

est ei è duobus aut tribus diebus, cui dierum quis voluerit, iudicationem adscribere. Verùm Hippocrates passim, non solũ ante 14. sed etiam post, morbi dies numerat: aliquando enim in ægrotis die septimo, vndecimo, vel decimoquarto, morbum iudicatum esse ait, aliquando verò circa vicesimũ, quadragesimum, vel alium quempiam, vt in prima statim & secunda cõstitutione primi Epid. In prima siquidẽ ait. Quibus breuissimi morbi fuerunt, iis circa vicesimũ, plurimis, circa quadragesimũ, non paucis, circa octogesimũ iudicatio facta est. In secunda verò rursum constitutione. Sunt quibus, inquit, circa vicesimũ diẽ morbus iudicatus est, verũ pauci ii, quibus etiã breuissimi morbi fuerunt. In tertia itẽ. Sanguis fluere modicè cœpit circa vicesimũquartũ diẽ, & abscessus in hæmorragiã conuersi sunt Antiphonti Critobuli: iudicatus is est, & integrè liberatus circa quadragesimum. Vbi aduertendũ erit Hippocratẽ post 14. mutata loquendi formula efferre, morbos circa 20. 27. 40. aut 50. iudicari, addita particula περὶ vel πρὸς: ante 14. autem ἁπλῶς τεταρταῖον, πεμπταῖον, ἢ ἑβδομαῖον κέκρισθαι, quod est simpliciter quarto 5. aut 7. Iudicatũ esse. Nã quando morbi vlteriùs progrediuntur, & χρονίζοντες fiunt, ea fluctuatio, quæ pręcipitẽ immutationẽ præce-

Antiphon Critobuli filius circa 40 iudicatus. lib. 1. Epid.

Hipp. loquendi formula.

dit, & ἀθρόως fieri ſolet remittitur. Hinc fit vt iudicationes quæ κατὰ βραχὺ id eſt, paulatim fiunt, duos aut tres dies occupent. Plurimi ſiquidem diuturni morbi ſunt, qui abſceſsibus, aut coctionib⁹ potius, quàm excretionibus ſoluũtur. Quod ſi nõnunquã accidat, vt horũ nonnulli abſceſſu inſigni, aut excretione ſoluantur, ea ſanè ſolutio non vno die, ſed duobus tribusve diebus perficietũr: verũtamen neque iccirco inueteraſcentes morbos, ſine vlla omnino manifeſta excretione iudicari, ſicuti nec plures dies neceſſariò adſumere, exiſtimandũ erit. Nã octogeſimo Cleonactidem apud Hippoc. 1. Epid. comperias ipſum cõcuſſum eſſe, acutéque febricitaſſe & ſudaſſe largiter, ac διὰ μιᾶς ἡμέρας, ἤτοι ἀθρόως: quod eſt vno die ſeu ſubito & cũ excretione iudicatũ eſſe. Quin etiã alios ægrotos reperias, qui vno die, per excretionẽ in procedente inueteraſcentéque morbo iudicati ſunt. Nã Nicodemus in Abderis 24. die per vrinas iudicatus eſt. Anaxiõ per ſudores 34. Virgo in Abderis per ſudores 27. Itaque diuturniores morbos lentè remittere illam, quę per certamẽ cõmotionémque fit, ſolutionẽ, rectè & verè dici poteſt. At quod nunquam vno die ſubita eorũ mutatio fiat, id eſt à veritate alienũ. Cũ enim verbi gratia rigor vehemens non ante acceſsionem omnino, ſed

Vnde fit vt iudicatio poſt 14. plures occupet dies.

Diuturniores morbi abſceſſibus potius aut coctionibus quàm excretionibus iudicari ſolent.

Cleonactides vno die & cum excretione iudicatus eſt.

Morbos poſt 14. vno die ἀθρόως ſeu cum excretione etiam indicati.

Nicodemus Anaxion. Virgo in Abderis.

vna

vnà cum ipſa inuadit, febríſque calidiſsima toleratu difficilis accedit, ſudórque copioſus manat è toto corpore, hominẽ prorſus febre liberãs, nonne id per iudicationẽ fieri dicemus? Verũ in deſcriptis ab Hipp. ægrotis lib. 1. & 3. Epid. licet deprehendere eiuſmodi morborũ inueteraſcentiũ ſolutiones, non fieri cõtinuato morbi acumine ad 20. 27. 34. 40. morbi enim continuatũ acumen vltra 14. protendi non poteſt: ſed cùm ſoluti eſſe videntur, ſecũdò rurſum recidiui redeunt, & deintegrò occipiũt. Sępe autẽ particulares ipſæ recidiuæ, in diebus quibuſdã criſimis incipiunt, & cũ per aliquẽ criſimorũ numerũ proceſſerint, rurſùm in alio quopiã die criſimo iudicantur, atque ſic particulares quidẽ ſingulæ acceſsiones acutæ fiunt, totũ verò diuturnũ. Interdũ verò intermiſſiones, ipſorũ numero quodã decretoriorũ dierũ circunſcribuntur, veluti ſiquis vndecimo iudicatus imperfectè, decimoquarto morbi recidiuã patiatur. Et item rurſum, ſi quis viceſimo iudicatus parũ integrè, viceſimoſeptimo reuertat morbus, inde poſtea cũ acutè ægrotauerit, quadrageſimo iterũ iudicetur. Exẽpli loco eſſe poterunt Epicratis vxor, Cleonactides, Cherion, Euryanactis filia, Parius, Hermocrates, & nõnulli alii, quorum morbi magna ex parte interrupti ſunt,

Morbi continuatum acumẽ vltra 14. protendi non poteſt.

Morborum intermiſſiones numero quodam dierum criſimorum circunſcribi.

Morborum motus inæquales.

Aegroti quorum morbi inequales motus habuerunt.

ita vt aliis diebus vehementiores facti, postea remissi sunt, rursúmque deinde crescentes motũ continuatũ sumpserunt. Hæc profectò in ægris deprehendet, & quisquis diligenter eis assidere, & qui ægrotos alios ab Hippocrate descriptos, obseruare voluerit.

Dies post 40. contemnit Hip. præter 60.80.100. 120.

Cæterùm alios quidem omnes dies qui post quadragesimũ sunt, contemnere planè videtur Hippocr. sexagesimi tamen, & octogesimi, & centesimi vicesimi, habet rationẽ: sic quasdã puris eruptiones ad 60. vsque diem peruenire dixit li. 2. prognost. Epicratis vxorem octogesimo obiisse refert. Cleonactides eodem octogesimo perfectè iudicatus est. Mulier in Thaso mortua est octogesimo, Parius ĩ Thaso cẽtesimo vicesimo die obiit, Heropytus cẽtesimovicesimo perfectè iudicatus est. Sicque dierũ crisimorũ analogia, numerãdive series à 14. ad centesimũ vicesimũ perpetuò eadẽ seruabitur. Vt enim 14. & secũdæ septimanæ finis est, & tertiæ principiũ: ita & 34. quintæ terminus est & sextæ initiũ, vt tres septimanæ viginti semper diebus circũscribantur. Ideóque 60. nõ 63. crisimus erit, ac pari ratione octogesimus. 100. & centesimus vicesimus. Verùm vt progressu tẽporis crisewn vehementia paulatim remittitur, & languescit: ita & imbecilles dies crisimos obscurari planè cõtingit, solos verò

Aegroti qui post 40. iudicati sunt ex lib. Epid.

Decernentium dierum proportio à 14. ad 120. seruanda.

Minorum, periodorum siue quaternariorum & septenariorũ vis tandem

rò illos ſemper perſiſtere,& vim ſuã ſeruare qui perfectum criſimorum dierũ circuitum abſoluũt. Primus autẽ perfectus circuitus is eſt, qui diebus viginti ac tribus ſeptimanis abſoluitur: viceſimus quadrageſimus 60. 80. 100. 120. perfecti circuitus ſunt, qui omnes ex 20. bis, ter, quater, ac ſæpius aucto exurgunt. Poſtea 120. dies, mẽſes 4. abſoluunt, ac tum incipit criſis, quæ per menſes fit, & quemadmodũ quartus dies, aut iudicat, aut 7. index eſt: ita quartus menſis aliquando iudicat, interdum menſis ſeptimi index eſt, ſic in annis progrediendum erit, ita vt 4. annus 7. ſit index, ſic itaque morbos alios menſibus ſeptem, alios annis ſeptem, alios etiã in binis & ternis annorũ hebdomadis, ſiue annis 14. & 20. iudicari innuit Hip. apho. 28. lib. 3. aph. ſic ſcribens. Plurimi verò morbi puerulis iudicantur: hi quidem quadraginta diebus, illi verò in ſeptem mẽſibus, aliqui in ſeptem annis, nonnulli quùm ad pubertatem accedunt. Quicunque autem puerulis perdurarint, nec propè pubertatem deſierint, aut fœminis, cum menſtrua eruperint, hi conſeneſcere conſueuerunt.

aboletur, ac perfectis periodis producti morbi iudicantur.

Perfecti circuitus.

4. menſis. 7. index.

DIERVM INDICVM ET CRISIMOrum concinnitas,& analogia, iuxta Hippocratis doctrinam.

Indices & cõtẽplabiles dies.	4. 24. 44. 74. 84. 104. 11. 31. 51. 71. 91. 111. 17. 37. 57. 77. 97. 117.	Quaternarii 36. septimanæ 18.
Crisimi dies.	7. 27. 47. 67. 87. 107. 14. 34. 54. 74. 94. 114. 20. 40. 60. 80. 100. 120.	

Cõcinnitas eadẽ in intermittẽtium febriũ periodis seruãda est. Nam	Tertiana exquisita, 7. circuitibus iudicatur. Quotidiana, ex pura pituita 60. diebus terminatur. Quartana, ex pura melancholia 120. periodis, vt plurimùm definit.

PRIMI LIBRI FINIS.

ANTONII PETITAE AMBIANI,

LIBER SECVNDVS DE CRITI-

morborum [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAP. I.

DIERVM Criticorum per Hippocratis [illegible] medicorum [illegible] uariissima, in uarijs regionibus, omni tempore, [illegible] barorum, [illegible]. Nunc hæc [illegible] liberā par est, in eorum gratiā, qui causas ob quas fit, ut semper dies [illegible] de morbis decernat, quærant, & rationem expendere, præstantius ducunt, quam in plurima [illegible] ferentis experimenta indagandis, [illegible] & operam impendere. ac primum sine [illegible] nis dierum decretoriorum principia, quæ [illegible] periore libro tradita sunt, pro comprobatis habere, & admittere conuenit. [illegible] generis







ANTONII PETITÆI AMBIANI,

LIBER SECVNDVS CRISI- merologij, cauſas Criſimorum dierum complectens.

Quid agendum, diſputandúmque hoc ſecundo lib. Item cauſarum genera.

CAP. I.



IERVM Criſimorũ experiẽtia Hippocratis inuentorũ, ac grauiſsimorum medicorum obſeruationibus, in variis regionibus, omni tempore comprobatorum, hiſtoriis enarratis: Nunc hæc cõſcribere par eſt, in eorum gratiã, qui cauſas ob quas fiat, vt omnes dies non æquè de morbis decernant, ſcrutari, & ratione expendere, præſtantius ducunt, quàm in ipſorum differentiis experimento indagandis, tempus & operam impendere. ac primum ſanè inuentionis dierum decretoriorum principia, qualia ſuperiore libro tradita ſunt, pro confeſsis habere, & admittere conuenit. Sunt autem hæc genere

Duo principia inuẽtionis dierum Crisimων.

duplicia. Horum alterum genus experientia, alterum ratione nititur. Et experientia quidem planè testatum, comprobatũmq; est, nõ omnes pariter dies de morbis decernere: sed septenarios validissima virtute esse præditos: Secundo post hos loco quaternarios, quosdam extra hos coincidere: Item neque omnes septimanas à se inuicem separari: sed ipsarum aliquas etiam cõiungi: ad hæc neque omnes quaternarios separari, sed horum aliquos disiungi: aliquos etiam coniungi: preterea Crises vt plurimum contingere in acutis quidem morbis, imparibus diebus, in diuturnis, paribus. Sanè hæc omnia de quibus etiam prius dictum est, experientia abundè satis testata, comprobatáque sunt. At vero nobis Crisimorum dierum causas ratione vestigare conantibus, perspicuam, fore hanc nostram tractationem visum est, si ab vniuersalibus exordiremur, & causarum omnium genera ad inuentionem earum, quę nobis nunc inuestigandæ sunt, recenseremus. talem enim methodum sequi oportet eum, qui rerum naturas, & causas perquirere voluerit, vt Arist. scriptum reliquit. Nam cùm consideratio causarum sit sciendi gratia, tum scire vnumquodque non antè nos existimamus, quàm intelligamus, quamobrem sit quod in eo positum est, vt causam primum penitus cognitam habeamus. Causæ autem nomen bifariam accipi potest: vel vt explicat rem cuius causa dicitur: vel vt est id, quod ad alicuius rei constitutionem necessariò requiritur. Priore modo causam vsurpat

Initio φυσ. ἀκροάσ.

Causæ nomen bifariam sumi.

Arist. dum sic scribit libr. 2. φυσ. ἐπεὶ γὰρ τοῦ εἰδέναι χάριν τὰ φυσικὰ ἡ πραγματεία, εἰδέναι δὲ οὐ πρότερον οἰόμεθα ἕκαστον, πρὶν ἂν λάβωμεν τὸ διατί, περὶ ἕκαστον, τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ λαβεῖν τὴν πρώτην αἰτίαν, δηλονότι καὶ τοῦτο ποιητέον, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς καὶ περὶ πάσης τῆς φυσικῆς μεταβολῆς ὅπως εἰδότες αὐτῶν τὰς ἀρχὰς, ἀνάγειν εἰς αὐτὰς πειρώμεθα τῶν ζητουμένων ἕκαστον. Proinde cum quatuor tantum quęstiones esse animaduertisset, quibus quidpiam quæri posset, eorum quæ ad naturalium rerum constitutionem pertinent, quatuor etiam genera causarum, constituit. Sic enim deinde scribit: Vno quidem modo causa dicitur, id ex quo aliquid ita conficitur, vt in reipsa insit, ac permaneat, vt statuæ æs, & argentum pateræ, & quæ sunt eiusdem generis. Alio autem modo, forma atque exemplar, id est ratio & definitio naturę cuiusque, & eius genera, vt eius concentus qui διὰ πασῶν nominatur, & dupla proportio, & vno nomine numerus, partésque quas definitio complectitur. Præterea id vnde primum mutationis, aut quietis principium ducitur: veluti is qui consilium dedit, aut cepit causa est, & pater filij, vnoque nomine id quod efficit effectus, & quod mouet, eius quod mouetur. Quartum etiam causæ genus est, finis, id est, cuius causa aliquid fit, vt ambulationis valetudo: si enim quæratur, cur ambulet, respondemus, vt valeat: quod cùm diximus, causam nos attulisse arbitramur: eáque omnia quæ cum aliud motum attulit, inter illud & finem interiecta sunt, vt inter medicum & valetudinem macies, vel purgatio, vel curationes & medicinæ, vel instrumēta. Hæc enim ad finem omnia

Arist. φυσ. ἀκροας. t. β. pag. 143. 1. to. cod. Græc. basil. idem iisdem fere verbis repetit metaph. τοδ΄. pag. 359. Tomi. 2.

Causa materialis.

Formalis.

Efficiens.

Finalis.

pertinent. Sed inter se differunt, quod alia opera, alia instrumenta sunt. Altero modo sumptã causam multi ex Aristot. sententia sic describunt: est id ad cuius essentiã, sequitur aliud: ex qua quidem descriptione, quatuor dicta causarum genera deduci possunt: siquidem ad essentiam ipsius materiæ, formæ, efficientis, atque finis, semper aliud sequitur. nisi enim materia ipsi constitutioni substerneretur, nihil fieret cum ἐξ οὐδενὸς οὐδὲν. quemadmodum quoque si forma deficiat, quę dat essentiam rei, res ipsa nequaquam existeret, ac multo minus si efficiẽs deesset, aut efficientis propositum: cùm natura, vel arte nihil sine causa producente, & rem ipsam alicuius gratia intendente, fieri certũ sit. Quãobrẽ vt ordine progrediamur de Crisimorũ dierũ materiali causa primo loco nobis agendum erit, ac inquirendum per singula morborum genera, in quónam genere horum dies ipsi Crisimi, obseruari debeant. an in morbis partiũ similarium, vt in intẽperie morbosa nudę qualitatis, aut eius quæ cum affluxu humoris est. Vtrum etiam in morbis partium instrumentariarum propriis, tum simplicibus, vt pote indecenti conformatione, magnitudine, numero, positura, aut horum compositione, locum habeant. Inquirendum quoque an in continui solutione, tumoribus præter naturam, considerari debeant, neque omittendum erit, an in symptomatis Critici illi dies spectari posśint. Secũdo loco causa formalis Crisimorum, eorúmque analogia proponetur, deinde mẽsium ratio tra

Alterum causæ significatũ.

detur, & an 20. dies potius quàm 21. decernat, aduersariorum Galeni opinionibus refutatis, expendemus ac diligentius ponderabimus. Tertiò ad causam efficientem progrediemur, ac in ea declaranda nobis potissimum elaborandum erit, ac ratione (cum supra experientia dies ab Hipp. & Gal. comprobatos, ac iudicandi vi dotatos recensuerimus) indagandum erit an causa cœlestibus, an naturæ, aut materiæ motui referenda sit accepta, an lunæ schematismi aliquid possint, qua ratione cœlestia Crisim efficiant, & alia eiusmodi inquiremus. Postremò de finali dierum Crisimorum causa agemus, ac sic progrediendo, hoc Crisimerologium absoluerimus.

Causa materialis dierum Crisimorum.

CAPVT II.



RISIMORVM dierum causa materialis, in morbis spectanda est, quorum crisis stato tempore fieri solet, cuiusmodi sunt morbi à materia pendentes, in quibus quidpiam repentè, & cum magna perturbatione excernẽdum est. Fit enim crisis natura prius per concoctionem separãte à bonis mala, & ad excretionẽ ea præparãte. Siquidẽ vt bona fiat crisis, coctionẽ præire oportet, subsequi verò discretionẽ, & postea euacuationẽ, vt testatur Gal. Ea autẽ euacuatio fieri subitò solet, nã crisis subita est in morbo,

Crisis vt bona fiat, coctionẽ præcedere oportet, subsequi discretionem, & postea euacuationẽ. lib. 2. aph. 13. & li. 4. aph. 22.

vel ad ſanitatem, vel ad mortem mutatio. Nudæ igitur qualitatis intẽperies morboſa, dierũ criticorum materia non eſt, cum in ea nihil motu critico excernatur. Neque tamen omnes morbi, à materia pendentes Criſimorum dierum materiales cauſæ exiſtunt. Illi enim morbi in quibus paulatim humidum natiuum areſcit, atque corpus ſubinde tabeſcit, criſim non habẽt, vt neque illi qui propter humorum copiam, craſsitiem, aut lentorem ſpirituũ ductus obturant, & ob humorum ad interiora motum, qui naturam, initio acceſsionum, veluti ſuffocant & extingunt non aliter quàm ſi lignorum viridium acetuum ſuper flammas coniicias. huiuſmodi morbi ſine criſi interimere poſſunt. At nemo repentè à morbo citra Criſim liberatur. Qui enim ſeruatur omnia morbi vniuerſalia pertranſit tempora, principium, augmentum, vigorem, & declinationem, quanuis in quibuſdam per repentinas criſes non videatur fieri declinatio. Moriturus autem ad declinationis tempus pertingere non poteſt, non tamen neceſſariò ad vigorem. Fieri enim poteſt vt ipſe in augmẽti, & principij etiam tempore moriatur, vt verò iudicetur non eſt neceſſe, potiſsimum ſi in principio morbi interit. Hoc autem accidit, vbi natura à morbo plurimum ſuperatur: tum enim aduerſus morbum certare non conatur, atqui ſine certamine non fit criſis.

Intemperiem ſine humoris affluxu Criſimorum dierũ cauſam materialem nõ eſſe.

Omnes morbos à materia pendentes Criſimorũ dierũ cauſas materiales non exiſtere.

Quo pacto quidã ſine Criſi moriãtur. Gal. lib. 3. Criſeων.

Criſis in exitialibus morbis vigoris tempus neceſſario non expectat.

An dies Crisimi in intemperie simplici animaduertendi sint.

CAPVT 3.



ERVM obiiceret fortasse quispiam Crisimos dies etiam in simplicis & nudæ qualitatis morbosa intemperie considerari posse. Nam crisim mutationis morborum speciem esse, scribit Gal. At qualitati mutatio ascribitur, quandoquidem mutatio motus est secundum qualitatem Arist. autore.

Prima dubitatio. Initio lib. 3 Crisέων.

Præterea natura à duabus potissimum causis, vt post dicemus, ad Crisim promouetur, nempe à morbi irritamento, & à cælo: atqui nudę qualitatis intemperies naturam vehementer irritat, & solicitat, siquidem nullius interuentu eam infestat, ac stimulat, materia verò siue humorũ affluxus naturam infestat, interueniente tamen intemperie morbosa, nònne igitur naturam, nudę qualitatis intemperie sola irritante, ad crisim promoueri concedes? Cælestis autem influxus nec minus naturæ, aduersus intemperiem simplicis qualitatis decertanti, auxiliatur, quàm si in eam, quę cum humorum vitio est, pugnaret, æqualis enim influxus est.

Secunda.

Tertia.

Nam morborum iudicationes quę à solis, & lunę cõmuni actione proueniunt, aëris immutatione fiũt, aëris autem immutatio ęquè cum simplicis qualitatis intemperie, ac cum ea quę cum humorum vitio est, pugnat: at iudicationes

à communi conditione promouentur, ſeu ab aëris immutatione: dum ſingulis diebus, horis, anni temporibus, aëris temperamẽtum immutatur, & de frigida conſtitutionẽ in calidam, & contrà de ſicca in humidam, aut de temperata in aliam mutatur. Calidam autem & humidam aëris conſtitutionem Criſim promouere docet Gal. Item diariæ febres omnium ſimpliciſsimę quæ ſpiritus tãtum ſunt affectiones, ſine humorum putredine, nihilominus tamen certis quibuſdam diebus deſinunt. Hos itaque omnes obices, ne cuipiam negotium faceſſant, amoliri conandum eſt: ſed primum illud memoriæ mandandum, quod Gal. ſcribit, nempe omnem iudicationem cum quadam euidenti vacuatione, aut abſceſſu fieri: at in ſimplici intemperie nulla fit excretio humoris vitioſi, in ea igitur nec Criſes nec Criſimi dies animaduertendi erunt. Neque ſolùm in omni Criſi materię excretio deſideratur, ſed etiam & coctio, & ſecretio. At nudæ qualitatis intemperiem coctionem, aut ſecretionem admittere, quis dicet? In ea igitur iudicatio non fiet, neque ipſa iudicatoriorum dierum materia erit. verùm cùm nomen Criſis bifariam ſumatur, vel pro quauis ſolutione, quę nulla præcedẽte agitatione fit, hoc modo nudę qualitatis intẽperies Criſim nãciſci poterit. Altera ſignificatione Criſis, pro ea perturbatione & agitatione (σάλον καὶ ταραχὴν Græci vocãt) quę euacuationem ſolet præcedere, vſurpatur, hoc poſteriore modo non fit Criſis in ſimplici qualitate, requiritur enim materia, à qua ταραχὴ

Gal. ı̃ aph. 6. lib. 3.

Quarta ratio.

lib. 3 prgn.

Dubitationes propoſitę ſoluuntur.

Criſis duplex ſignificatio.

ἀξιολόγος cõtingat, & huius excretione μετ᾽ ἀγῶνος ſubſequente, repentina in egrotantis corpore mutatio concitetur.

An in morbis organicis, ſolutione continui, tumoribus præter naturam, ſymptomatis, dies Criſimi obſeruari debeant.

CAPVT IIII.



ARTIVM ſimilarium morbum, decretoriorum dierũ cauſam materialem exiſtere cum demonſtratum ſit, num inquiſitione dignum videtur, num etiam organicarum partium morbi, dierum prædictorum cauſæ materiales eſſe poſsint. quod ſanè perſuaderi poſſe hinc conſtabit, & primum ſi conformationem (quam Galenus ſua lingua διάπλασιν vocat) ſpectes, cum apoplexiæ omnes fiant vi animali nequeũte defluere ad partes capiti ſubditas, aut ob aliquam phlegmonoſam diſpoſitionẽ, quæ cerebrum infeſtet, aut oppletis ventriculis cerebri pituitoſo humore: hic igitur morbus cùm in cõformatione ſit, in partibus videlicet, quas natura cauitatibus & meatibus quibuſdam donauit, Criſimos dies nanciſcitur. nam quicũque ſani dolore capitis repente corripiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit, quemadmodũ docet Hippocrates. Ipſe quoq; ait tetano correptos, in quatuor diebus perire: qui hos exceſ

Dies Criſimi an in conformatione obſeruandi. Gal. cõ. in aph. 42. l. 2

Hipp. aph. 51. lib. 6.

An in cõpositione & magnitudine. ſerint incolumes fieri. Præterea angina Criſimos dies ſequitur, vt Hippocr. lib. 3. Prognoſt. de ea anginę ſpecie loquẽs in qua fauces & ceruix rubent, ſic poſt alia infit: Si verò nec diebus decretoriis deletur rubor, neque tuberculo conuerſo in ſedem exteriorem pus non facilè excreet, mortem indicat, aut recidiuam. Præterea in numero partiũ iuſto corrupto, ſiue numeri partiũ morbo, Criſimi dies ſpectari poſſunt, vt in lũbricis, qui in numero morbum, eorũ critica excretione finiendum, efficiunt. Hos enim cum deiectione expelli morbo ad iudicationẽ eunte opportunum eſt, vt docet Hippoc. Nihil ſanè obſtare videtur quo minus natura ab his lũbricis ſtimulata, & irritata ad eorũ excretionẽ motu critico ſe nõ accingat, non ſecus ac cùm in prouocatoriis diebus à materia ad Criſim proritatur.

An in numero partium iuſto corrupto.

Hipp. lib. de Criſibus, Apoteleſ. 3. Sect. 1.

Cæterùm in morbo poſiturę, ſiue ſitus, fit criſis, vt in angina, in qua epiglottis ſuo ſitu dimouetur. Quamobrem in omnibus partium inſtrumentariarum morborum generibus Criſim & Criticos dies locum habere conſtat. Continui quoque ſolutionem materiam eſſe Criſimorum videtur innuere Hippo. dum ſic ait, Quæcunque vlcera annua ſunt, aut lõgiore tempore durant in iis os abſcedere, & cicatrices cauas fieri: neceſſe eſt.

An in poſitura partium.

An in continui ſolutione.

Periti quoque chirurgi ſcribunt, capitis vulnera ad centeſimum vſque diem lęthalia eſſe. huc accedit quod medici capitis vulnera in vndecimo die, aut 14. magnas ad bonum vel ma-

Aph. 45. lib. 6. aph.

lũm mutationes recipere quotidie experiuntur omitto quæ Hippoc.lib.de capitis vulneribus. & lib.de fracturis & artic.de Crisi, & diebus in his obseruandis,prodidit. Quocirca an dies cri simos in continui solutione non obseruandos esse concedes? In morbis organicis cum solutione continui,cõpositis, vt in tumoribus præter naturã Crisis fieri potest,horũ enim alij sup purati rũpuntur,plurimi quidẽ in 20.die.quidã verò 30.alij 40.quidam ad 60. perueniunt. In aliis eruptio sanguinis Critica accidit, siquidẽ hypochondriorum tumores per sanguinis è naribus eruptionem in primo circuitu ad salutem iudicantur. Quidam autem priusquam suppurentur,interdum per sudorem iudicantur, vt ex Anaxionis historia constat. Nunc superest vt an symptomata decretoriorũ dierum materiales causæ existere posśint, scrutemur: Quod sanè fieri non posse fortasse quispiam contenderet, quoniam symptomata cùm in tribus consistãt, vel in functionũ læsionibus, corporis affectib⁹, & exeũtibus à corpore:priora duo materiæ excernendæ expertia cum sint, ideo iudicatione carent. Exeũtia autem à corpore,an iudicationem sortiri dicentur, cùm per ea iudicatio fiat? esset enim iudicationis, iudicatio. Hippo.tamen lib.de iudicationibus hoc prodidit: Ex his quibus dolor fieri cœperit primis diebus, & quarta, & quinta magis premuntur, ad septimum liberãtur. Itaque cum dolor symptoma sit, & ab initio ad septimum desinat, nónne etiam Crisimi dies symptomata & signa causas sui materiales agnoscent?

An in morbis compositis & tumoribus prętur naturam Crisimi dies spectandi sint.

Hipp. l. 2. prognost. Hipp. l. 1. prognost. L. 3. epid.

An symptomata causæ materiales dierũ Crisimorũesse posśint.

Tria symptomatũ genera.

Hipp. apotelesmate 8 sect. 1. lib. de crisib.

Dubitationibus ſuperioribus reſpondetur.

CAPVT V.



VT igitur ſuperioribus omnibus dubitationibus reſpōdeamus, & certò quidpiam ſtatuamus, illud primum tenendum erit, Criſim & Criſimos dies conſiderari potiſsimum debere in morbis illis, quorum cauſa materia humida & fluitans eſt, & ad perturbationem apta, pro vario ſui motu, per actionē lunæ, & ſolis. hinc Galenus dum rationem, cur non omnes dies eadem vi decernendi præditi ſint, ſcrutatur, eam ſuperioribus corporibus refert acceptam. Id inueſtigat ex eo quòd corpora cœleſtia in hæc inferiora vires ſuas tranſmittant, & prout luna in animantium humiditates agit, frugum incrementum, & maturitatem accelerat, corpora demortua putrefacit, mulieribus menſtrua prouocat, epilepticos circuitus ſolicitat. Creſcēte enim luna, eáque decreſcēte, humiditates in corpore fluunt, creſcente quidē bonæ: decreſcēte verò ſupfluæ & prauę. Hinc etiam febrium periodos, æſtus maritimos, incremento & decremento lunæ commoueri perſpicuū eſt. Verùm morbi qui à proprio principio mutationem ſumunt, lunam ſequuntur: iis verò qui tanquam ab aëris nos ambientis conditione contingunt, in toto quidem anno ſol, in ſingulis menſibus luna præeſt. Sic omnes diuturni morbi Hippo. cōſilio ad ſolem referendi ſunt. ſcripſit enim, morbos æſtiuos hyeme ſolui, hye

In morbis ab humiditate (vt materia fluitante & ſolis aut lunę, necnon naturæ vi agitari apta) emergētibus, Criſes & Criſimos dies obſeruari. L.3. κρισ. ἡμερῶν.

Ob id mēſtrua luna decreſcente profluere Ariſt. ſcriptis tradidit lib.7 hiſt. anim. ca.2. & l. de gen. animal. cap.4.

males æstate, & verè genitos, autumno: autũnales verno tempore desinere. Nam solis actio communis est: lunę verò propria & communis erit, si morbus à materia pendeat quæ celeriter moueatur, & naturam maximè stimulet, iudiciũ & iudicatorios dies à lunæ motu sortietur, si autem morbi materia lentè moueatur, eius morbi, & crisis, & dies decretorij, ad solis motum referendi erunt. sed hæc suo loco postea trademus. Dicendum igitur morbos eos dierum crisimorum materiales causas esse, qui à materia humida ac solis & lunę vi agitari, & commoueri apta pendent. Ideo in hectica, aut ephemera non fit crisis, hæc enim naturæ & materiæ morbificæ certamẽ comitatur. Organicarum partiũ morbos, cúm iam facti sint, & nulla in his adsit lucta, neq; Crisim nec criticos dies nancisci, haud præter rationem dixeris, neque solutionis continui morbos, nisi febris superueniat, aut inflammatio subsequatur. tum enim dies Crisimi animaduertendi erunt. Inflammationes verò, vt hepatis, cerebri, & pectoris, aliarúmque partium cum materiam naturæ molestam, eíque veluti bellum indicentem sortiantur, Crisi etiam desinunt. Multi denique alij morbi, quibus natura temporis progressu assueta est, nec in his conflictus spes subest, etiam si materię participes sint, iudicationem saltem manifestam nõ recipiunt. Attamen in quibusdã horum Hippocrates Crisimos dies, quãuis nulla excretio fiat, etiam numerandos esse innuere videtur, dum sic scribit: Quibuscunque cerebrum corrumpi incœperit,

Humores menstruo spatio retenti, ad lunę motum, qui vltra 4. menses retinẽtur, ad solem rediguntur.

In fine lib. φύσεως ἀνθρωπ.

Cap. 18. huius lib.

Aph. 50. lib. 7. aph.

Hippocr. aph. 50. l. 7

intra tertium diem moriuntur, si verò hos euasẽrint, sani fiunt. Cæterùm vt paucis complectar acuti morbi, cum febre coniuncti, iudicantur, parui verò soluũtur. Tumores præter naturam, quâ calidi sunt, & suppurantur, & quà febrem inuehunt & materiam naturæ infestam continent, iudicatione etiam desinunt. Neque tamen inficias imus nõnunquàm in diuturnis morbis crisim euenire, dum cocta materia in aliquem locum reposita & agitationi apta vnico impetu, a natura valida foras propellitur, licet tum morbi διαδοχὴ non fiat, aut ὑποςροφὴ, aut ἐπιπλοκὴ, hinc 60. 80. 100. & 120. morbi iudicantur: aliquando 7. mense, 7. anno aut 14. &c. Symptomata autem criticè desinere, pro natura morborum, à quibus fiunt, dici poterunt, quæ licet causam materialem, ex qua, non sortiãtur, materiam tamen in qua consistunt, & penes quam numerantur, obtinent. Quod ad partum attinet, & an in eo Critici dies animaduertendi, & supputandi sint, vt in morbis acutis, satis abundè in τεκμηριολόγιῳ nostro demõstrabimus.

Acuti morbi cum febre putrida coniuncti iudicãtur, parui soluuntur.

In diuturnis morbis quo pacto Crisis euenire posit

De causa formali dierum Crisimorum.

CAPVT VI.



EXPLICATA dierũ Crisimorum causa materiali, nunc formalis nobis inquirẽda est, quam κόσμον, siue Criticorum & indicũ dierũ cõcinnitatẽ, proportionẽ, & analogiam perpetua & cõtinuata numerãdi serie in morbis

κόσμος vnde cognoscitur.

ſeruandam, eſſe arbitramur. κόσμος verò intelligitur, numerando per minores, maiores & maximas periodos. Minores periodi ſunt, quæ quaternariis, maiores, quæ ſeptimanis, circunſcribuntur. Maximæ autem ſunt, quæ tres hebdomadas cōplectuntur, & à 20. die in ſe aucto ſurgunt, cuiuſmodi ſunt viceſimus 40.60.80.100. & centeſimus viceſimus. Per minores quidē periodos ſeu quaternarios, ita numeratur, vt duo primi quaternarij ſemper copulentur, & tertius à ſecundo ſeparetur, & cum tertio cōiungatur. Per maiores verò periodos, ſeu ſeptenarios, cōtrà numerandum erit. Nam primi duo ſeptenarij ſeparandi ſunt, & tertius cum ſecundo coniungēdus, vt lib. primo demōſtrauimus. Per maximas periodos talis dierum ſupputatio fit, vt nullo amplius opus ſit circuitu, ideo viceſimū ex tribus ſeptimanis conflatum ἀκριβῶς τελείαν περίοδον εἶναι, id eſt, ſummè perfectum eſſe circuitum, aſſeruimus, quemadmodum & 40.60. 80.100.120. hi omnes circuitus cum haud alio amplius egeāt circuitu, dum ſcilicet ſemper cōponuntur, & in ſeſe ducūtur, perfectiſsimi ſunt. Cap. 5.
Proportio autem & analogia dierum Criſimorum perpetuò eadem ſeruāda erit. quemadmodum enim 14. & ſecundæ ſeptimanæ finis eſt, & tertiæ principiū: ita & 34. quintæ terminus eſt, & ſimul ſextæ initium, vt tres ſeptimanæ viginti ſemper diebus circunſcribantur. Ideóque ſexageſimus, vti ſupra oſtendimus, non autē 63. erit decretorius, ac pari ratione octogeſimus, centeſimus & centeſimus viceſimus. Sed vt progreſ

ſu temporis Criſeôn vehementia paulatim remittitur & langueſcit: ita & imbecilles dies decretorios obſcurari planè cõtingit. Soli illi ſemper perſiſtunt & vim ſuam ſeruant, qui perfectũ decretoriorum dierum circuitum abſoluũt. Videtur autem, quantum experientia diſcere licet primus perfectus circuitus is eſſe, qui diebus viginti abſoluitur. Si enim per diſiunctionẽ ſemper ſeptenarius numerus procederet, vt in duob⁹ primis ſeptenariis cernere licet: eſſet quoque hac ratione ipſa ſeptimana perfectus primus circuitus. At quoniam ſecunda à prima ſeiuncta eſt, tertia autem ſecundæ copulata, liquet eam rationem, quæ ab initio ſeruabatur, nõ amplius poſt 14. ſeruari. Attamen poſt viceſimum, idem circuituum ordo perpetuò ſeruatur, 34. proportione reſpondente decimoquarto, ex duabus ſeptimanis diſiunctis conflato, 40. item proportione reſpõdente viceſimo, copulatam tertiam ſeptimanam explente. Quod nos docens Hippocrates, vbi in Prognoſtico de viceſimo dieverba fecit, ſubiungit: Poſt hos eadem ratione atque additione prim⁹ circuitus ad 34. perueniet. Primum enim dixit, poſt viceſimum, triceſimũquartum. Primum, inquam, vt circuitum, nõ vt diem decretorium. Nam & 24. & 27. poſt viceſimum ſunt decretorij. Sed poſtquam ipſe etiá de minoribus circuitibus abundè ſatis docuit, ac de ſeptimanis etiam tractauit, reliquos ſtatim ordine duos circuitus voluit ſubiungere, nempe eum, qui ex duabus ſeptimanis cõflatus eſt, velut ſemiperfectum quẽdam circuitum. Eum verò

Gal. lib. 2. κρισ. ἡμερ.

L. 3. prog.

verò qui ex tribus, summè perfectũ esse docuit: nam profectò & 40. & 60. & 80. centesimum & centesimũ vicesimum, ex vicesimo sæpius aucto fieri contingit. Cùm autem 120. dies, 4. mẽses sint, Crisis quæ ratione mensium fit, tum inchoat, & ad quadraginta octo menses, siue annos quatuor, viget. & quemadmodum dies 4. in acutis morbis interdũ septimi index est, interdum etiã decernit: ita in diuturnis morbis quartus mensis aliquando septimi index est, nõnunquam etiam iudicat, sic in annis progrediendũ erit, vt quartus annus septimũ iudicet. Quemadmodum in fine lib. superior. ex Hippo. ostendimus. Pueris plurimas affectiones iudicari, nõ nullas intra 40. dies, alias intra 7. mẽses, quasdam intra annos septem, alias verò iam ad pubertatem accedentibus. Hippocr. quoque libro quinto Aph. ait. Quibuscũque morbi comitiales fiunt, ante pubertatẽ mutationem accipiũt: quibuscũque vicesimo quinto, commoriuntur. Aduertẽdum autem erit indices dies interdum Crisimorum dierum quorum indices sunt, tempus æqualiter diuidere, 4. enim septimi tempus diuidit, & 7. decimumquartum, septimus enim 14. aliquãdo index est. & 20. quadragesimi. Pręcedunt etiam nonnunquam indices suos decretorios, vno tantum quaternario, vt 11. qui 14. index est, & 17. qui 20. indicat. Neque mirũ videri debet si dixerimus septimum indicem esse, licet priore lib. à nobis dictũ sit indices esse qui septimanam diuidunt. at 7. dies hebdomadam claudit, iudicare tamen potest quid 11. aut 14.

aph. 28. l. 3.

Addit Auicen. ad 21. annũ quasdam affectiones ꝓtrahi.

aph. 7. l. 5. aph.

Dubitationis amotio

euéturum ſit. Indicis enim officio fungitur, pro
natura coctionis, cuius manifeſta indicia appa
In cōmēt. nostr. ī li. Hippo. de Criſibus apoteleſ. 5. lect. j. rent ſeptimo die, æqualiter diuiſo temporis ſpa
tio, cum materia perfectè cocta 14. die excernē
da eſt, vtrum autē fieri poſſit vt vndecimus 14.
indicet, & 17. viceſimum quemadmodum 4. in-
dicat ſeptimum, alibi demonſtrauimus.

*Eandem cauſam formalem in intermittentium acceſ-
ſionibus eſſe ſeruandā quæ dierum in continuis.*

CAPVT VII.

κόσμος in febrib. cō tinuis & in termitten tibus. IN intermittentibus autem febri-
bus eiuſmodi κόσμος, id eſt, ordo de
cretoriorum dierum ſeruandus eſt
vt non primis diebus attēdamus,
neq; hos ſimpliciter deinceps cō-
memoremus, ſed acceſſiones, vt de tertiana ex-
L. j. epid. conſt. 3. Aph. 54. l. 4. quiſita in aphoriſmis prodidit Hipp. eam ſeptē
circuitibus, quod longiſſimum eſt iudicari: nem
pe vt hæc, ſeptem circuitibus iudicatur, eadem
ratione alia quidem in nouem circuitibus, alia
verò in vndecim, & ita deinceps pro iudicantiū
dierum numero. Atque de quartanis eandē eſſe
rationem ſic in prognoſtico, inquit, ἔστι δὲ τοῦ τε-
L. 3. prog. ταρταίου κατάστασις, ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου, I. eſt autem
quartanarum conſtitutio, ex eadem concinni-
tate. hunc locum exponens Galenus, ſic ſcribit:
quemadmodum in febrib. continuis numera-
mus omnes deinceps dies in prædictionē futu-
ræ iudicationis: ita in intermittentibus acceſſio-

nes, vt quod in cõtinuis ſeptimus dies valet, id in intermittẽtibus ſeptimus circuitus poſſit. Ob id tertiana exquiſita ſeptem circuitib. non diebus iudicari ſolet. Quinetiã quòd quartus dies à principio numeranti ad ſeptimum eſt, id quartus circuitus ad ſeptimum circuitum. Quartus enim dies ſeptimi index eſt. Sicuti igitur ĩ morbis continuis acutorum quidem morborũ terminus eſt quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittentibus breuiſſimi tẽporis tertiana febris terminum habet circuitũ ſeptimum. Rurſus autẽ ſicuti in peracutis, morbus poteſt iudicari, & in quinto, & in quarto, & in tertio die: ſic & in tertiana in eiſdem circuitibus fieri ſolutionem cõtingit, nõ expectante natura ſeptimũ. Quòd ſi quiſpiam dubitet, qui fit vt acuti morbi 14. die iudicentur, & tertiana exquiſita 13. Nã circuitus 7. in 13. diem recidũt. dicẽdũ videtur, acceſſionẽ quidem tertianæ in finem 13. incidere, & Criſim declinationem excipere, ac partem 14. occupare. Quod autẽ ſcribit Gale. tertianam exquiſitam in 13. terminari, ſic accipe: ſi poſtremæ acceſſionis quies non ſupputetur. Quare tertianæ ad continuam proportio ita ſe habebit, idémque κόσμος in intermittentibus qui in continuis ſeruabitur.

Qualis nũmerus dierum, in cõtinuis, talis paroxiſmorum in intermittẽtibus.

Gal. cõ. in aph. 59. li. 4. aph.

Dubitatio nis amotio

Cõ. in aph. citatum.

Cur quaternarij & ſeptenarij, integris diebus non numerantur. CAP. VIII.

QVATERNARII integris diebus numerari non debent, ſed ab iis aliquid ita demẽdum, vt ex binis quaternariis vnus ſeptena-

riis conflettur. Ipsi quoque septenarij integri nõ sunt numerandi, alioqui ex tribus septenariis, non vicesimus, sed 21. dies consurgeret. Erit igitur numerãdi ratio, ex quaternariis & septimanis quibusdam coniunctis, & disiunctis, vt. li. 1. retulimus. Id autem citra rationem fieri existimandũ non est. Cùm neque menses, neque anni, exacto calculo, nec vlla summa excurrente, computentur. Mensis temporis interuallum est propemodum 30. dierum, aliquanto minus, nõ perpetuò ipso 30. dierum spatio æquabili constat. Huius rei causa est, quòd luna 27. diebus, & 8. horis circuitum proprium peragit. quo tẽpore sol propemodũ 27. gradibus à loco illo recedit, quem proxima συνόδῳ mensis initio occupabat. Hoc spatium luna ante biduum non percurrit, cùm singulis diebus ipsa 13. gradus, & propemodum 11. minuta peragret, ac ipso biduo sol etiam per duos ferè gradus interea longius progreditur: Ideo fit, vt luna duos propemodũ dies cum dimidio, paulo plus, aut minus post proprium suum circuitum, peractum, in consequendo sole, insumat. Sic itaque totus mensis, à consecutione in consecutionem, à 29. diebus, cum dimidio, in triginta erit. non tamen perpetuò, id spatij æquale esse obseruatur. Ergo 30. dies mensem συνοδικὸν constituentes, integri numerandi nõ sunt. Propterea Galenus cum dierum Crisimorum causas ad lunarem circuitum referre vellet, alium mensem experimento à se comprobatum, introducendũ putauit. hunc ex duobus mensibus componit: nempe mense per

Neq; annus, neque mẽses integri numerandi.

Mẽsis spatium quot dierum fit

L. 3. κρισ, ἡμερ.

agrationis,qui eſt 27.dierum & 8.horarum, & menſe illuminationis,qui 26.dierum eſt, cum parte dimidia,quæ ſunt horæ 12. ſi totum componas,& in ſummam colligas 53.dies,& 20.horæ exſurgent.Rurſus ſi hanc ſummam in duo æqua diuiſeris,habebis criticũ menſem, ſiue medium,quem ſequitur Gale.hic quidem 26. diebus & horis 22.cõſtat.qui numerus οἷον ἐν μεθορίῳ γίνεται τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ ἰδίου,id eſt, medio quodãmodo eſt circuituũ proprii & communis,ſiue apparitionis aut peragrationis. Maior enim eſt communi,horis 10.minor verò proprio horis 8. Hac ratione ſeptimana huius medii menſis maior erit ſeptimana menſis illuminationis,horis 2.& dimidia:minor autem ſeptimana menſis peragrationis totidem horis. Sic itaque ſeptimana hæc menſis medij ὀλιγοχρονιώτερα,id eſt,breuior longior ſeptimanis ſingulis amborum menſiũ, ex quibus coaluit menſis hic medius. Iam verò ſi totum hoc menſis medij tempus, id eſt,dies illos 26.& horas 22.in duas æquales partes diuiſeris habebis 13.dies & x1.horas: ſi verò ĩ quatuor hebdomadas,quamlibet hebdomadã diebus 6.horis 17. cum dimidia conſtare comperies,qui numerus ab integra & iuſta ſeptimana deficit plus quarta diei parte, id eſt, plus quàm ſex horis.dimidiam enim horam ſupra ſex ex ſeptem diebus deeſſe deprehendes, ſi exactiori calculo rem diſcutias.

Medicinalis menſis maior eſt menſe illuminatiõis horis 10. mẽſe verò peragrationis horis 8.

Septimana medij mẽſis,longior eſt ſeptimana mẽſis illuminationis:curtior ſeptimana mẽſis peragrationis.

Legitur falſò in codicib. græ. Gal. l 3. dierũ decret. ἕκτῳ pro τετάρτῳ.

Neque etiam annus integer numerari debet Nam licet totus orbis in 360.partes ab Aſtrologis diuiſus ſit,ſol tamen,ipſum nõ permeat 360

Cur annus integer nõ numeratur.

diebus:sed trecentis ſexaginta quinque, neque his tantummodo, ſed in 365. diebus, & quarta diei parte, id eſt horis ſex, & item adhæc parte quadam propè quodãmodo cẽteſima. Idcirco Ptolemęus ad 365. dies & horas 5. addit minut. 55. grad. 12. De anni ſupputatione magna inter aſtrologos controuerſia eſt, vtcunque ſit annus Galeni (quẽ non 365. dierum tantummodo eſſe ſcribit, ſed etiã quartæ partis diei, & ad hæc partis cuiuſdam propemodum centeſimę) Alphonſinam ſupputationem (quæ eſt dierum 365. horarum 5. minut. 49. grad. 15.) excedit minutis 17. gradibus 54. annũ verò Ptolemæi minutis 11. gradibus 57. An noſtro ſeculo annus 11. ferè minutis ſit breuior quàm temporibus Galeni, vt noſtræ ætatis Aſtrologi aſſerunt, aliàs trademus. Nunc mihi ad reliqua feſtinanti, id indagare, per otium non licet.

Ptol. initio lib. 3. μεγαλης συντάξεως.

lib. 3. prognoſt.

Anni circuitus iuxta Alphõſi ſupputationẽ quot dierum ſit

An nullo calculi errore annus noſtris tẽporib⁹ breuior dicatur, quàm priſcis, ſcitu dignũ.

De tribus lunæ menſibus.

CAP. IX.



EX lunæ motu tres menſes diſtinguntur. Primus περιοδικὸς vulgò menſis dicitur peragrationis, quem Gal. τὸν τῆς οἰκείας περιόδου χρόνον, & τὴν κατὰ τὸν ζωδιακὸν περίοδον, interdũ σεληνιακὴν ὅλην περίοδον vocat, quo luna ab vno zodiaci puncto recedens, ad idem punctũ, integro circuitu emenſo, in proxima coniunctione, redit. in qua quidem circuitione peragenda ſpatiũ 27. dierum cum 8. horis propemodum,

Menſis lunaris triplex.

Gal. lib. 3. κρισ. ημερ.

(hoc additamentum propemodum, aut ferè vbique intelligi velim) insumit: ita vt in quouis signo duobus diebus naturalibus, & horis sex, cū aliqua horæ parte immoretur. Ex hoc peragrationis lunæ motu, in schemate 16. laterum Astronomi vires varias lunæ ascribunt, prout alia atque alia subit signa, planetísque modo his, modo illis iungitur. Hic est lunę motus proprius ab occasu in orientem in suo eccentrico planetam super signiferi polos deuehente. alter lunæ motus est super caput & caudam draconis, tertius in proprio epicyclo, qui interdum secundum ordinem signorum est, aliquando contra eorum ordinem. hinc lunam in suo motu, cursu velocē, aut retrogradam, aut stationariam, appellari dicunt nonulli, quod sane astronomis consentaneum non videtur, cùm ex eorum præceptis cōstet planetas præter solem omnes epicyclum habere, in quo cùm sydus ad ortum fertur directus planeta vocatur, cùm ad occasum, retrogradus: cùm verò vtrinque eccentrum contingit, stationarius vulgo appellatur, quod veluti stare sub signifero videatur, cum vlterius neque ad orientem, neque ad occidētem feratur. At lunæ, ob motus velocitatem, qua circum epicyclum perpetuo ab oriente in occasum decurrens rotatur, ab epiciclo semper eam ab occasu in ortum rapiente, statio directio & retrogradatio non tribuitur. Alter mensis lunaris συνοδικὸς coniunctionis seu consecutionis appellatus (Galenus μηνιαῖον χρόνον simpliciter vocat) tantum tēporis complectitur quantum luna oberrando

Verus Lunæ motus.

Lunę stationē aut retrogradationem nō tribui. cōtra quorumd. opinionem.

Mensis συνοδικος seu cōiūctionis. Vbi suprà.

insumit ab hora, qua cum sole coit, donec iterũ suo cursu perlustrato solem ipsum consequatur. Exceditque tempus hoc mensem peragrationis, tãto tempore, quanto lunæ opus est in transitu illius spatij, quod à sole versus occidentem peragratum est, interim dum luna circulum suum integrum conficiebat. Id spatium quidem vnius fere signi spatio definiunt siue biduo & horis. 4. cum aliquot minutiis, non tamen semper idem est, sed à duobus diebus & 4. horis in duos dies & 16. horas. Cùm enim luna solem in ea parte in qua vltima coitione reliquerat, vt exempli causa, in prima Arietis parte, non inueniat, cùm sic progressus sit, vt signum fere integrum transierit, ac ad primam Tauri partem proximè accedat: ea duos dies & 4. horas cum minutiis aliquot, aut paulo plus temporis in cõsequendo ipso sole insumit. Ideo fit vt mensis coniunctionis interdũ 29. dies & horas 12. cum 44. minutiis & 3. secundis aliquando ferè triginta dies contineat. Tertius mensis apparitionis, seu illuminationis, quem Galenus aliquando τὸν τῆς πρὸς ἡμᾶς φάσεως interdum τὸν ἐις ἡμᾶς ἐνεργείας περίοδον, aliàs τὸν μηνιᾶιον χρονον τῆς πρὸς ὑμᾶς φάσεως interuallum est, à primo nascentis lunæ conspectu, ad vltimum vsque diem euanescentis quod sanè non semper æquale est, variatur enim pro ratione occultationis lunæ, vulgò tamen 26. dies & horas 12. complecti dicitur. qua ratione mense coniunctionis tribus fere diebus, quibus luna occultatur, & lumen à sole acceptum nobis non impertit, breuior esset, & mense pera-

Mẽsis apparitionis lib. 3. κρ. ημερ.

grationis 20. horis. si enim horas 20. ad 26. dies & horas 12. adiunxeris exurgent 27. & 8. horæ. Itaque tum numerus dierum mẽsis apparitionis cum numero dierum mensis peragrationis conuenit, quando in coitione duobus diebus & 4. horis latet, vbi verò mensis apparitionis dies 26. & 12. horas complectitur, tum luna triduum latet, & quando duobus diebus delitescit, tum mensis illuminationis dierum est 27. & horarum 12. Item quoties vno die occultatur, toties ille 28. dies & horas 12. complectitur. Denique, quo diutius delitescit luna, eo mensis ille τῆς εἰς ἡμᾶς ἐνεργείας ἤτοι τῆς πρὸς ἡμᾶς φάσεως breuior est: contrà quo minori tempore occultatur, eo mensis ipse plurium dierum erit. Eiusmodi varietas contingit, quoniam vbi sol ab initio capricorni ad finem geminorum progreditur, luna climatibus septentrionalibus ob Zodiaci & horizontis obliquitatem, illorúmq; signorum rectum descensum, citius sese profert. Verùm aliis duabus causis id variari potest, in septentrionali latitudine citius emergit quàm meridiana. Item citius nascitur, quando motu velox est, quàm vbi tarda est. Motus autẽ diurnus Lunæ nouæ, aut plenæ circa perigæon epicycli 14. graduum 24. minutorum est. at circa epicycli apogæon 12. graduum, minutorum 8. hec tarditas Lunam diutius occultare potest.

Tẽpus occultationis nõ semper equale est.

Cur Luna aliàs citius aliàs tardius, interdum post συνοδον altero die, aliquando tertio, sese prodit.

Cur Galenus mensem Criticum introduxit.

CAPVT. X.

Erúenimuero Galenus probare volẽs ex Lunæ motu, vicesimum diem Crisimum esse, ac tres septimanas complecti, & quatuor mensis septimanas, his Crisimis diebus finiri nempe 7.14.20. & 27. id inquam ad causam superiorem referre & ratione aliqua à priori sumpta demonstrare, cùm tentaret, & commemoratorum trium Lunæ mensium nullus, in quem Crisimorum horum dierum rationem reducere cõmodè posset, suppeteret, eos tanquam suo instituto minus congruentes, prętermittit. Neque enim 20. diem de morbis decernere potius quàm 21. probare potuisset mẽse peragrationis. Nam eius mensis tres septimanæ 20. dies & 12. horas constituũt, qui numerus 12. horarũ ἀμφοτερίζει. I. ambigit & in vtramque partem vergit, ita vt si iudicatio illis 12. horis accidat, æquè ad 20. atque ad 21. referri possit, cum ad neutrum propius accedat. Adde quod supputatio penes mensem τῆς οἰκείας περιόδου I. peragrationis fieri nequit, cum is mensis, proprij motus sit: At dies Crisimi nõ tantum Lunæ circuitum proprium sequũtur, sed etiam cõmunẽ eius vim quã in hæc inferiora trãsmittit. Quod demonstrare cupiens Gal. mensem cõiunctionis reiicit, siquidem huius septimanę longiores sunt, tres enim illius mẽsis septimanæ 22. dies & 3. horas ferè complectuntur. Ab hoc mensæ 29.

Mẽsis peragrationis cur à Gal. omittitur.

Mẽsem cõiunctionalẽ cur prætermittit Gal.

dierum & 12. horarum, si tres dies, quibus Luna silet, nec inferiora hæc immutat, sed veluti combusta, ac radiis solaribus obumbrata nihil effatu dignum pręstat, detraxeris, supererũt dies 26. & horæ 12. hunc numerum vt plurimum continet mẽsis apparitionis, quem etiam minus proposito suo conuenientem Gal. omittit. Nam si 26. dies & horæ 12. in quatuor partes æquas secentur, singulæ partes dierum 6. & horarum 15. erunt. Harum autem tres partes, siue tres septimanę breuiores sunt neque 20. diem complent, nam octaua diei vnius parte à 20. diebus, deficiunt, quare ad 19. potius quàm 20. pertinerent. Adde quod mensis ille indeterminatus est, cùm Luna non semper æquali temporis spatio, post coitum cum sole, lateat. Cum igitur aduerteret Galenus corpus humanum, & à proprio, & à communi principio immutationem accipere, & crisim ab vtroque principio euenire, (proprium dico mutationis principium, cùm à causa interna vt humorum vitio, morbus accidit, & crisis pro ratione humoris morbum committentis fit, quam quidem mutationem Lunæ circuitus peragrationis promouet: morbi enim proprij motu Lunæ reguntur. Commune principium mutationis corporis aut morbi dicitur causa externa, vt aër ambiens, aut quæcunque tandem sit causa communis quam Lunæ circuitus illuminationis adiuuat) idcirco ex mense peragrationis qui & proprius Lunæ circuitus dicitur, & ex mense illuminationis seu apparitionis, qui etiam communis circuitus dicitur,

Mẽsem illuminationis cur Gal. ad inuentionẽ Crisimorũ dierũ non vsurpat.

Corpus humanũ mutationes, vel ꝓprias à ꝓprio Lunæ circuitu, vel cõmunes à Lunæ cõmuni motu, subit.

medium mensem siue criticum composuit vt suprà diximus. Si igitur hi duo circuitus nempe Lunæ proprius, qui 27. dierum est & 8. horarũ, & communis, qui vt plurimum 26. dierum est & 12. horarum, in vnam redigantur summã, dies 53. & 20. horas conflabunt. quam summam si in duo seces, 26. dies, & horas 22. habebis. Hunc autem numerum circuituum proprij & communis quodammodo mediũ sequitur Galenus. rursus hic numerus bifariam sectus dat 13. dies & 11. horas, & tum oppositionis aspectus est, siquidem his diebus, & horis elapsis in puncto illi, in quo erat, quando incœpit morbus opposito, luna existit. Item numerus hic in quatuor diuisus, dat dies 6. horas 12. & sextã partis diei, seu 4. horas minuta 60. tertia 18000. seu dies 6. horas 16. minuta 90. vel minuta 60. cum 1800. grad. Nam minuta 90. horam vnam cum dimidia conflant 60. minuta, horam vnam. 1800. secunda, horæ dimidium efficiunt, vt septimana medij mensis Galeni à iusto & integro septem dierum numero vnius diei quadrante, & exactiori adhuc calculo, quadragesimaoctaua deficiat, & ad dies 6. horas 17. cum dimidia assurgat, & tum aspectus quartus est, 6. etenim diebus, horis 17. cum dimidia elapsis, quadram vnam luna emensa est, & est mediẹ inimicitiæ aspectus, qui non ita vehementer ex causa superiori Crises promouet, vt medium mensis: sed multo vehementius ex causa inferiori, ob humorum motum. Quæ cùm ita se habeant, si tres septimanæ coniungantur dierum erunt. 20. & hora-

Mensis Galeni.

Mẽsis Critici partes.

Summa septimanæ mẽsis Gal. dierum 6. horar. 17. cũ semisse.

rum 4. cum dimidia proinde si ita exactè rationem inierimus 20. dies magis crisimus dicetur quàm 21. cum 4. tantum horæ & dimidia supra 20. exsurgant, vicesimo multo viciniores sint q̃ 21. Ideo quoniam mensis hic medius vicesimo diei magis quadraret, quàm tres alij suprà commemorati, hunc tanquam legitimũ retinet Galenus. Itaque tertiæ septimanæ finis in 20. die erit & 4. horis cum dimidia, & quia mensis 26. diebus & 22. horis constat, 27. dies potius de morbis decernet quàm 28. vt in Epidemiis, Prognosticis, & libello de Crisibus testatur Hippocrates.

Tres septimanæ dierum 20. & 4. horarũ cum dimidia.

Galenus vim omnẽtum Criseως, tum dierũ Crisimorum, ad suũ mẽsem referri vult.

Aduersariorum Galeni obiectiones.

CAP. XI.



AT iam video nonnullos Galenum atrocius insectantes his obstrepere, scriptísque mandasse, hoc Galeni mense aduersus Archigenem excogitato, nihil opus esse, vt 20. dies Crisimus constituatur, cùm ex circuitu peragrationis Lunę in signifero, ipse dies criticus comperiatur. Nam cùm luna 27. diebus & horis 8. vniuersum signiferum percurrat, efficitur, vt si id tempus in septimanas quatuor diuidas, septimana quælibet sit dierum 6. horarum 20. sicque fit, vt septimanæ tres 20. diebus & horis 12. claudantur, ad quem terminum commotionem criticam excitari dicunt. Si igitur, vt volũt ex circuitu per-

Aponens. Ioan. Pic. lib. 3. disp. aduer. astr. Manard. lib. 15. epi.

Prima in Gal. obiectio.

agrationis lunæ 20. dies decretorius inueniatur, quorsum Gal. vt idipsum fieri posset fictitiũ Lunæ motum, atque mensem, qui neque naturæ ordini, nec syderum rationi conueniat, exco-
Secunda. gitauit? Præterea obiiciunt alij Galenũ hoc cõmentitio suo mẽse quod cupiebat efficere non potuisse, vt 20. exactè Crisimum esse aduersus Archigenem statueret: quoniam supra 20. diem horæ quatuor cum dimidia supersunt. Itaque totus dies vicesimus excluditur, tres enim hebdomadæ totum diem 20. prętereunt, ac 21. diei
Tertia. 4. horas cum semisse assumunt. Quidam etiam Crisimorum dierum supputationem iuxta mẽsem medium non esse ineundam, aduersus Galenum probare conati sunt. Nam si Crisimi dies enumerandi essent, iuxta mensem medium, seu compositum, ex circuitu peragrationis & apparitionis, aliquo temporis interuallo, morbi supputatio intermittenda esset, quòd luna in cõiunctione cum sole existente, mensis apparitionis non sit. Altero autem componentium deficiente, cõpositum quoque deficere necesse est. Cum igitur ab initio morbi dies continuè numerari debeant, iuxta ipsum Galeni mensem, aliquando cessantem, supputatio fieri nõ debet, nec ipso tempore morbus per Crisimos dies numerandus est, cuius tamen contrarium experientię fide comprobatur. Deinde quoniam altera pars medicinalis mensis dierum est 13. horarum 11. sequeretur 13. diem potius Crisimũ esse quàm 14. at hoc Galeni doctrinę repugnat. quod sequitur patet, nam cum duę medij men-

ſis hebdomadæ 13.dies & 11.horas contineant, idcirco 14.horas tãtum criticas 11. complectitur,at decimuſtertius horas 12. erit igitur potius criticus quàm 14.ſic enim Gal. cum inueniſſet tres ſeptimanas 20. dies & 4. horas cum dimidia continere, concludebat, 20.diẽ potius criticum eſſe quàm 21. quandoquidem plures complecteretur horas. Quin ſi dies numerandi forent penes Galeni menſem,dies 81.Criſimus eſſet non 80. at hoc Hipp. & Gal. repugnat. Quarta.
Quod ſequitur verum eſſe exiſtimant, quoniã ſupra viceſimum quatuor horæ cum dimidia ſuperſunt, quibus in ſe ductis & bis auctis ſupra 40.diem 9.horæ excurrẽt, his iterum multiplicatis ſupra 80.horas 18.parient,quæ ad 81.referendę ſunt. Item ex Galeni numeratione ſequeretur 61. diem potius iudicatorium eſſe, quàm 60.quod Hippoc.& Gal.doctrinæ aduerſaretur id autem conſequi conſtat quod nouem ſeptimanę 60.dies& 13.horas cũ dimidia contineãt. Itaque dies 61.cum ſit 13. horarum cũ dimidia & 60.decem, illum potuis quàm hunc criticum eſſe conſequitur. Quinta.
Adhæc recentiorum aliqui veritatis legem ſibi prætexentes,illudq́ue Ariſtot. vſurpantes,præ veritate ęquũ eſſe quemque ſua decreta tollere, aduerſus Galenum multa proferunt,eiuſque de Criſimorum ratione, inuenta conuellere tẽtarunt. Hi autem ſcribunt Hippocratem in epidemiis retuliſſe multos viceſimo ſeptimo die 34. 40. quoſdam 80. iudicatos, & Heropythum quẽdam centeſimo viceſimo die perfectè iudicatũ fuiſſe, atqui nulla poteſt eſſe Sexta.

cum hoc dierum numero mensis à Galeno excogitati congruens ratio. Siquis enim vel 80. vel 120. iudicetur, cum ij dies mensem Galeni multo interuallo excedant, quónam pacto huic Crisimo mēsem suum qui 26. dierum, & 22. horarum est, adaptabit Galenus? Quod si in 27. lunam ad idem punctum, in quo cùm morbus incœpit, erat, remeare dixerit, quomodo igitur naturam ad crisim incitat, cum amplius in opposito loco nō sit. Præterea falsum supponi aiūt

Septima. dum Galenus mensem suum ita effingit, quasi luna toto triduo semper à sole obtegatur. at cū sæpenumero eodem die, & vetus, & noua luna conspiciatur, mane priusquam sol exoriatur, vetus: vespere autem eius diei nouaculari facie, iā soli congressa, & ab eo lumen accipiens, effici dicunt vt non satis firma huius mensis medicinalis compositio haberi possit: præsertim cum ita fieri videatur, ac si luna æquali semper motu nunquam velocius aut tardius moueretur. at cōtrarium & experiētia & Ptolemæi & Purbachij authoritas monstrant. Cùm igitur mēsis apparitionis non semper sit æqualis, nec perpetuo solis radiis in coitu delitescens luna, æquo tempore combusta, seu solis splendore obumbrata maneat, efficitur sane vt neque Gal. mensis ex ipso mense apparitionis & mense peragrationis constitutus, sit semper æqualis: si vero non, perpetuò æqualis sit, quónam pacto Crisimorum dierum certa ratio haberi potest?

Aduersariorum

Aduersariorum Galeni rationes diluuntur. CAP. XII.

HAE igitur rationes ſunt, quibus ipſi, velut copiis acie inſtructa, armatorúm ve cuneis ad congrediendum, aut vincendum paratis, in Galeni caſtra irrumpere, eúmque de ſtatione depellere, aduerſus eũ haſtam erigere, diſtrictíſque gladiis fortiter congredi, ac valido impetu eum conterere, conati ſunt, eiúſque dicta, vt conuellerent, vires ingenii, neruóſque omnes effuderũt. Ego verò, tametſi ingenii viribus parùm poſsim, in hoc tamen prælio, pro Galeno manus conſerere, conabor: ac conſtãti, infractoq; animo, aduerſariorum manũ, hoc eſt, rationes, experiar. Has ſanè rationes, non ita validas video, vt potentiſsimum hoſtem Galenum deturbare poſſint. Viceſimum enim diem, potiùs quàm 21. criſimum eſſe veriſsimum eſt, ac Galeni experientia comprobatum, & ab Hippoc. in Epid. Prognoſt. & Aphoriſmis, teſtatum, vt ſuprà diximus. Experientia igitur comperto vero, cauſam Galenus inueſtigare conatus eſt, nõ quod demõſtrationibus firmiſsimis ſe vti exiſtimarit: ſed his, quæ magis facere videbãtur, ad huius menſis inuentionem, cuius tres ſeptimanæ in 20. die deſinũt. Idcirco monet lib. 3. κρίσημερῶν vt, ſi cui huius diſputationis ſubtilitas diſplicet, difficilíſque videatur, hanc non perdiſcat: ad hanc ſuam de criticis diebus rationem, literis mandandam, amicorum quo-

rundam precibus ſe impulſum fuiſſe, ingenuè fatetur. Sed aduerſariorum obices ſigillatim amoliri omnes contendamus, ac primum ad id, quod obtrudunt 21. diem potiùs criſimum eſſe, quàm 20. (quem ideò totum excludi volunt, propterea quòd tres hebdomadæ menſis medii, viceſimi primi quatuor horas & dimidiam ſupra 20. excurrentes, aſſumant) ſic reſpondemus, finem duntaxat vltimi diei hebdomadæ medicinalis numerando, aſſumendũ non eſſe, verùm totum diem poſtremum: ac perpendendum num eiuſmodi dies, 20. die potiùs, quàm 21. participet. Cùm verò dies medicinalis horarũ ſit 23. & 14. partis horæ, ex 21. die quatuor horas cum ſemiſſe aſſumet, at ex 20. 19. cum dimidia, minus 14. parte horæ. Ideo potiùs ad 20. q̃ ad 21. pertinebit. Hinc etiam colligi poteſt, cur hebdomadæ ſeiunctim ac coiunctim numerãdæ ſint, quandoquidem vt tres hebdomadæ 20. dies naturales conſtituant, dies vnus in ſeptenorũ naturalium enumeratione denuò repetẽdus erit. Hunc autem diem, aut vltimum primæ hebdomadæ, aut ſecundæ eſſe oportuit: at quoniam altera ſeptimana medicinalis minimam partem, vtpote 6. horas duntaxat cum ſemiſſe, ex vltimo die primæ ſeptimanæ aſſumit, neceſſe fuit vltimũ alterius hebdomadæ bis repetere, quoniã tertia, medii menſis ſeptimana, maximam ipſius 14. partem, puta 13. horas aſſumit. Prætereà non

Obiectionis ſecũdæ dilatio.

Cur duæ primæ ſeptimanæ ſeiunctim numerandæ ſint, & tertia coniunctim.

non tantũ eo consilio, Galenus medium mensem excogitauit vt 20, diem potiùs quàm 21. crisimum esse aduersus Archignem obtineret, & posteris persuaderet, dictáque Hippocratis vera esse patefaceret: verùmetiam vt idipsum longo vsu & experientia deprehendisse testatum relinqueret, rémque inter veteres medicos controuersam dirimeret. Hinc Auerr. sic, inquit: Cecidit diuisio inter antiquos de diebus criticis, sed dies critici approbati sunt per duos viros qui priores in hac arte occurrerunt: & sunt Hippoc. & Gal. & creditur quòd verum dicant propter experientiam eorũ multam. Galenus itaque subtili artificio longáque peruestigatione, mẽsem suum medium deprehendit, penes quem in quartas & quartæ media diuisum, dies crisimi numerarentur. Cùm igitur à luna, duplex in hæc inferiora vis crisim promouens, nimirum propria, & communis transmittatur, & cœlestia motu & lumine præcipuè agant: necesse habuit Galenus medium mensem introducere, vt ex eius compositione dierum criticorum ratio constaret. Et quamuis ab vtroque mense vis crisim promouens profluat: non tamen quilibet horum mensium criticus introducendus est, alioqui permulti errores inde nasci possent, nec certò qui dies critici forent, cognosceretur: quare vtraque vis lunæ crisim promouet, nec vna ab alia seiungenda est. Ex propria enim

Prima ratio diluitur.

Auerro. c. 40. lib. 4. collectan.

humorum in corpus humanum impreſsione, & ex communi quæ a luna fit, criſes in his, aut illis diebus contingere vult Gal. Idcirco vtrã que lunæ vim ſpectans, duos coniunxit menſes, vt interueniente motu & lumine, amandatis erroribus, vera criticorum dierum ratio conſurgeret. Quod ſi hæc admittere nolint, fateantur oportet menſis peragrationis tres ſeptimanas 20. dies & 12. horas ita complecti, vt 12. illæ horæ ambigẽtes æquè ad 20. diem atque ad 21. pertineant, at criſis illis 12. horis eueniens ad vtrumlibet diem referri poſsit, ſiquidem 12. horæ, ſupra 20. diem excurrentes, & tres ſeptimanas explent, & ſunt 21. diei pars altera: an igitur rectè hi criticam commotionem in 20. menſis peragrationis excitari, hinc efficere poſſunt? Hunc autem menſem naturæ & ſyderibus conſentaneum eſſe cõſtat, ſiue per eccentricos, aut per epicyclos lunam mutari dixerimus: At homocentrorũ deſcriptionem, nec naturæ, nec obſeruationi cõſentaneam eſſe fatemur. Ad tertiam rationẽ agedum progrediamur, ac reſpõdere non dubitemus Galenum medium circuitum, ex peragrationis & illuminationis lunæ circuitu, inueniſſe, non quod in quodã tempore dierum ſupputationem interrumpi, & morbi motum ceſſare, voluerit: ſed eum propoſuit, vt ex ipſius miſtione menſis conſurgeret, cuius ſeptimanæ tres 20. die deſinerent, neque enim iuxta Gal. placita

Tertia ratio diſſoluitur.

cita

cita mensem apparitionis nunquā deficere necesse est: sed eius longitudinem ita aduertere, vt ex ipso & altero medius resultet. Quid? si præter hæc proprium lunæ circuitū crisis causam, sine alterius interuentu, esse: communem verò circuitum, altero interueniente crisim promouere dixerimus? Verum si opponeret aduersarius, Galenum asseruisse lunam vim suam à sole sortiri, id quidem fatemur, sed illud Galeni de vi valida lunæ, quam à perfecta illuminatione nanciscitur, accipiendum est. Nihilominus tamen vim & efficaciā aliquam, licet non ita validam, habet, vt in maris fluxu, refluxúque etiam tempore interlunii seu coniunctionis lunæ cū sole perspicere licet. Hæc autem lunæ vis paulo debilior quando luna combusta est, licet à solo peragrationis lunæ circuitu promanet, crisi tamen promouendæ sufficere potest. Verumtamen quoniam eiusmodi crisis illuminationem lunæ non subit, ideo imperfecta, infida, & periculosa, & ad perniciem censenda est. Idem dici potest de crisi eueniente in decem horis, quas mensis criticus, præter manifestæ apparitionis mensem, habet, siquis enim crisimus dies in hoc incidat tempus, minus validè decernet, & crisis in iisdem horis infida ac imperfecta continget. Quod autem diem vltimum septimanæ medii mensis potius 13. quā 14. participare asserunt, id quidem fatemur, non tamen ob id 13. po-

Cauilli amotio.

Luna etiā silēte, hæc inferiora mutari posse, contra Manardi & Pici opinionem.

Mensis criticus quot horis mensem apparitionis superat.

Quartæ obiect. refutatio.

tius quàm 14. iudicatio aſcribenda eſt. Nam pars illa quam ex 14. vltimus ipſe dies aſſumit, validiorem decernendi vim nanciſcitur, quàm pars 13. Quandoquidem vt ſentit Ptolemæus, virtus lunæ in criſi efficienda, per lunæ oppoſitionem eſt. At ipſa, cùm vltimus ſecundæ ſeptimanæ criticæ dies 14. participat, magis opponitur, quàm cùm ipſe 13. maiorem partem aſſumit, ſiquidem in fine 14. recta oppoſitio eſt. Reſpõderi etiam poteſt Gal. non negare 13. eſſe criſimum, vt ſupra oſtendimus: ſed experientia compertum eſt 14. potiùs de morbis decernere, quàm 13. & 20. potius quàm 21. quod ex Gal. obiiciunt, id ad 20. potius quàm aliorum dierum inuẽtionem ab eo vſurpatum videtur. Præterea non vult Galen. quatuor horas quæ ſupra 20. excurrũt, ita ſupputari vt in 40. cum totidem horis coniungãtur & ſupra 60. 13. horæ ſint cum dimidia, ac 18. ſupra 80. ſed voluit ipſe ex viceſimo bis, ter, quater, & ſæpius in ſeſe aucto, iteratóque maximas, & perfectiſsimas periodos fieri, cuiuſmodi ſunt 40. 60. 80. 100. 120. hæ ſummæ perfectæ periodi ſunt, & quia harum ſingulæ tres ſeptimanas expleant, cóque cõpoſitæ ſint: adde quod nõ amplius alio indigeãt circuitu. Huc accedit quod iuxta eorũ opinionem 41. 61. 81. de morbis decernerẽt, non 40. 60. 80. vt priore lib. oſtenſum eſt. Cæterũ primus circuitus perfectus eſt 20. dies cuius critica vis à

Ptolem. Aphor. 60.

Cur 14. potius quàm 13. de morbis decernit.

Quinta & ſexta argumentatio ſoluitur.

Vis critica circuituũ perfectorũ vnde promanat.

quaternariis 6. & ſeptimanis tribus ex quibus conflatus eſt, promanat, huius verò circuitus vis critica, ad reliquos quinque perfectos circuitus, vt pote 40. 60. 80. 100. 120. extenditur. Sex enim perfecti circuitus ſunt ad 120. Quemadmodum igitur primi circuitus perfecti, nempe 20. diei vis critica, à ſex quaternariis, quibus conſtat, proficiſcitur: ita à primo circuitu vis decernendi ad ſextum vſque circuitum, perfectum nempe 120. diem (quo iudicatus fuit Heropytus) protenditur: dixerim quoque in omni dierum circuitu vim decernendi à primo lunæ motu deriuandam eſſe & continuata ſerie, ab illo, inquam, motu primo, ſupputandũ, ſecundus enim circuitus perfectus videlicet 40. cùm 7. dies vltimæ hebdomadæ primi menſis contineat, vim iudicandi à primo lunæ motu manantem ſortitur, neque dũtaxat à primo circuitu, vtpote 20. vim iudicandi accipit, verumetiam vim quandam peculiarem ratione illorum 7. dierum, quibus participat. ideo ambitu ſuo hos criſimos dies, 24. 27. 31. 34. & 37. complectitur, quod reliquis perfectis periodis non euenit, vt Hipp. innuere videtur, ſcribens poſt 20. eodem modo, & ſecundum eandem rationem primum circuitum quatuor & triginta dierum, ſecundum 40. dierum, tertium ſexaginta dierum eſſe.

Sex circuitus perfecti ad 120.

Quannis Auicenna voluiſſe videatur poſt primum menſem ex ſolis motu ſupputandos eſſe dies.

Hinc Pico reſp.

An poſt 27. luna dierũ ad 120. productorum cauſa ſit.

L. 3. progn.

Quod ſi obtrudant aduerſarii 27. non eſſe criſimum quod luna eò vnde diſceſsit, cùm mor

An 27. dies criſimus ſit

Obiectio. bus incœpit, remeet, ob id nec naturam ad crisim incitare, cum in oppositione non existat.

Solutio. dicendũ vim oppositionis lunæ in 27. die non esse spectandam principii morbi ratione, sed 14. aut 20. respectu. Nam à loco opposito vnde luna proficiscitur vim quandam aduersam refert. Nonne etiam oppositio esse potest tũ, cùm luna eò vnde discesit, reuertitur. cũ ad locum appellere, & ab eo digredi opponãtur? sed hæc ad causam efficientẽ pertinent, de qua paulò post nobis latius agendum erit. Ad reliquas obiectiones diluẽdas pergamus, ac aduersariis respondeamus, lunam quidem nõ semper tres dies in coïtu cum sole delitescere, nec mensem apparitionis perpetuò æqualem esse: verùm Galenus id instituti habuit, vt quod ad enumerationis crisimorum dierum inuentionem sibi cõducere cognosceret, illud sibi proponeret imitandum, erat autem apparitionis seu communis impresionis mensis, qui coniunctionem seu consecutionem longisimam sequitur, nempe eam, qua luna tres dies integros in consequendo sole impendit, & radiis solaribus immersa toto triduo obtegitur. Verùm an non aduertunt hi mensem peragrationis (quem introducendum potiùs quàm criticum putãt) eadem ratione explodi posse, cum eius septimanæ æquales non sint? Neque enim vt ipsi statuunt, mẽsis sui suppostitii septimana vna, perpetuo dierum 6. & horarũ 20. erit: sed

Vltima ratio dissoluitur.

Pici argumentum in ipsum retorquetur.

ſed alia longior, alia curtior, neque etiam ob
varium lunæ in proprio epyciclo motum, in
14. oppoſitionis aſpectus eſſet, ac neq; alterius
ſeptimanæ finis, tertię initium exiſteret. Deni-
que, vt paucis perſtringam, his aduerſariorum
rationibus Galeni decreta neutiquam conuel
li poſſe perſpicio, & omnes quæ aduerſus Gal.
producuntur rationes, ac ſi nullius põderis eſ- Duo principia ſunt inuẽtionis dierum criſimorum.
ſent, prætermitto. Sunt enim Galeni placita
experiẽtia cõprobata. At rationes quæ in Ga-
lenum adferuntur, non ipſius Galeni experi- Cauillorũ exclusio.
mentum oppugnant: ſed inuentionis critico-
rum dierum à ſe excogitatam rationem, quam
inconcuſſam ac firmam eſſe, vt diximus, Gale
nus ipſe non eſt arbitratus. Maneat igitur Ga-
leni de criticis diebus ratio, nec quicquam ip-
ſum à ſtatione his aduerſariorum irruptioni-
bus deiici poſſe exiſtimemus. Quod ſi nos κό-
σμον, id eſt, criſimorum dierum ordinem, lunę
motu perperam metiri contendant, cùm ipſe
lunæ motus æqualis non ſit, ſed modo citatior
modo tardior. Si igitur ſtatus & determinatus
eſt dierum Hippocratis ordo, quomodo in lu Obiectio.
nam referri poteſt, cùm in ea nihil ratũ & ſta-
bile inueniatur? cùm etiam κόσμου propria ſit
τάξις, id eſt, ordo: vt ἀκοσμίας, ἀταξία? Re-
ſpondemus tam non errantium ſyderũ, con-
cinnitatem retinentium, quàm errantium ve-
locius aut tardius, nec quotidie æqualiter la- Reſponſio.
torũ motus omnes, ad vnũ ordinẽ reuocari: &

quamuis luna omnes quartas, motiones & cir circuitus æquales non ſortiatur: omnes tamen peragrationis menſes æquales habet, ob concinnitatem ac mirum ordinem. Eius enim motus certus ac definitus eſt, æqualibus temporum interuallis, dum ſemper eadem zodiaci loca percurrit.

Gal. lib. 3. prognoſt.

Dierum Criſimorum cauſa efficiens externa, unde petenda. CAP. XIII.

AT verò Criſimorum dierum cauſa formali expoſita, agedum quænam eorum efficiẽs cauſa ſit, explicemus. Hæc ſanè duplex eſt: vna interna & particularis, à conflictu naturæ, & materiæ morbificæ, altera externa & vniuerſalis, à cœleſtibus, vt pote luna, ſole, aliiſque ſyderibus. Cœleſtia enim criticam commotionem promouere, & experientia comprobatur, & ratione res ſcrutantibus, haud obſcura cauſa eſt. Nam materia ortui, & interitui, aut cuilibet immutationi obnoxia viæ & ordini vni per ſe, licet vna numero exiſtat, non annectitur. Quod item viæ & ordini vni adhæret, id per primã atq; præcipuam cauſam omnium mutationum, quæ in his inferioribus fiunt, ordini innititur: at critica commotio viæ & ordini vni adhæret, & annectitur. Quod autem primum eſt in vnoquoque genere, cauſa ſit oportet reliquorum ſub eo genere cõtentorum, quare cœli motus reliquorum omnium cauſa prima atque præcipua erit. Criticorum

Cauſa efficiens dierũ criſimorũ duplex eſt.

Cœleſtia criticam commotionẽ promouere.

Ariſ. 8. phiſ.

ticorum autem ordinem à sola natura seu facultate corpus regente non proficiscis ex eo cõstat: quod ipsa in aliis potiùs, quàm aliis diebus, velut certis limitibus præfixi, mouere nõ astringitur, at tùm, cùm humor morbum committens concoctus est, mouet. Verum coctione perfecta, quem motus ordinem sequeretur, nisi cœlestia hũc ipsum dirigerent, & adiuuarent? Neque etiã materia morbifica crisimorum ordinis causa existit. Nã ἄτακτος, ἤτοι ἄκοσμος est. Et quamuis determinatum & certum quẽdam ordinẽ teneret, si bilis sit, tertio quoque die. Item si melancholia, quarto quoque die motus aderit. At crisim. dierum ordinem, per septenarios & quaternarios procedere, experimento compertum est, hunc autem numerum cuiuspiã humoris motui proportione non respõdere, liquet: aliter enim in continuis, tertianis, quartanis febribus dies numerãdi forent. Cum igitur crisimorum ordo, à casu non sit, (alioqui raró, & in paucis cerneretur) oportet illum à causa ordinata, cuiusmodi cœlum est, repetere, ab ipso enim horum inferiorum ordo & constantia manat. Cœlestia autem hæc inferiora suo motu & lumine regere, omnes ex Arist. doctrina norũt. Astronomi influxum addunt, quem etsi à motu & lumine distingui volunt, vtriusque tamen concursu multum augeri nõ diffitẽtur. Huic negotio octauæ sphæræ stellas & planetas, potissimum solem & lu-

Crisimorũ ordinem à sola natura seu facultate corp9 regente nõ pendere.

Neque a materia morbifica.

Crisimorũ ordo a causa ordinata

Cur crisimorum dierum ratio a luna petenda sit potius quã ab aliis planetis.

nam præficiunt: sed quoniam luna terræ vicina est, ac vt ipsi morbi acuti, motu velox est, mũdíque humiditates variat, adde quod qua ternariorum & septenariorũ numeratio, eius mutationibus quadrare dicitur magis quàm aliis planetis Ideo Galenus eam in acutis morbis, vt solem in diuturnis, verorũ crisimorum causam esse adstruxit.

Solis in hec inferiora vires. Item lunæ schematismi eiusq́; in hæc inferiora vires. CAP. XIIII.

Gal.lib.3. κρισ. ἡμερ.

HOmines astrorum omnium vim experiri, & eorundem viribus frui voluit Gal. ac solem hæc inferiora ratis ordinibus moderari, immutabilíque constantia gubernare, ac rectorem omnium existere. Ipse enim veris, æstatis, autumni, hyemis author est, ipse manifestã vel ex hac terrestri fæce gignendi animalia procreãdíque, vel efficiendi, vt ea quæ oriuntur è terra, maturitatem assequãtur, vel ad generis propagationem animantia solicitandi, vim habet. Ex eius per signiferũ progressu, annus perficitur, ac anni tempora sic distingũtur, vt varia eorum fiant temperamẽta, variíque in corpore humores procreentur, aut procreati concitentur. Magnæ sunt etiam lunæ in hæc inferiora vires, & effectus varii: sed qui tamen solis effectibus cedant: mensibus illa semper præest, vt apertè in animantibus ac potissimũ marinis deprehendere licet. Hæc prout ad solẽ accedit, aut recedit, varios schematismos

De motu humorum. Sorã. Eph. in Isag. Aestus maris reciprocos à luna tum lumine suo, tũ diurna conuersione regi copiose docet Plin. cap. 97. lib. 2.

matiſmos ſuſtinet. Ipſa ſiquidem ſoli cōiuncta ferè triduo deliteſcens (quod tempus Græcis σύνοδος, Latinis interlunium, intermenſtruum, luna ſilens, aut combuſta dicitur) cùm ex coitu emergit falcata, ſeu corniculata apparet, & μηνοειδὴς die 4. vocatur, tum à ſole 45. gradibus, diſtat longius verò progreſſa, cùm iam ferè 90. partibus, ſiue quadrante circuli, à ſole abeſt, vt ſeptimo die, dimidiata cernitur, & διχότομος appellatur, hinc lumine quotidie augeſcente, turgida, vndecimo die, ἀμφίκυρτος vocatur, ac globoſa conſpicitur, ac tum centum triginta quinque gradibus à ſole diſtare dicitur. Vbi verò à ſole longiſsimè abſceſsit, ac diametri ſpatio diſiungitur, die decimoquarto pleno orbe reſplendens, πανσέληνος appellatur, plenilunium, ſeu oppoſitionem dicūt, quo videlicet tempore luna circuli medietate ſeu centum octoginta gradibus ſiue ſignis ſex, à ſole abeſt. ab hoc loco, ad ſolem pedetentim reuerſura, quotidie decreſcendo imminuitur, & iterum ἀμφίκυρτος 17. die. deinde διχότομος die 20. dicitur. Rurſus item μηνοειδὴς & denuo falcata 27. die ſplendet, donec tādem abſoluta periodo cum ſole congrediens, ſub eius radiis deliteſcat, & ad eaſdem vices exeat. Cæterum ipſa, his quæ oriuntur è terra, dat incrementum: animantia ſaginat, menſtrua ſtato tempore mulieribus ſolicitat, morbo comitiali laborantium circuitibus inſidiatur, pro ratione pro-

De lunæ mutationibus vide macrob. l. 1. ſomn. ſcip. cap. 6. Vitellion. 74. ac 77. propoſ. lib. 4.

Gal. lib. 3. κρισ. ἡμερ.

greſſus eius ad ſolem, vel receſſus eius à ſo-
le. Mutationes alterationéſque eius vehemen-
Gal.ca.28. lib.8. tes validæque ſunt, cùm in interlunio, tum e-
tiam in plenilunio. Circa interlunium om-
ne lumen, quod à ſole haurit, cœlo regerit,
Quo pacto luna circa inrerluniū agit. cóque frigefacit, quoniam nondum illuſtra-
ta, à nocturno frigore minus nos tuetur.
Quod ad plenilunium ſpectat, mutuatitiū ip-
De his vide Plin. li. 18. cap. 32. 35.28. & li. 16. cap. 39. &.li.2.cap. 99. & 41.& cap.7. li.9. ſa lumen ipſo plenilunii tēpore in terras abun
dè refundit, cóque calida euadit. Differētia ta-
men vtriuſque habitus magna eſt, inquit Pli-
nius, ſed manifeſta. Nam æſtate interlunio ca-
lidiſsima eſt, hyeme gelida. E contrario in ple
Coll. ca.10 l.2. nilunio, æſtate gelidas facit noctes, hyeme te-
Pl.ca.5.l.8. pidas: cauſa euidens, ſed alia redditur à Fabia-
Pallad.c.6. lib.2.& 27. l.1. no & Græcis authoribus. An verò luna legitì-
mo an notho lumine illuſtretur, in dubium re
Phil. Iud. li. de ſom. pag.367. oper. uocat Philo Iudeus. Vitellio lumen ſuum fœ-
nerare ſolem aſſeuerare non dubitat, vt inte-
Vitelio in ſuo optica rim quæ de cæteris ſyderibus ipſe prodit omit
tam. Porro de viribus, quas luna præ cæteris
ſyderibus in hac inferiori natura exercet, plu-
ra traderem, niſi breuitati ſtuderem. Si quem
hæc delectant, adeat atque euoluat Ptolemeū,
Plinium, alios ſcriptores aſtrologicos: noſtri
inſtituti fuit breuiter tantum quoſdam locos
præſtantium authorum commemorare.

Dierum crisimorum causa efficiens iuxta astronomorum placita.
CAP. XV.

VOlunt Astronomi lunam cœlestium corporum vim communiter, frequenter, atque facilè cùm radiis, tùm qualitatibus in hæc inferiora demittere, eaque ipsa & gubernare, & immutare. Ipsa in rebus omnibus quæ fiunt magnas commotiones excitat, cùm a prima accessione ad opposita, quadrangula, aut quadrangulorum media loca defertur: in quadrangulis 7. die vehemens agitatio fieri solet, quoniam signa sic se intuentur, vt qualitatibus duabus, aut agente duntaxat, dissideāt, quanuis radiorum minor concursus, ad signum, in quo morbus incœpit, perueniat. In quadrangulorum mediis vt 4. die non ita vehementes, commotiones fiunt, quòd cum minori radiorum copia signa sese intueantur, ac oppugnent, vnaque duntaxat qualitate, eaq; vt plurimum patiente disideant. At in oppositionibus maxima commotio excitari solet, quoniam luna, & signa, cùm radiis, tùm quali tatibus sese mutuo oppugnant, sic accidit, vt cùm luna ad loca, illis quæ tenuit, inuadente morbo, inimica, peruenerit, inter morbum & naturam pugna exoriatur: Si igitur quispiam ægrotare incœperit, luna arietem occupante, septimo sequenti die maximas alterationes pa tietur: quoniam ipso die septimo luna Cancrum signum frigidum & humidum Arieti si-

Marsf. Fic. l. 3. de vita cœl. cōpar.

Astronomica ratio.

gnó calido & ſicco cōtrarium tenet. Quo tēpo re ſi criſis non contingat, nec beneficus planeta reperiatur, decimuſquartus morbi dies expectandus eſt, quo quidem die Luna in principio Libræ exiſtente, duplex criſis cauſa concurrit, nempe oppoſita radiatio & ſignorum diſſidium in altera qualitate, quandoquidem Aries ſignum calidum & ſiccum, Libra verò ſignum calidum & humidum eſt. Si verò expectata criſis tum nō eueniat, nec planeta fœlix adfuerit, Luna ſequētem quadram percurrente, ac alios hoſtiles aſpectus ſubeunte, nempe in principio Capricorni, viceſimo die, aut ad morbi initium remeante vt 27. die criſis ſperanda erit.

Quomodo cœleſtia in hæc inferiora agant, & criſim efficiant, eamque interdum ad ſalutem, alias ad mortem.

CAP. XVI.

Ariſt. li. de gener. animal. Dubitat. 1.

DVbitaret fortaſſe quiſpiam, quo pacto corpora cœleſtia criſim efficere poſſint, cùm ſcribat Ariſt. actionem duntaxat cadere inter ea, quæ in materia communicāt: At cœleſtia corpora cum humanis in materia non conueniunt. Illa enim æterna & corruptionis expertia ſunt, hæc verò momētanea & interitui obnoxia. Item actio omnis non niſi contactu fit: ſed cœleſte corpus non tangit humanum. Nam ea tantum ſe tangere quæ inuicem & agunt & patiuntur, voluit Ariſt. At corpus cœleſte nihil patitur. Ceterùm ſi cœleſtia criſim efficerēt, cum ab illis vis æqualiter

Secunda.

in corpora humana demittatur, tum in omnibus corporibus, eodem die, vel ad salutẽ duntaxat, vel mortem tantùm crisim efficerent: verùm multi eodem die & intereunt & superstites euadunt, qui etiam eodem temporis momento morbo correpti sunt. Dicemus igitur cælestium actionem, iuxta Astronomorum dogmata, vnam quidem vniuersalem esse, quæ motu & lumine fit, alteram particularem, qua corpora suis qualitatibus afficiuntur, vt cũ verbi gratia, aiunt hunc, aut illum planetam refrigerare calefacere hum. aut sicc. Alia quoque eorum actio est per formam specificam, quæ eius quod afficit, cum eo quod afficitur conueniens aptitudo est, vt commodè, & facilè alterum, suam exerat vim, alterum excipiat: hac quidem actione cœlestia valent, & in his inferioribus mutant omnia. Ea est, si Albumazari credamus, præcipua & insignis vis syderum, quam vnicuiq; eorum, ab eo qui summæ rerũ præest, tributam esse ait, non secus quàm magneti cùm ferrum, aut electro, cùm aceres trahit. Sed obiectiones dissoluamus, dicentes illud Arist. actionem inter ea cadere, quæ communicant in materia, verum esse de actione, quæ in agente passionem relinquit, cuius ipse in phisicis meminit, dum prodidit: quicquid agit, idipsum pati, at dum cœlestia in inferiora agũt, eorum actio talis censenda non est, quod etiam alibi docet. Inter cœlestia & inferiora

Tertia.

Forma celestiũ specifica quæ fit.

Album. in introduct.

Obiectiones dissoluuntur.

corpora contactus eſt, dum illa primo & ſecundo modo dicto in hæc per aërem agunt, aër ſiquidem & corpus mutuò ſeſe afficiunt. aër tamen patitur, nec agit in cœlum non ſecus quàm quod triſtitiam infert nos tangit, ipſum verò non tangimus. At cœleſtia actione illa quam formam ſpecificam vocauimus, ſine aëris immutatione corpora immutant, vt volunt Aſtronomi. Ipſam fauſtas & infauſtas res, ab eo quo incœperũt tempore, per bonos aut malos aſpectus reddere, eámque in inferiora per ſemicontactum ſine materia agere, aſſerũt. Prȩtereà cœleſtium actio æquabilis eſt, at corpora eam recipientia non æquabiliter præparata ſunt, ideo ferè fit, vt quidam pereant, alii euadãt. Cùm igitur à motu Lunæ & aſpectibus planetarum, necnon ſtellis fixis criſis dependeat, mirũ non fuerit, ſi duo ægroti, eadem hora morbo correpti, eodem modo non iudicentur, agentis enim virtus ob diuerſitatem recipientis varia fit: à ſole enim tela linea albeſcit: & facies deambulantis nigreſit, ac ab eodem igne argilla dureſcit, & cera liqueſit. Aduertendum etiam erit, ad ætatem, locum, & tempus. Reſpiciendũ quoque eſt iuxta Aſtrophilorum placita in quo ſigno Luna initio morbi fuerit. Cæterùm ſi ægrorum alter puer ſit, temperamento calidus & humidus, alter autẽ ſenex frigidus ſiccus, tum criſis variari poterit. Idem de tempore & loco conſiderãdum. Prȩtereà ſi Lu

ta morbi initio Marti calido ſicco adhæſerit: morbus verò alterius propoſitorum duorum ægrorum à caliditate proficiſcatur, tunc ſanè ingraueſcet illius morbus: ſi verò à frigiditate, nō æquè infeſtabit. Quod ſi obieceris: ſtatuamus anni partem, ac amborum ægrotantium ætatem, calidam, necnon vtriuſque morbum à caliditate prouenire, cur eorum criſis, eadem non contingit? *Obiectio.*

Diceremus id quidem euenire poſſe, ob temperamenta corporis varia, ſiquidē interdum alter ægrotātium, natiuo temperamento calidus: alter verò frigidus eſt. *Solutio.*

Sed fortaſſe rurſus inſurgeres: Fingamus vtróſque eodem tēperamento præditos eſſe. *Obiectio.*

Reſpondemus fieri nō poſſe, vt duorum hominum tēperamenta ita conueniant, vt inter ſe non diſsideant. Et licet demus quorūdam temperamenta in vniuerſa natura conuenire, & eadem exiſtere poſſe, tamen naturæ propriæ ſunt, & hominum ἰδιοσυγκρισίαι. Quod ſi propoſitorū ægrorum temperamenta, morbi ratione inter ſe non differre fateri cogamur, in vtroq; tamen omnino conuenire, ac veluti in vnum conſpirare nequeūt. Multa enim ἀδόκητα in dies, ac vni potius quàm alteri accidere poſſunt. *Solutio.*

An cœleſtia malam criſim efficiant, & quo pacto. & qua vi ſtellæ tanta diſtantia, terrena afficiant, CAP. XVII.

VErùm opponi poſſet cœlū criſim perniciosam nō promouere, imò cuiuſcūq; morbi criſim die criſimo euenientem,

Obiectio. esse salutarem, quoniam ipso die natura, viri-
bus cœli adiuta, aduersus morbũ pugnat, cùm
priùs ipsa, nullius ope interueniente, in morbũ
ageret. Si igitur natura ipsa nullo externo prę-
sidio fulta morbo ante diem criticum relucta-
batur, nec ægro periculum imminebat, non-
ne magis morbo resistere poterit, cùm virtu-
Responsio. tis cœlestis præsidiis septa erit? Respondemus
vim cœlestem non semper naturæ opem ferre,
aut ad bonum aduenire, sed nõnunquam cele-
rioris prostratiõis causam existere, pauco enim
auxilio aliunde petito, natura intempestiuè ex-
suscitatur, ac insurgit, ipsáque ad pugnam ac-
cincta, morbíque impetu repressa, celeriùs suc-
cumbit. Idcirco plerosque perire cõspicimus,
in quibus die crisimo crisis incœpit. Quod au-
tem ante diẽ criticum nõ succumbat æger, id
fit, quia morbus in naturã sensim agebat, eám-
que longa mora pedetentim infestando, tandẽ
μαρασμῷ desiisset, sed natura ipsa adminiculũ a-
liundè sibi suppetere sentiens, contra morbum
insurgit, ac decertat, ideo repẽtè interit æger.
Dubitatio. Sed dubitares quo pacto fieri posit, vt corpo-
ris natura sentiat ac percipiat tẽpus adminicu-
li, cùm ipsa intellectu ac sensu careat? Ipsamet
Li. 6. Epid. Aph. 2. sect. 5. natura, inquit Hipp. nõ ex intelligẽtia ἰφόδους si-
ue ad suas actiões, vias & impetus inuenit. Prę-
tereà, cũ cœlestia in hæc inferiora, aëre interce
dẽte, agãt, quî tunc aër immutatur, dũ eiusmo-
di adminiculũ, cœlitùs demissũ, defert? an qua-

 litas

litatis aëris immutatione id fieri dices, cùm interdum frigidus, nonnunquam calidus sit? Re- Solutio.
spōdendū inferiora hæc á superioribus bifariã immutari, vel radiorū cœlestium influxu abdito, vt voluerunt nonnulli, quãdo in hæc inferiora per actiones & aspectus suos, vires demittunt: vel aperto, vbi aëris immutatione, sensibilis fit influxus, hoc modo Sol aërē calefaciens, terrã calefacit: neq; sequi necesse est, naturam mente & sensu præditã esse, nã superiorum & inferiorū connexio est, per quã auxiliū cœleste percipitur, ac tùm morbus in isto motu à natura oppugnatur. Si quæras, quo pacto tãto in- Qūestio.
terstitio stellæ terrena afficere poſsint? quomo dovehatur, ac deferatur emiſſa virtus, ne in descensu dilabatur? volūt nōnulli exertos porrectósque in terram, & reuerberatu coactos hoc prȩstare radios, quorū ex resultu intēditur, átq; invalescit virtus, ídq; nō tãtū in Solis & Lunȩ, verùmetiam Veneris, Iouis, Martis, Syrii radiis conspicuò cerni aiūt. Delationē autē reflexionémq; luminis, de cæteris non ita percipi oculis, ꝙ vel distãtia nimia attenuãtur, vel ob exilitatē hebescūt radii. Ego verò vt eodē modo per aërē eos ferri concedã, vbi in aliquod obstaculum impegerunt, resilire ac geminari, mo ueor: quoniam singulæ stellæ, suis distinctísque coloribus sese in oculos ingerunt nostros. Si descensu longiore comminuti deficerent ac dispergerentur radii ipsi, nec seorsùm singu-

Radii à stellis vim qua terrena afficiunt deferunt.

li ad oculos porrigerentur, ac pertingerent, non diſtincta cõtueremur corpora, ſed in con fuſum quoddam lumen aſpiceremus.

Aduerſariorum Galeni obiectiones refelluntur.
CAP. XVIII.

COeleſtia igitur hunc elementarem orbem afficere, & quo pacto cõſtat. Quod ſi concedatur, vt negari à nullo ſanè poteſt: quo animo, qua fronte, quáve opinione, nõnulli tã audacter, Galeni de criſimis diebus rationes, impugnant, omninóque euertere conantur? Negant ad Lunæ motum, in quadratis & oppoſitis locis dies criſimos referri debere. Obiectio. Nam ſi ad Lunæ motum, & influxũ, in quadratis, & oppoſitis locis, referri dies decretorii debẽt, ægritudines omnes in nouilunio incipere oporteret, alioquĩ, nec diei 7. dimidia Luna, quadratúſque aſpectus, nec diei 14. plena Luna, oppoſitúſque aſpectus reſpondebũt: niſi Obiectio. initium morbi à nouilunio ſumatur. Præterea, cùm quẽpiam morbus peracutus inuadit, Luna initium Arietis tenente, criſis in principio Cãcri futura eſſet: atqui tùm ſecundę ſeptimanæ initiũ adeſt nempe dies octauus. Igitur criſis octauo die continget, non in fine Geminorum, nempe 7. die, criſim verò in Cancro fieri debere cõſtat, quoniam tùm Luna occupat ſignum inimicum illi, & vtraque qualitate contrarium, quod morbi initio tenebat. Cancer namque ſignum frigidum & humidum eſt oppoſitum

positum Arieti calido & sicco. Verùm nō aduertunt hi, omnem positum signorū, gradum, siue punctum cuiuslibet signi, posse quadratorum aut oppositorum initium existere, pro ratione morbi tùm inuadentis. Nam dierum criticorum computatio à morbi principio deriuatur, at verò morbus, in principio primi signi quadrarū circuli vt Arietis, Cancri, Libræ & Capricorni, non perpetuò sed raò admodū inuadit. Quando igitur in quopiam alio puncto morbus inuadit, tum ab eo quadrati & oppositi aspectus principium sumendum est, non à nouilunio. Sed iam intimis ipse sensibus perspicere videor, q̄d mihi ab his aduersariis Gal. obiici possit. Nos non minimùm hallucinari contendent, quòd morbi principio attendendū esse velimus, vt cùm Luna fuerit, in quadratis, aut oppositis, principio morbi, locis, tùm crises fieri dicantur: siquidem non semper die 7. in quadratis, nec 14. in oppositis initio morbi luna locis inuenietur. Nam si quispiam in nouilunio morbo corripiatur, qui 7. iudicetur, alium verò priùs Luna silente morbus inuaserit, tum si Lunæ, causam criseω acceptam referre debeamus, huius crisis in finem quartę illuminationis ipsius Lunæ recidet. Atqui dies ipse 8. erit ab initio morbi. Igitur in 8. crisis incidet. Respōdemus bifariā in Luna quadras spectari, vel ratione illuminationis, vel peregrationis, siue transitus Lunæ per signa: propo

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

ſitorum autem ægrotantium quartæ, æquè 7. die deſinũt, ita tamẽ, vt eius qui primo ægrotare cœpit quarta, alterius quartã vno die præuertat. Et quamuis apparitionis luminis quarta, morbum nòn promouerit, ipſa tamen quæ peragrationis eſt, morbum eius, qui priùs labo rare cœpit promouit: hęc igitur cùm criſim in 7. efficere poſsit, eam in octauum protrahi neceſſe non eſt. Itaque in omnibus morbis, quadra, peragrationis Lunæ eſſe poteſt: at in paucis, ipſa quæ apparitionis luminis eſt. Ideo dicebat Gal. Lunã duplicem mutationẽ in morbis efficere, vnam cõmunem, quam à lumine habet, alteram propriam, quam à motu proprio per ſigniferum ſortitur. Neque acutorum morborum criſis perpetuò ſperanda eſt, donec Luna ſigno initii ægritudinis, contrarium, in vtraque qualitate, ſignum, teneat. Etenim ad morborum acutorum criſim, duo cõcurrunt, nimirũ humor naturã ſtimulãs, & Lunæ aſpectus, ambo pro efficiẽtię aptitudine, criſim aut inhibere, aut promouere poſſunt. Exempli gratia, morbi peracuti criſis, ratione aſpectus Lunę ſeptimo die euenire ſolet: nonnũquã tamen humor ita naturam irritat, vt criſim ſeptimò futuram quintus præoccupet. Interdum verò quoniã humoris acumẽ continuatũ non eſt, in 9. criſis protenditur: & quoniã peracuti morbi, vt bilioſi imparibus mouentur, accidit, vt criſis ſalutaris, non 8. ſed 7. eueniat.

Duplex à luna mutatio fit in morbis.

lib. 3. κρίσ. ἡμερ.

Obiect. ſecundæ ſolutio.

Dierum Crisimorum causa efficiens interna. CAP. XIX.

DIerum crisimorum causa efficiens interna, facultas est corpus gubernãs, vel morbi eiúsq; materiæ dispositio: ita tamẽ vt facultas ipsa, viribus cœlitùs demissis comitata, radicalium dierũ, & indicum: intercidentiũ verò potissimũ, morbificę materiæ motus causa sit. Quod sic accipi nolim, quasi nõ admitterem, ad dies vulgò dictos radicales, naturam morbi non concurrere. Nam morbi dispositionem requiri, & humoris impetum concurrere, in idem non recidunt: & quemadmodũ in aliis rebus naturalibus, vtpote hominis procreatione, Sol velut vniuersale efficiẽs, homo vt particulare, dum cõueniunt, certum producunt effectum, si patiẽs bene dispositum sit, & omnino patiatur, sin minus; monstrum nonnunquam fit: ita accidit vt quando efficiẽs vniuersale, vtpote Sol, & potiùs, eius vice rex Luna, quæ regẽdæ huic inferiori plagæ meritò destinata est, cæteróśq; planetas terrarũ vicinitate excellẽs, facilè huius inferioris mundi humiditates immutat, si in eas affectui recipiẽdo idoneas, Luna ipsa dominatum obtineat. Neq; in tali actione necesse est agẽtem cũ materia cõmunicare, aut cõtactum adesse, neque si influxus occultus fiat, aëris immutatio exigitur, nisi optimã aëris cõstitutionem, vim illam cœlestem citiùs excipere velimus. Nã in constantibus tẽporibus, si ὧραι ὡς τὰ ὡραῖα fiunt, con- Hip. Aph. 8 lib. 3. Aph.

ſtantes & boni iudicii morbi fiunt: in immoderatis verò incōſtantes: & difficilis iudicationis. Et quemadmodū agens vniuerſale, vel materia haud bene diſpoſita, vel agente particulari deficiente, effectu ſuo fruſtratur : ſic etiam criſis, licet à cœleſtibus promota, ad bonū vergere poſsit, accidit tamen, vt ob ægri, aut medici erratū, aut naturæ defectum, talem finem haud nanciſcatur, quin morbi, qui natura ſua, non tamen ſine periculoſis ſymptomatis ſanitatem pollicentur, ob errata admiſſa, lethales fiant. Cùm autem facultas corporis, fortis exiſtens, & bene ſe habens, materiæ dominatur, & à benefica Lunæ conſtitutione adiuuatur, coctionéq; abſoluta, circa morbi vigorē ſine irritamento, humorē excludit, tum criſis bona ſequitur. Corporis nāque partes, facultatis retentricis bene ſe habentis ope, tùm benignos, tùm noxios humores, tandiu retinent, donec iis concoctis facultas expultrix, ſi valida ſit, inſurgat, & ſeſe proferat, & quod è benigno humore excremēti ſupereſt, illud aliò atque aliò amandās, tandem in locum quempiam cōmunē reponat, ac deinde foras expellat. Humor verò prauus, acuti morbi ſoboles, tandiu retinetur, donec omnibus ritè peractis, ſine irritamento, ſtatis tēporibus, eius excretio inſignis tandē naturæ ductu, eiúſque ordinato motu, conſequatur. At cōtra accidit, quando humor tùm benignus, tùm nocuus, copia, aut qualitate

Morbi ſalutares quo pacto lethales fiāt.

tate peccãs, ipsi naturæ dominatur, eamque stimulat: nam si benignus, & calore perfusus sit, & ad superiora viã affectet, vomitu: si ad inferiora, alui profluuio, intẽpestiuè, nempe nondũ perfecta coctione, excernitur. Noxius quoque copia, & vitio naturæ infestus, crudo adhuc morbo existente, ob concitatũ morbi impetum, benigno etiam comitatus, foras protruditur.

Intercidentium dierum ratio. CAP. XX.

IN intercidentibus igitur, siue prouocatoriis iudicatio fit, aut ob humoris ὀργάσμον, eiúsque summum calorem, & tum præuertunt crisimum diem: aut quòd paucus sit humor, ísque, iuxta quorũdam opinionem, multo mitior, quàm qui naturam, in crisimo radicali ad crisim excitare valeat, ideóq; crisis remoratur, & in prouocatorios siue intercidẽtes dies cadit: aut quia ipsi, crisimis diebus (quod voluit Gal.) proximi sunt. Huc accidit, quòd cœli cõstitutio benefica, in his euenire potest, quorum fauore, natura vegetior reddita, pugnam aduersus humoris noxii molestiam instituit, eámque adoritur, & tãdem dirimit, & his 4. causis prouocatorii crisimorum vicem subeunt. Auicenna intercidentium causam, vel ad ea, quæ extrinsecus accidunt, vel ad pigrũ aut velocem morbi motum, vel corporis in robore, & imbecillitate dispositionẽ, refert. Nonnũquam etiã accidit, vt crisimi, prouocatorii

Inteteiden tium causa

Cur prouo catorii dies crisimorum vicem subeũt, causæ.

2. quarti.

efficiantur. Nam ſeptimus a 9. prouocatorius eſt. Nec mirum videri debet ſi inuicem commutentur, viceſque alternas ſubeant. Nam, quod cuipiam natura inſitum eſt, accidentibus labefactari poſſe, Phiſici contendunt. Verùm quæreret quiſpiam, ſi intercidentes dies criſimi eſſe poſsint, an indices habebunt? reſponſum ſit, eos quidem, ab humoris impetu, non a cœleſtiũ influxu, ſiue Lunæ obtutu, indices, ſuos dies, eoſque intercidẽtes dictos obtinere: tertius enim nonnunquam quartum indicat, interdũ 5. & quintus alias 7. index eſt: & ſeptimus, vbi criſimus a cœleſti aſpectu non eſt, 9. aliquando indicat. 9. verò interdũ 11. index eſt: & 11. nõnunquã iuxta quorundã opinionẽ 13. index eſſe poteſt. Horũ autem dierum, in acutis, & peracutis morbis, duntaxat rationem habendam eſſe videri poſsit: quandoquidem humor, eos morbos committens, eiuſmodi eſt, vt ſuo ὀργάσμῳ, naturam ad excretionem, cœleſtium auxilio non expectato, irritare poſsit. Et quoniam morbi acutiſsimi bi
Li.3. Prog. lioſiſsimi ſunt, teſte Gal. propter humoris idiotropiam, natura tertio quoque die irritatur. Idcirco dies hi, ternario numerantur, repetito vbique tertio die. ſic 1. 2. 3. rurſus 3. 4. 5. iterum 5. 6. 7. deinde 7. 8. 9. poſtea 9. 10. 11. tandem 11. 12. 13. vltra hunc diem intercidentes non produci, quidam contendunt. alii in 11. aut 9. deſinere volunt, ob eam, arbitror, cauſam,

ſam,

ſam, quod humoris moleſti impetus, ſenſim languescat, perturbationiſque vehementia, ita temporis progreſſu imminuta ſit, vt non amplius natura irritetur, & ea, quæ ipſam infeſtant, etiam ante tempus propellere, ac amoliri compellatur. In omnibus primis diebus, valde acutorum morborum criſis, ab inferiori cauſa prouenire poteſt. In ſequentibus, cùm morborũ acumẽ remittatur, nõ item. Verùm intercidẽtes vlterius protẽdi non negat Hipp. ipſe enim decimioctaui & quadrageſimioctaui meminit. Qui autem dies ad 40. vſque intercidant, in ſchemate de iis conſtructo comperies. Sunt autem decem hi 3. 5. 6. 8. 9. 10. 13. 18. 21. 30.

Cur intercidentes per impares, vltra 13. non videntur protrahi.

Comparatio dierum & horarum Criſimarum. CAP. XXI.

CRiſimi dies non omnes æqualem decernendi vim nanciſcuntur, ſed alii, aliis, vel ob Lunæ aſpectum, aut materiæ motum in iudicando validiores ſunt: ſic 14. ob cœleſtem aſpectũ, ſeptimo validiùs iudicat, nam 14. die Luna oppoſitum morbi initio locum in 7. quadrangulorum medium tenet: at ſi humoris motus qui in 7. concitatior eſſe ſolet ſpectetur, ſeptimus omnium decretoriorum dierum viribus & dignitate primus cenſebitur: quo enim morbus in eo vehementior, & eius motus velocior eſt, eo ipſe validiùs decernet. His de cauſis 4. tertio: & 13. decimoquarto valentior eſt. Quod ſi Galenũ

opponeres, asserentem. Primos morbi dies criticos, postremis validiores existere, Hincque quartum in decernendo 7. validiorem esse inferres. Respondemus Galeni locum intelligendum esse, dùm crisimi dies verè radicales inter se cõferuntur. Quartus autem non eiusmodi est, imò iudex est. Itaq; nihil obstat, quominus 7. omnes alios verè crisimos viribus superet. Item, si indices inter se compares, quartus cùm index sit primus, vndecimum vel 17. in iudicando viribus excellit. Quænam, post primum mensem, dierum ratio seruãda sit, & vtrùm Luna dierum 27. sequentium ad 40. vsque, & à 40. ad 120. causa sit, suprà retulimus. Cæterum, asserunt nonnulli, dies impares ideo esse valentiores, quòd ipsi duas numeri species contineant, nempe parem & imparẽ. Dies verò pares imbecilliores esse, quoniam vnã duntaxat numeri speciem, vel parem tantũ vel imparẽ cõplectantur: si enim 10. dies seces, semper aut dùos pares numeros, aut duos impares: at si 11. diuiseris duas numeri species, puta parem & imparem habebis. Hinc sequi putant, vt dierũ impar numerus pari sit validior. Sed hæc delirantium somniis similia videntur. Aliud animaduersione dignũ, dierum horas in primi mensis diebus nõ eadem ratione numerandas esse. Quemadmodũ enim dierum crisimorum & indicum alii, aliis potentiores sunt, ita horum, quædam potentiores horæ sunt. In

primi

primi mensis quarto die, nouem primæ horæ obseruãdæ sunt: in 1.septenario, horæ primæ 17.attendendæ:in 11. duntaxat primæ tres: in 14. primæ 11. concitatiores:in 17. horæ 21. in 20, horæ 17. grauiores & meliores esse solent. Quod experimento comprobari poterit, si iudicatio in fine potentiorum horarum vt plurimùm contingat:vt si in quarto, horã circiter nonam:in 7.circa 17.in 11.circa 3.horã, & in aliis eadem ratione crisis accidat: ipsa in reliquis debilioribus horis, imperfecta, aut deficiens euenire solet. Et quanuis singulis tùm horis, tùm diebus a morbo per crisim liberari possit æger, non tamen absoluta, & fida crisis censenda est, si bonis conditionibus careat: sed horæ prædictæ valentiores sunt, quoniam in his Luna ad quadrangula aut quadrãgulorum media perueniẽs, vires suas magis exerit. Animaduertendum etiam est in reliquis mensibus horas non iisdẽ viribus pollere. Nam in secundo mẽse horæ duæ a septenariis demẽdæ sunt: in tertio, 4: in quarto, 6. horę à septenariis detrahẽdæ erunt: vt septenarius primus mẽsis primi cum 17. grauiores horas sortiatur, secundi mẽsis septenarius primus, 15. habebit: septimus 3. mẽsis, 13. septimus quarti mensis, vndecim horas obseruandas, obtinebit. Eius rei causa est, quòd non eandem vim obtinent, neque inter indices, primi cum posterioribus, neq; primi critici, cum vltimis, sed valentiores quidem

Causa astronomica

In aliis mẽsibus quenam horarum ratio habẽda sit.

Causa ablationis horarum ab aliis mensibus.

primi existunt, & in longum protracto morbo, imbecilliores redduntur.

Causa finalis dierum crisimorum. CAP. XXII.

SVperest, vt ad causam finalem crisimorũ dierum pergamus. Quæ sanè ratione causæ efficiẽtis motuum criticorũ siue ea externa sit, à cœlestibus corporib⁹, siue interna, à materiæ morbificæ impetu, statuenda non videtur: sed potius ratione naturæ corpus gubernantis. Ipsa siquidem, cum morborum medicatrix sit, per se ἐφόδους citra intellectũ reperit, vt tum nictare, tum ea quibus lingua subseruit, & quæuis alia similia. Indocta existit natura, & citra disciplinam quæ oportet efficit. Ipsa, vi quadã insita ordinatè procedit, & animalis sanitatẽ omnibus suis actionibus tuetur. Definiti ac ordinati sunt eius motus, vbi valida est, & materię dominatur, & propria ratione agit. Indefiniti verò ac inordinati, ideóq; incogniti, vbi victa est. Dierũ cris. noticia ad curationem cõfert, quoniã ipsis diebus quiescendum est, aliis autem mouendum. Ad prædictionem verò vt cum quarto die signa coctionis apparent, ægrum à morbo euasurum prædicimus, quod docet Hipp. dũ ait: Quibus septimo die morbus iudicatur, horũ vrina quarto die nebulã cõtinet rubeam. aliáque secundũ rationem.

Hipp. Aph. 2. sect. 5. li. 6. Epid.

Aphori. 71. lib. 4.

LIBRI SECVNDI FINIS.